

Arja Rimpelä, Tomi Lintonen,
Lasse Pere, Susanna Rainio, Matti Rimpelä

Nuorten terveystapatutkimus 2003

Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2003

Aiheita 13/2003

ISBN 951-33-1336-0
ISSN 1236-9845

Stakesin monistamo, Helsinki 2003

Tekijät Arja Rimpelä, Tomi Lintonen, Lasse Pere, Susanna Rainio, Matti Rimpelä		Julkaisija Stakes	
		Kustantaja Stakes	
Julkaisun nimi Nuorten terveystapatutkimus 2003. Tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön muutokset 1977–2003			
Julkaisun sarja ja numero Aiheita 13/2003			
<p>Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu vuodesta 1977 alkaen joka toinen vuosi valtakunnallisin postikyselyin 12–18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystottumuksia vertailukelpoisin menetelmin. Tuorein kysely tehtiin helmi–huhtikuussa 2003. Kyselyyn vastasi 6 826 nuorta; vastausprosentti oli 69. Vastausprosentti laski yhden %-yksikön vuodesta 2001. Vastausprosentin laskun vaikutusta trendien suuntaan arvioitiin kahdella menetelmällä. Vastausprosentin lasku ei näytä vaikuttavan trendien suuntaan tarkastelujakson aikana, eikä vuosina 2001–2003. Tässä raportissa selvitetään tupakkatuotteiden ja alkoholin käytön ja alkoholi- ja tupakka-asenteiden muutoksia 12-, 14-, 16- ja 18-vuotiaiden ikäryhmissä vuosina 1977–2003 sekä sosiaalisen huumeille altistumisen muutoksia vuosina 1981–2003 keskittyen erityisesti 2000-luvun kehitykseen.</p> <p>Nuorten päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö, alkoholin käyttö, humalajuominen ja sosiaalinen altistuminen huumeille yleistyivät 1990-luvulla. Tämä kehitys alkoi pääosin jo 1980-luvulla. Vuoden 2003 tulokset osoittavat, että 2000-luvulla ja etenkin vuosien 2001 ja 2003 välillä, on tapahtunut selvä käänne pitkään jatkuneessa sosiaalisen huumealtistuksen kasvussa, alkoholin käytön ja humalajuomisen lisääntymisessä sekä tyttöjen tupakkatuotteiden käytön nousussa. Ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun tulokset kertovat terveystavoitteiden kannalta myönteisestä kehityksestä kautta linjan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Keskeiset muutokset voidaan tiivistää seuraavasti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Tupakkatuotteiden kokeilu ja säännöllinen käyttö siirtyivät myöhäisempään ikään muutosten ollessa selkeämpiä pojilla kuin tytöillä. Vastaavasti säännöllisen alkoholin käytön ja humalajuomisen aloittaminen ovat siirtyneet myöhäisempään ikään. – Kahden viime vuoden aikana päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö väheni 14- ja 16-vuotiailla. 18-vuotiailla pojilla muutosta ei ollut, tytöillä käytön lisääntyminen jatkui. Tupakkakokeilut vähentyivät edelleen. – Nuuskakokeilujen ja säännöllisen nuuskaamisen yleistyminen kääntyi vähenemiseksi. Vain 18-vuotiaiden poikien nuuskakokeilut olivat ennallaan, mutta heilläkin säännöllinen nuuskaaminen väheni. – Raittiiden osuus kasvoi 12–16-vuotiailla pojilla. Humalajuominen sekä viikoittain ja kuukausittain alkoholia juovien osuudet vähenivät 14–16-vuotiailla. 18-vuotiaiden tyttöjen humalajuominen ja alkoholin käyttö lisääntyivät edelleen. – Tyttöjen ja poikien väliset erot alkoholin ja tupakkatuotteiden käytössä ovat lähes kadonneet. – Sosiaalinen huumeille altistuminen (tietää huumaavia aineita käyttäneitä, huumetarjonta) väheni ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun, josta alkaen tätä altistumista on mitattu. <p>Myönteiset muutokset tupakoinnin ja päihteiden käytön yleisyydessä näkyvät selvimmin 14–16-vuotiaiden keskuudessa. 12-vuotiaiden tupakan ja päihteiden käyttö on pysynyt harvinaisena.</p> <p>Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön kehitys on viime vuosina edennyt Terveys 2015-kansanterveysohjelman tavoitteiden suuntaisesti. Myönteinen kehitys voidaan yhdistää tupakoinnin vähentämistoimien ja ehkäisevän päihdetyön tehostumiseen ja tutkimustulosten, ennen kaikkea Kouluterveyskyselyn, virittämään paikalliseen ja valtakunnalliseen toimintaan. Tulosten perusteella näyttää siltä, että lasten hyvinvoinnista huolehditaan tänä päivänä aikaisempaa paremmin.</p>			
Avainsanat Tupakkatuotteiden käyttö, nuuska, alkoholi, humalajuominen, sosiaalinen altistuminen huumeille, nuoret, 1977–2003			
Muut tiedot (esim. elektroninen julkaisu tai verkkojulkaisun osoite) www.stakes.fi/verkkojulk			
ISSN 1236-9845		ISBN 951-33-1336-0	
Kokonaissivumäärä 86		Kieli Suomi	Hinta 19 euroa
Jakaja ja myyjä Stakes, PL 220, 00531 Helsinki, puh (09) 3967 2140 tai (09) 3967 2141 tai automaatti (09) 3967 2308, faksi (09) 3967 2450			

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	5
TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELOT	8
JOHDANTO	13
AINEISTOT JA MENETELMÄT	14
Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit.....	15
TUPAKOINTI	17
Tupakointikokeilut	17
Päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö	18
Päivittäinen savukkeiden poltto	20
Nuuska	20
Itsekäärityt savukkeet.....	22
Päivittäinen kulutus.....	23
Aikomus tupakoida tulevaisuudessa	24
Tupakkaan liittyvät mielipideväittämät	24
ALKOHOLIN JUOMINEN.....	25
Raittius	25
Ensimmäinen alkoholin ja humalaan juonti sekä alkoholia juoneiden osuus.....	26
Alkoholin juomistiheys	27
Humalajuominen.....	29
Miten nuoret arvioivat omanikäistensä juomista: joukkoharha.....	30
Alkoholia koskevat mielipideväittämät	31
SOSIAALINEN ALTISTUMINEN HUUMEILLE	32
Tuttavien huumeiden käyttö	32
Huumeiden tarjonta.....	33
POHDINTA	36
Keskeiset tulokset	36
Alle 18 -vuotiaiden tupakointi on vähentynyt selvästi	37
Tupakoinnin väheneminen saattaa olla pysyvää	38
Alkoholin juominen vähenee alle 18 -vuotiailla.....	39
Huumeita kohdataan entistä harvemmin.....	40
Toteutuvatko Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoitteet?.....	41
Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehditaan paremmin?	42
Tulosten luotettavuus	43
KIRJALLISUUS.....	45
LIITETAULUKOT.....	46
LIITE 1. Otostaulukko	67
LIITE 2. Vastausaktiivisuuden vähenemisen vaikutus tuloksiin.....	69
LIITE 3. Vuoden 2003 kyselylomake.....	75

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa selvitetään tupakkatuotteiden ja alkoholin käytön sekä alkoholi- ja tupakka-asenteiden muutoksia 12-, 14-, 16- ja 18-vuotiailla vuosina 1977–2003 sekä sosiaalisen huumeille altistumisen muutoksia vuosina 1981–2003 keskittyen erityisesti 2000-luvun kehitykseen. Alkoholin käyttö, humalajuominen, sosiaalinen altistuminen huumeille ja tyttöjen tupakkatuotteiden käyttö yleistyivät 1990-luvulla. Tämä kehitys oli pääosin alkanut jo 1980-luvulla. Vuoden 2003 tulokset osoittavat, että 2000-luvulla ja etenkin vuosien 2001 ja 2003 välillä, on tapahtunut selvä käänne pitkään jatkuneessa terveyden kannalta haitallisessa kehityksessä. Ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun tulokset kertovat terveystavoitteiden kannalta myönteisestä kehityksestä kautta linjan alle 16-vuotiailla.

Tutkimus perustuu Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyihin. Tutkimuksessa on seurattu vuodesta 1977 alkaen joka toinen vuosi 12–18-vuotiaiden nuorten terveyttä ja terveystottumuksia valtakunnallisissa postikyselyissä vertailukelpoisin menetelmin. Tuorein kysely tehtiin helmi–huhtikuussa 2003. Kyselyyn vastasi 6 826 nuorta; vastausprosentti oli 69. Vastausprosentti laski yhden %-yksikön vuodesta 2001. Vastausprosentin laskun vaikutusta trendien suuntaan arvioitiin kahdella menetelmällä. Vastausprosentin lasku ei näytä vaikuttavan trendien suuntaan tarkastelujakson aikana, eikä vuosina 2001–2003.

Keskeiset tulokset on tiivistetty seuraavassa:

Tupakointi

- Tupakointikokeilut siirtyivät myöhäisempään ikään. Kokeilut vähenivät sekä kahden viime vuoden aikana että edeltävinä vuosina 12- ja 14-vuotiailla sekä 16-vuotiailla pojilla. Kokeilleiden osuudet 18-vuotiaista ja 16-vuotiaista tytöistä pysyivät aina vuodesta 1977 vuoteen 2003 suurin piirtein samalla tasolla. Suurin muutos tapahtui 12-vuotiailla pojilla: tupakkaa kokeilleiden osuus laski vuodesta 1977 vuoteen 2001 50 %:sta 30 %:iin ja edelleen vuoteen 2003 mennessä 17 %:iin.
- Päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö väheni kahden viime vuoden aikana 14- ja 16-vuotiailla jatkaen jo edellisessä kyselyssä viitteellisesti havaittua suuntaa. 18-vuotiailla pojilla tupakointiluvut pysyivät vakiona aina vuodesta 1977 lähtien, mutta samanikäisillä tytöillä jo 1980-luvulla alkanut tupakoinnin lisääntyminen jatkui. Vuonna 2003 tupakkatuotteita käytti päivittäin 23 % 14-18-vuotiaista pojista ja 26 % tytöistä.
- Nuuskaa kokeilleiden ja nykyisin nuuskaavien poikien osuus lisääntyi 1990-luvulla, mutta vuoden 2001 jälkeen 14-16-vuotiaiden nuuskakokeilut kääntyivät laskuun. Nuuskan kokeilujen väheneminen näkyy myös tytöillä, joilla nuuskan käyttö on ollut harvinaista, kokeilut tosin hieman yleisempiä. Vuonna 2003 nuuskaa oli kokeillut 14-vuotiaista pojista 9 % ja 16-vuotiaista 31 %.
- Päivittäinen savukkeiden kulutus oli noin 1-2 savuketta enemmän vuonna 2003 kuin 1970- ja 1980-lukujen taitteessa. Selkeintä kulutuksen kasvu oli 14-vuotiailla.
- Noin viidennes tytöistä ja neljännes pojista yhtyi väitteeseen ”Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu”. Väittämän kanssa samaa mieltä olleiden osuus

lisääntyi vuosien 1985 ja 2003 välillä. Vastakkaiseen suuntaan muuttuivat mielipiteet tupakan myyntikiellosta alle 18-vuotiaille. Vaikka valtaosa hyväksyi kiellon jo 1999, hyväksyvien osuus kasvoi vielä vuoteen 2003 tultaessa, jolloin lähes 90 % 18-vuotiaista hyväksyi kiellon. Sen sijaan 16-vuotiaissa, joita kiello erityisesti koskee, kolmannes oli väittämän kanssa eri mieltä.

Alkoholin käyttö

- Raittiiden osuudet lisääntyivät selvästi vuoden 1999 jälkeen 12- ja 14-vuotiailla. Puolet 14-vuotiaista oli vuonna 2003 täysin raittiita. Säännöllisen alkoholin käytön ja humalajuomisen aloittaminen siirtyivät myöhäisempään ikään.
- Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa käyttävien osuudet laskivat vuodesta 1999 lähtien 14- ja 16-vuotiailla. 18-vuotiailla pojilla muutoksia ei ollut ja samanikäisillä tytöillä alkoholia vähintään kuukausittain juovien osuuden nousu jatkui edelleen vuosien 2001 ja 2003 välillä.
- Tosihumalaan juominen väheni vuosien 1997-1999 huipun jälkeen 14-vuotiailla sekä 16-vuotiailla pojilla. Humalajuomisen 1980-luvun puolivälistä jatkunut nousutrendi kääntyi. Humalajuomisen lisääntyminen jatkui kuitenkin 18-vuotiailla tytöillä myös vuosien 2001 ja 2003 välillä.
- Vuosien 2001 ja 2003 välillä ainakin kerran alkoholijuomia juoneiden osuus putosi 12-vuotiailla pojilla 26 %:sta 18 %:iin ja tytöillä 25 %:sta 14 %:iin. Alkoholijuomiin tutustuminen ajoittuu tyypillisimmin 13 vuoden ikään. Ainakin kerran humalassa olleita on 14-vuotiaista pojista 20 %, tytöistä 31 %. 12-vuotiaista noin kaksi prosenttia kertoi juovansa alkoholia kerran kuukaudessa tai useammin.
- Nuorten arviot siitä, kuinka moni omanikäisistä, samaa sukupuolta olevista juo, olivat etenkin nuoremmassa ikäryhmässä moninkertaisia verrattuna kyselystä saatuihin todellisiin lukuihin. Vuonna 2003 12-vuotiaat tytöt arvioivat, että keskimäärin 16 % omasta ikä- ja sukupuoliryhmästä juo vähintään kuukausittain. Pojilla vastaava luku oli 20 %. Todelliset luvut olivat noin 2 %. Yhtä virheellisesti arvioitiin tosi humalaan kuukausittain juovien osuuksia. Iän myötä tämä ns. joukkoharha pieneni.
- Väittämän ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle” kanssa ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli yli 90 %. Verrattuna vuoteen 1979 väittämään yhtyvien osuus väheni hieman vanhemmissa ikäryhmissä.

Sosiaalinen altistuminen huumeille

- Sosiaalinen huumeille altistuminen väheni vuosien 2001 ja 2003 välillä ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun. Niiden osuus, jotka tiesivät tuttavapiirissään ainakin yhden viimeisen vuoden aikana huumeita käyttäneen ja yli viisi käyttäjää, laski kaikissa ryhmissä, mutta vähiten 18-vuotiailla tytöillä.
- Huumeiden tarjontaa kohdanneiden osuudet lisääntyivät 1990-luvulla, mutta vuosien 2001 ja 2003 välillä osuudet kääntyivät laskuun. Huumeita oli tarjottu 14-vuotiaista pojista 4 %:lle ja tytöistä 8 %:lle vuonna 2003.
- Huumetarjonnan rakenne muuttui 1990-luvulla siten, että ystävien ja tuttavien tarjoaminen lisääntyi merkittävästi. Vuonna 2003 valtaosa tarjonnasta tuli edelleen ystäviltä ja tuttavilta eikä merkittävää muutosta ollut tapahtunut vuoden 2001 jälkeen.

Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytön kehitys on viime vuosina edennyt Terveys 2015-kansanterveysohjelman tavoitteiden suuntaisesti. Myönteinen kehitys voidaan yhdistää tupakoinnin vähentämistoimien ja ehkäisevän päihdetyön tehostumiseen ja tutkimustulosten, ennen kaikkea Kouluterveyskyselyn, virittämään paikalliseen ja valtakunnalliseen toimintaan. Tulosten perusteella näyttää siltä, että lasten hyvinvoinnista huolehditaan tänä päivänä aikaisempaa paremmin.

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELOT

Taulukot

1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1977–2003 sukupuolen ja iän mukaan.
2. Tupakkatuotteiden (kaikki yhteensä) sekä savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuviot

1. Tupakointia kokeilleiden 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12-18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981 – 2003 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12-18-vuotiaiden poikien osuudet (%) iän mukaan 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
6. Itsekäärityjä savukkeita polttavien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) päivittäin tupakoivista iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
7. Päivittäinen savukkeiden kulutus 14-18-vuotiailla päivittäin polttavilla (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
8. Raittiiden 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
9. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
10. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
11. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
12. Tosi humalaan vähintään kuukausittain juovien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
13. Tosi humalaan vähintään kuukausittain juovien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
14. Niiden 12-18-vuotiaiden osuudet (%), jotka arvelevat samanikäisten samaa sukupuolta olevien nuorten juovan enemmän kuin he itse juovat, vuosina 1979-2001. Nuorten terveystapatutkimus 2001.
15. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
16. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
17. Niiden 14-18-vuotiaiden osuudet (%), joille oli tarjottu huumaavia aineita vuosina 1991-2001, iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2003.
18. Viimeksi kuluneen vuoden aikana huumetarjontaa kohdanneiden 14-18-vuotiaiden jakauma (%) huumetarjouksen tekijän mukaan vuosina 1991-2003 ikä- ja sukupuoliryhmittäin. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Liitetaulukot

Tupakointi ja nuuskaaminen

1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
4. Tupakkatyypin päivittäinen tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekääritysten savukkeiden sekä piipullisten ja sikareiden yhteenlaskettu lkm) päivittäinen savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.
6. Väittämä ”Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
7. Väittämä ”On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
8. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
9. Päivittäinen tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
10. Päivittäinen savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
11. Yli 9 savuketta päivittäinen polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
12. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
13. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäinen käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
14. Itsekääritystä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003 päivittäinen savukkeita polttavista. Nuorten terveystapatutkimus.
15. Päivittäinen poltettujen savukkeiden, sikarien ja piipullisten keskiarvo päivittäinen savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
16. Todennäköisesti vuoden kuluttua tupakoivien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1997. Nuorten terveystapatutkimus.
17. Väittämä ”On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1995-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
18. Väittämä ”Tupakoimattomille on järjestettävä savuttomia tiloja kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1991-1999. Nuorten terveystapatutkimus.
19. Väittämä ”Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-2003 . Nuorten terveystapatutkimus.
20. Väittämä ”Tupakoinnin haitoista puhutaan nykyisin liikaa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999 . Nuorten terveystapatutkimus.

21. Väittäjä ”Tupakointi on jokaisen oma asia”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

Alkoholin käyttö

22. Ikä, jolloin ensimmäisen kerran juonut alkoholia iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
23. Ikä, jolloin ensimmäisen kerran ollut humalassa iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
24. Alkoholin käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
25. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
26. Arvio muiden juomisesta suhteessa omaan juomiseen iän ja sukupuolen mukaan 2001 (%). Nuorten terveystapatutkimus 2001.
27. Nuorten arviot siitä, kuinka suuri osuus (%) heidän ikäisistensä ja samaa sukupuolta olevista juo alkoholia noin kerran kuukaudessa tai useammin. Nuorten ilmoittamien osuuksien keskiarvot ja mediaanit iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.
28. Nuorten arviot siitä, kuinka suuri osuus (%) heidän ikäisistensä ja samaa sukupuolta olevista juo tosi humalaan noin kerran kuukaudessa tai useammin. Nuorten ilmoittamien osuuksien keskiarvot ja mediaanit iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.
29. Väittäjä ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
30. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
31. Alkoholia ainakin kerran juoneiden osuus* iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
32. Humalassa ainakin kerran olleiden osuus iän ja sukupuolen mukaan 2001-2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.
33. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
34. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
35. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
36. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
37. Nuorten arviot muiden juomisesta suhteessa omaan juomiseen iän ja sukupuolen mukaan 1979-2001. Nuorten terveystapatutkimus.
38. Väittäjä ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-2003. Nuorten terveystapatutkimus.
39. Väittäjä ”Kohtuullinen alkoholin käyttö kuuluu tavalliseen elämänmenoon”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

40. Väittämä ”On tärkeää, että ihmiset voivat joskus juoda itsensä humalaan rentoutuakseen ja puhuakseen suunsa puhtaaksi”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.
41. Väittämä ”Ryppy silloin tällöin vaikuttaa vain piristävästi, eikä sitä voi pitää sopimattomana”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1995. Nuorten terveystapatutkimus.
42. Väittämä ”Alkoholista ei ole kenellekään mitään todellista iloa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1997. Nuorten terveystapatutkimus.
43. Väittämä ”On tilanteita, joissa välitöntä ja rentoa tunnelmaa ei synny ilman alkoholia”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1995. Nuorten terveystapatutkimus.

Sosiaalinen altistuminen huumeille

44. Huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana kokeilleita tuttavien tietävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2003. Nuorten terveystapatutkimus.
45. Huumetarjontaa Suomessa viimeksi kuluneen vuoden aikana kohdanneiden osuudet (%) tarjoajan sekä iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.
46. Niiden osuudet (%), jotka tiesivät vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavan, iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
47. Niiden osuudet (%), jotka tiesivät yli viisi huumeita kokeillutta tuttavaa, iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
48. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa huumetarjontaa kohdanneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
49. Niiden osuudet (%), joille ystävät tai tuttavat olivat tarjonneet huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana, iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.
50. Niiden osuudet (%), joille tuntemattomat henkilöt olivat viimeksi kuluneen vuoden aikana tarjonneet huumeita, iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

Ikä- ja sukupuolivakioidut tunnusluvut

51. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
52. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
53. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
54. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) päivittäin tupakoivista 14-18-vuotiaista 1977-2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
55. Itsekäärityjä savukkeita polttavien osuudet (%) 14-18-vuotiaissa 1977-2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
56. Päivittäin poltettujen savukkeiden, sikaarien ja piipullisten keskiarvo päivittäin polttavilla 14-18-vuotiailla 1977-2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
57. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

58. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
59. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
60. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
61. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
62. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
63. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
64. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien tietävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
65. Useampia kuin viisi huumeita kokeillutta tuttavaa tietävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
66. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa huumetarjonnan kohdanneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
67. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa ystävien tai tuttavien huumetarjonnan kohdanneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.
68. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa tuntemattomien henkilöiden huumetarjonnan kohdanneiden osuus (%) 14–18-vuotiaissa 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

Tilastolliset testit

69. Eri indikaattorien vuosien 2001 ja 2003 välisen muutoksen tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmissä. χ^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus.
70. Eri indikaattorien vuosien 1999 ja 2003 välisen muutoksen tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmissä. χ^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus.

JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointi ja terveys näyttäytyvät vahvasti poliittisissa asiakirjoissa. Terveys 2015 -kansanterveysohjelmassa korostuu aikaisempia ohjelmia selkeämmin lasten ja nuorten hyvinvointi (Valtioneuvoston periaatepäätös...2001). Tavoitteiksi asetetaan näiden ikäryhmien terveyden ja hyvinvoinnin parantaminen ja nuorten tupakan ja alkoholin käytön vähentäminen:

”1. Lasten ja nuorten hyvinvointi lisääntyy, terveydentila paranee ja turvallisuuteen liittyvät oireet ja sairaudet vähenevät.

2. Nuorten tupakointi vähenee siten, että 16-18-vuotiaista alle 15 % tupakoi; nuorten alkoholin ja huumeiden käyttöön liittyvät terveysongelmat kyetään hoitamaan asiantuntevasti eivätkä ne ole yleisempiä kuin 1990-luvun alussa.”

Myös uusi hallitusohjelma korostaa turvallisen kasvuympäristön luomista todeten mm., että ”Lasten ja nuorten alkoholin ja muiden päihteiden käytön vähentämiseksi tarvitaan määrätietoisia toimia ja ennaltaehkäisyä” (Hallitusohjelma 2003).

Terveys 2015 –kansanterveysohjelmassa tavoitteeksi asetetut alenevat tupakoinnin ja päihteiden käytön kehitystrendit edellyttävät muutosten jatkuvaa seurantaan lasten ja nuorten terveystapojen osalta. Nuorten terveystapatutkimus on tuottanut tällaiseen arviointiin tarvittavaa tietoa nyt yli neljännes vuosisadan. Vuoden 2001 kyselyyn perustuvan 24 vuoden seurantaraportin mukaan huumealtistuminen lisääntyi edelleen verrattuna kaksi vuotta aikaisempaan tilanteeseen, tyttöjen tupakointitulokset viittasivat nousun jatkumiseen, alkoholin juomistiheyden ja nuuskan käytön osalta oli viitteitä nousun pysähtymisestä (Rimpelä ym. 2001). Myönteisiä tuloksia oli kuitenkin vielä vähän.

Lasten ja nuorten terveys on noussut 2000-luvun alussa useaan otteeseen julkisen keskustelun kohteeksi. Rungas julkinen keskustelu ja nuorten asioiden nouseminen poliittisen agendan tavoitteisiin perustuvat arkikokemusten ohella vankkaan tutkimustietoon. Tutkimustulokset ovat virittäneet toimintaa niin valtakunnallisella kuin paikallisellakin tasolla terveystrendien kääntämiseksi uudelleen suotuisiksi. Näistä valtakunnan tason keskeisimpiä toimintoja ovat terveystiedon tulo kouluihin pakolliseksi oppiaineeksi sekä kouluterveydenhuollon kehittäminen. Ensimmäinen suomenkielinen kouluterveydenhuollon oppikirja valmistui vuonna 2000 ja sen uudistettu painos vuonna 2002 (Terho ym. 2002). Vuonna 2001 Suomen Akatemia ja Lääkäriseura Duodecim järjestivät koululaisten terveyttä koskevan konsensuskokouksen (www.duodecim.fi) ja vuonna 2002 valmistui Stakesin kouluterveydenhuollon opas (Kouluterveydenhuollon opas 2002).

Nyt julkaistavassa raportissa kuvataan vuoden 2003 kyselyn tulokset tupakoinnin, alkoholin käytön ja sosiaalisen huumealtistumisen osalta ja verrataan näitä aikaisempien vuosien, etenkin vuoden 2001, tuloksiin. Tiedot on kerätty helmikuussa 2003 vertailukelpoisin menetelmin. Liitetaulukoissa esitetään vuoden 2003 kyselyn tulokset iän ja sukupuolen mukaan sekä eri indikaattoreista vuosien 1977 – 2003 trenditulokset iän ja sukupuolen mukaan sekä keskeisiltä osin ikä- ja/tai sukupuolivakioituna. Kattavan kuvan saamiseksi nyt julkaistavaan raporttiin on kerätty Stakesin Aiheita-sarjan raporteissa vuosina 1997, 1999 ja 2001 julkaistut tulokset niistä indikaattoreista, joita ei mitattu vuonna 2003.

AINEISTOT JA MENETELMÄT

Tutkimustulokset perustuvat Nuorten terveystapatutkimuksessa vuosina 1977–2003 joka toinen vuosi kerättyihin aineistoihin. Aineistot on kerätty postikyselyin siten, että ensimmäinen kysely lähti kunakin vuonna helmikuun alussa. Vastaamattomille lähetettiin kaksi uusintakyselyä. Tutkimusajankohta oli helmi-huhtikuu.

Ensimmäisinä tutkimusvuosina otokseen kuuluivat kaikki tiettyinä peräkkäisinä heinäkuun päivinä syntyneet nuoret (liite 1). Myöhemminä vuosina käytettiin myös muiden kesäkuukausien syntymäpäiviä vanhemmissa ikäryhmissä, joille oli jo tehty aikaisempia kyselyjä. Syntymävuodet valittiin siten, että tutkittavat olivat tutkimushetkellä 12-, 14-, 16- ja 18-vuotiaita. Otopäivien valinta suoritettiin siten, että keski-ikä säilyi kussakin ikäryhmässä mahdollisimman samana kaikkina vuosina ja kronologisen iän vaihtelu ikäryhmän sisällä oli mahdollisimman pieni. Aikaisemmin mukana olleiden syntymäkohorttien uudet syntymäpäivät pyrittiin valitsemaan mahdollisimman läheltä alkuperäisiä välttämällä aikaisempina vuosina käytettyjen päivien käyttöä. Aikaisemmat aineistot on yksityiskohtaisemmin kuvattu aikaisemmissa raporteissa (Rimpelä ym. 2002, Rimpelä ym. 1999, Rimpelä ym. 1997).

Kyselyt toteutettiin siten, että eri vuosien vertailukelpoisuus säilyi mahdollisimman hyvänä. Kysely toteutettiin samaan aikaan kunakin tutkimusvuonna. Näin pyrittiin sulkemaan pois vuodenaikaan sekä juhlapäiviin liittyvä vaihtelu nuorten käyttäytymisessä. Kysely postitettiin helmikuun alussa. Uusintakyselyt toteutettiin noin kolme ja noin seitsemän viikkoa ensimmäisestä postituksesta. Lomakkeiden vastaanotto lopetettiin siten, että ennen vappua postitetut otettiin vielä mukaan.

Kunakin vuonna lähetetty lomake oli 12-sivuinen. Vuoden 2003 kyselylomake on liitteenä 3. Kysymysten lukumäärä vaihteli hieman vuosittain, samoin kysymysten aihealueet. Perusosioiden (tupakointi, alkoholin käyttö, liikunta, taustatekijät, terveys) lisäksi kyselylomakkeeseen otettiin spesifimpiä aiheita kuvaavia alueita tai syvennettiin joitakin alueita. Vuonna 2003 tarkennettiin informaatio- ja kommunikaatioteknologiaan, erityisesti tietokoneella ja Internetillä pelaamiseen sekä näiden terveysvaikutuksiin liittyviä osioita. Samaa asiaa mittaavat kysymykset toistettiin samanlaisina eri kyselyissä. Poikkeuksena olivat muuttujat, joissa yhteiskunnallisen todellisuuden muutos edellytti kysymyksen muokkaamista (esim. tupakkalain muutokset) tai joissa analyysien perusteella luokkia jouduttiin muokkaamaan. Selkeää yhteyttä lomakkeeseen otettujen kysymyspatteristojen ja vastausprosentin vaihtelun välillä ei ole ollut.

Taulukossa 1 esitetään vastanneiden lukumäärät iän ja sukupuolen mukaan. Vastausprosentit olivat 1970-luvun lopulla kansainvälisesti katsottuna erittäin korkeat. Tämän jälkeen vastaamisaktiivisuus vähentyi koko ajan aina 1980-luvun lopulle asti. Poikien vastaamisaktiivisuus vähentyi voimakkaammin kuin tyttöjen. Vastausprosentin vaihtelu oli 1990-luvulla vähäistä, mutta vuosien 2001 ja 2003 kyselyissä vastausprosentti aleni jälleen (taulukko 1). Verrattuna vuoteen 2001 vastausprosentti oli 2003 sekä tytöillä että pojilla yhden prosenttiyksikön matalammalla tasolla. Vastausprosentin laskun vaikutusta tupakoinnin, alkoholin käytön ja sosiaalisen huumeille altistumisen yleisyyteen on arvioitu liitteessä 2.

Osa tuloksista on esitetty ikä- ja/tai sukupuolivakioituna. Vakiointi suoritettiin suoralla vakiointimenetelmällä olettaen kunkin ikä- ja sukupuoliryhmän koko yhtä

suureksi. Vuosien 2001 ja 2003 sekä vuosien 1999 ja 2003 välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä on testattu χ^2 -testillä. Tulokset on esitetty liitetaulukoissa 69 ja 70.

Taulukko 1. Vastanneiden lukumäärät ja vastausprosentit Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyissä 1977–2003 sukupuolen ja iän mukaan.

Sukupuoli ja ikä	Vuosi														
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	
VASTANNEIDEN LUKUMÄÄRÄ															
POJAT															
	12	369	491	483	450	353	414	406	426	399	395	427	442	351	370
	14	345	565	488	429	395	1128	361	1196	1203	1177	1168	1187	1251	1095
	16	386	528	535	413	452	1183	362	1008	1168	1232	1126	1110	892	1012
	18	347	523	519	489	401	1134	328	893	1029	1071	1088	1112	774	574
Yhteensä		1447	2107	2025	1781	1601	3859	1457	3523	3799	3875	3809	3851	3268	3051
TYTÖT															
	12	341	540	514	440	359	367	430	399	437	424	440	407	425	398
	14	367	535	548	482	433	1202	431	1337	1299	1301	1347	1313	1485	1257
	16	347	579	529	509	497	1284	380	1272	1389	1469	1379	1333	1138	1308
	18	330	512	524	509	463	1401	407	1103	1265	1313	1415	1315	976	812
Yhteensä		1385	2166	2115	1940	1752	4254	1648	4111	4390	4507	4581	4368	4024	3775
KAIKKI yhteensä															
		2832	4273	4140	3721	3353	8113	3105	7634	8189	8382	8390	8219	7292	6826
VASTAUSPROSENTTI															
POJAT															
	12	90	88	88	85	80	81	76	77	73	78	76	79	72	69
	14	88	86	87	78	74	81	75	74	74	75	69	74	66	66
	16	85	83	85	75	76	77	70	68	70	72	68	68	62	60
	18	83	78	81	75	68	69	63	61	66	67	60	63	53	51
Yhteensä		86	83	85	78	74	76	71	69	70	72	67	69	62	61
TYTÖT															
	12	91	90	92	91	84	83	82	82	84	86	87	85	82	77
	14	94	91	92	86	88	90	90	86	86	85	84	85	79	78
	16	89	91	91	91	87	89	82	86	87	88	87	85	82	79
	18	88	85	88	87	83	84	80	82	83	86	83	80	76	75
Yhteensä		91	89	91	89	86	87	84	84	85	86	85	83	79	78
KAIKKI yhteensä															
		88	86	88	83	80	81	77	77	78	79	76	76	70	69

Tupakan ja päihteiden käytön indikaattorit

Kysymysnumerot viittaavat liitteenä 3 olevaan vuoden 2003 kyselylomakkeeseen.

Tupakkaa kokeilleiksi luokiteltiin vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen *Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?* (liite 3, kys. 34). Mikäli vastaaja oli tässä kysymyksessä rastittanut ei-vaihtoehdon, mutta myöhemmissä kysymyksissä kuitenkin ilmoittanut tupakointia, luokiteltiin hänet tupakointia kokeilleeksi.

Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin vastaaja, joka on polttanut yhteensä yli 50 savuketta, polttanut viimeisen viikon aikana ja ilmoittanut polttavansa kerran päivässä tai useammin (liite 3, kys. 35-37). Päivittäin savukkeita polttaviksi luokiteltiin myös ne kysymyksen 37 vaihtoehdon *tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin* valinneet, jotka ilmoittivat polttavansa päivittäin enemmän kuin yhden savukkeen (kys. 38).

Päivittäin nuuskaajaksi luokiteltiin ne, jotka kysymyksessä 43 (liite 3) ilmoittivat nuuskaavansa päivittäin.

Päivittäin tupakkatuotteita käyttäväksi luokiteltiin vastaaja, joka oli yllä luokiteltu päivittäin savukkeita polttavaksi tai päivittäin nuuskaajaksi. Koska nykyistä nuuskan käyttöä koskevassa kysymyksessä oli hieman enemmän puuttuvia tietoja kuin tupakkakysymyksissä (kys. 34-38), käytettiin osuuksia laskettaessa kantelukuna niitä, joille oli voitu muodostaa päivittäistä savukkeiden polttoa kuvaava muuttuja. Tämä oli perusteltua, koska valtaosa nuuskakysymykseen (kys. 43) vastaamattomista oli niitä, jotka eivät olleet kokeilleet nuuskaa (kys. 42). (Liitetaulukot 1,3.)

Nuuskaa kokeilleiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka vastasivat myöntävästi kysymykseen *Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista?* (liite 3, kys. 42).

Nykyiseksi nuuskaajaksi tulkittiin vastaajista ne, jotka ilmoittivat nuuskaavansa silloin tällöin tai kerran päivässä tai useammin (liite 3, kys. 43).

Itsekäärityjä savukkeita polttaviksi luettiin ne päivittäin savukkeita polttavat, jotka ilmoittivat itsekäärityjen savukkeiden päivittäisen kulutuksen lukumääräksi yksi tai enemmän (liite 3, kys. 38). Tähän luokkaan tulivat myös ne, jotka ilmoittivat itsekäärityjen ohella tehdasvalmisteisten savukkeiden tai piipullisten lukumäärän.

Tupakkaa ja tupakointia koskevia mielipiteitä luokiteltaessa muodostettiin indikaattorit suoraan vaihtoehtojen perusteella, jolloin *samaa mieltä oleviksi* luokiteltiin vaihtoehdot ehdottomasti samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä (liite 4, kys.82,83). Kysymys 82 (tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu) on kysytty myös vuosina 1979, 1983 ja 1985. Kysymys 83 (on oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä) on kysytty vuodesta 1995 lähtien joka toinen vuosi lukuun ottamatta vuotta 2001. Tuloksissa esitetään myös niiden mielipidekysymysten tulokset, joita oli kysytty vuosina 1997 – 2001 mutta ei 2003.

Todennäköisiksi vuoden kuluttua tupakoitsijoiksi luokiteltiin vastaajista ne, jotka vastasivat kysymykseen *Luuletko tupakoivasi vuoden kuluttua?* vaihtoehtoilla tupakoin tai todennäköisesti tupakoin. Kysymys on kysytty viimeksi vuonna 1997.

Raittiiksi tulkittiin ne vastaajat, jotka vastasivat kysymykseen *59 en käytä alkoholi-juomia* (liite 3).

Ikä, jolloin joi ensimmäisen kerran alkoholia, mitattiin kysymyksellä 58, joka oli ensimmäistä kertaa mukana vuonna 2001. Indikaattoriksi valittiin alkoholia ainakin kerran juoneiden osuus (iän ilmoittaneet), koska näin voitiin muodostaa aikaisempien vuosien kanssa samanlainen indikaattori. Tuloksissa vuosien 1999 ja 2001 välillä näkyy kuitenkin tason muutos, joka todennäköisimmin selittyy kysymysmuodon vaihtumisella. Uuteen kysymykseen ovat voineet vastata myös siidereitä kokeilleet, aikaisempaan ei. Siidereitä ei ollut vuonna 1977 alun perin tehdyssä kysymyksessä, koska nämä tulivat nyky muodossa markkinoille vasta 1990-luvulla. Aikaisempina vuosina oli kysytty neljällä kysymyksellä *Kuinka vanha olit kun ensimmäisen kerran joit vähintään lasillisen olutta/viiniä/long drinkkejä/väkeviä juomia*. Vuonna 2001 ja 2003 kysymys kuului *Kuinka vanha olit kun ensimmäisen kerran joi alkoholijuomaa*.

Ikä, jolloin oli ensimmäisen kerran tosihumalassa mitattiin kysymyksen 61 perusteella. Humalassa ainakin kerran olleiden osuutta (iän ilmoittaneet) kussakin ikäryhmässä käytettiin indikaattorina. Tämä kysymys oli ensimmäisen kerran mukana vuonna 2001.

Alkoholin juomistiheyden indikaattorit luokiteltiin kysymyksen 59 perusteella. Viikoittain alkoholia käyttävien ryhmään kuuluvat vaihtoehdon *päivittäin, pari kertaa viikossa* tai *kerran viikossa* valinneet. Vähintään kuukausittain käyttävien ryhmään laskettiin edellisten lisäksi ne, jotka vastasivat vaihtoehdoilla *pari kertaa kuukaudessa* ja *noin kerran kuukaudessa*.

Humalajuomisen indikaattorit, viikoittain ja kuukausittain itsensä tosi humalaan juovat, laskettiin kysymyksen 60 perusteella. Vähintään viikoittain -indikaattori on vastausvaihtoehdon *kerran viikossa tai useammin* valinneet. Kantalukuna on käytetty joko tähän kysymykseen ja/tai alkoholinkäyttöä koskevaan kysymykseen 59 vastanneita. Kuukausittaisen humaltumisen indikaattori on saatu vastaavasti laskemalla yhteen viikoittaiset humaltujat sekä noin 1–2 kertaa kuukaudessa humaltuvat.

Arvio oman ikäistensä ja samaa sukupuolta olevien juomisesta mitattiin kysymyksiä 62 ja 63 perusteella. Indikaattoreina käytettiin ikäryhmittäisiä ilmoitettujen prosentiosuuksien keskiarvoja (nuorten oma arvio), joita verrattiin kyselyn antamiin prosentiosuuksiin (todelliset luvut).

Arvio muiden juomisesta suhteessa omaan juomiseen on kysytty vuosina 1979, 1989, 1995 ja 2001. Indikaattorina oli niiden osuus, jotka uskovat muiden ikäistensä juovan itseään enemmän. Kysymys kuului *Jos vertaat itseäsi muihin samanikäisiin samaa sukupuolta oleviin nuoriin, niin luuletko useimpien heistä juovan enemmän kuin sinä/yhtä paljon/vähemmän kuin sinä*.

Alkoholin käyttöä koskevia mielipidekysymyksiä luokiteltaessa muodostettiin indikaattorit suoraan vaihtoehtojen perusteella, jolloin *samaa mieltä oleviksi* luokiteltiin vaihtoehdot ehdottomasti samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä (liite 3, kys. 81). Tässä raportissa esitetään myös niiden mielipidekysymysten tulokset, jotka on esitetty vuosina 1997 – 2001 mutta ei vuonna 2003.

Sosiaalista altistumista huumeille mitattiin sekä tuttaviansa joukossa huumeita kokeilleiden tietämisellä että huumeiden tarjonnalla. Lomakkeessa kysyttiin (liite 3, kys. 45), tiesikö vastaaja tuttaviansa joukossa jonkun, joka olisi käyttänyt viimeisen vuoden aikana huumaavaa ainetta. Indikaattoreiksi tulostettiin ainakin yhden sekä viisi tai useampia huumeita kokeilleita tuttaviansa keskuudessa tietävien osuudet.

Huumeiden tarjontaa koskevasta kysymyksestä (kys. 46) laskettiin niiden osuudet, joille huumaavia aineita oli tarjottu. Tähän sisällytettiin myös ne, jotka eivät olleet ilmoittaneet, oliko tarjonta tullut tuttavilta vai tuntemattomilta.

Erikseen laskettiin niiden osuudet, joille olivat ystävät tai tuttavat tarjonneet sekä niiden osuudet, joille olivat tuntemattomat tarjonneet.

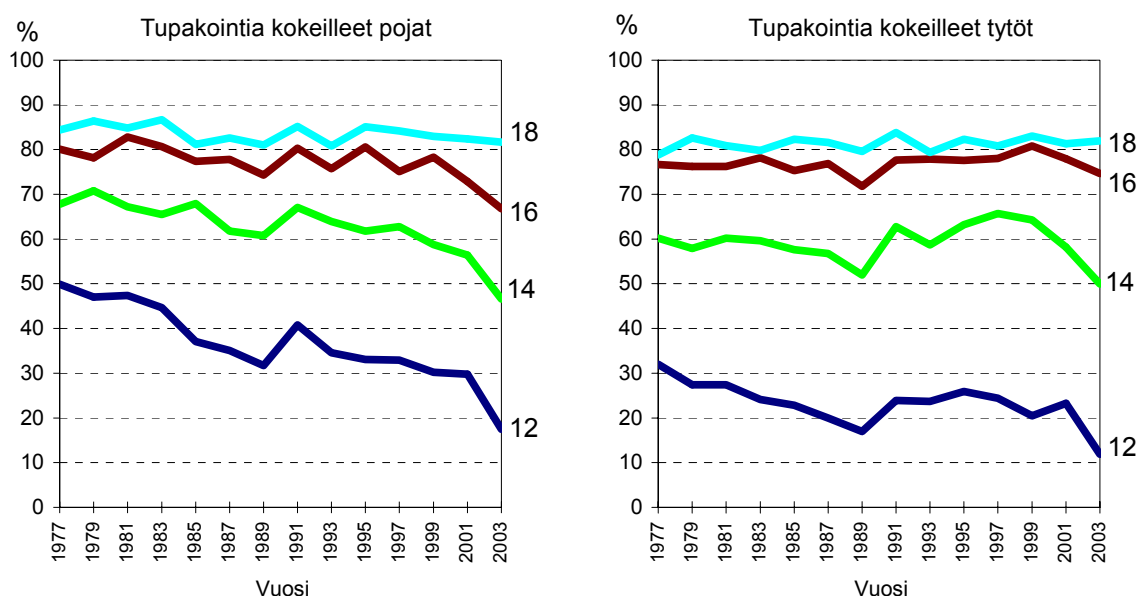
TUPAKOINTI

Tupakointikokeilut

Vuonna 2003 12 % 12-vuotiaista tytöistä ja 17 % samanikäisistä pojista ilmoitti kokeilleensa tupakkaa (kuvio 1, liitetaulukko 1). Kaksi vuotta vanhempien joukossa kokeilleet olivat jo enemmistönä, pojista 47 % ja tytöistä 50 %. Vaikka valtaosa 18-

vuotiaista on jo kokeillut tupakkaa, kokeilemattomia on edelleen paljon, lähes joka viides (18%) tytöistä ja pojista ilmoitti, ettei ollut kokeillut tupakkaa.

Kokeilleiden osuudet 18-vuotiaista tytöistä ja pojista ja 16-vuotiaista tytöistä pysyivät vuodesta 1977 vuoteen 2003 suurin piirtein samalla tasolla (kuvio 1, liitetaulukko 8). 12- ja 14-vuotiailla pojilla kokeilleiden osuudet laskivat tutkimusjakson aikana. Suurin muutos tapahtui 12-vuotiailla pojilla; tupakkaa kokeilleiden osuus on laskenut vuodesta 1977 vuoteen 2003 50 %:sta 17 %:iin (liitetaulukko 8). 12-14-vuotiailla tytöillä lasku päättyi 1990-luvun alussa. Tällöin alkanut kokeilujen lisääntyminen kääntyi kuitenkin laskuun, joka selkeni vuosien 2001 ja 2003 välillä.

Kuvio 1. Tupakointia kokeilleiden 12–18- vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Tyttöjen ja poikien väliset sukupuolierot ovat lähes kadonneet. Sukupuolierot olivat vähäisiä 16 – 18-vuotiailla koko jakson. 1970-luvun lopussa ja 1980-luvulla tytöt kokeilivat tupakkaa myöhemmässä iässä kuin pojat, mutta 1990-luvulla tupakkakokeilut lisääntyivät myös tytöillä. Vuonna 1997 14-vuotiaat tytöt ohittivat pojat kokeilujen useudessa. 12-vuotiaiden tarkastelu osoittaa poikien edelleen aloittavan kokeilut keskimäärin nuorempana kuin tytöt. Tässä ikäryhmässä sukupuolierot säilyivätkin koko tarkastelujakson ajan poikien kokeillessa useammin.

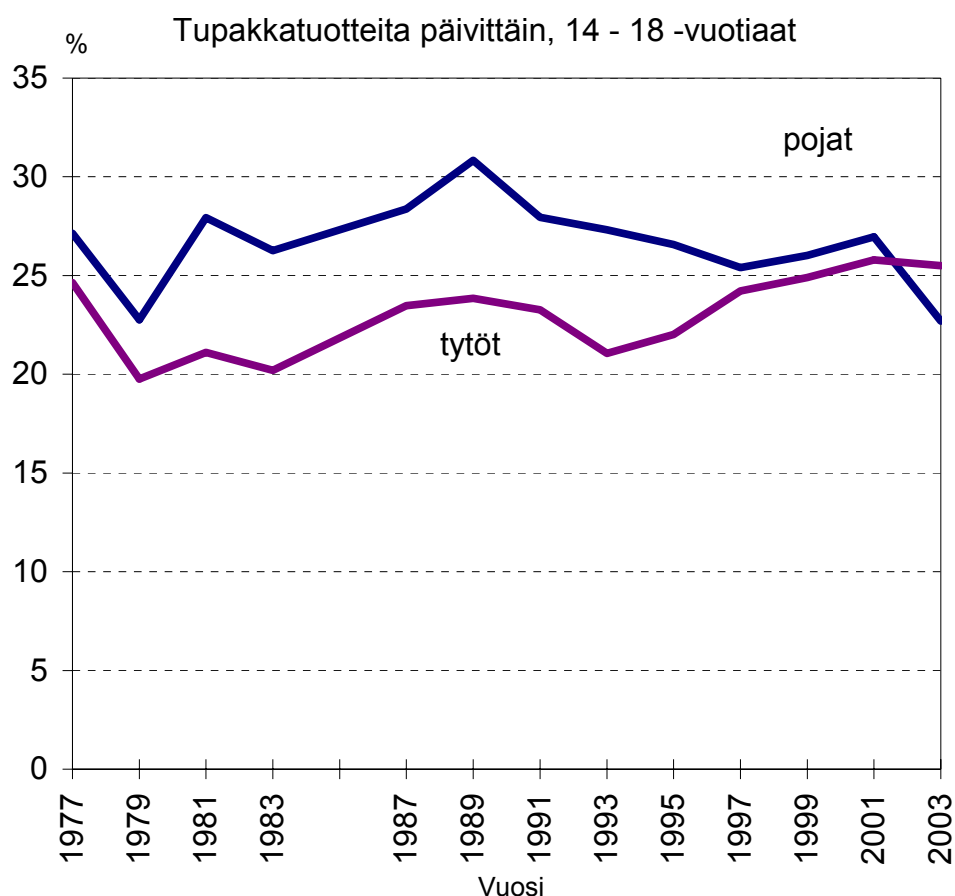
Päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö

Tupakkatuotteiden käyttö sisältää kaikki tupakkatuotteet, kuten savukkeet, nuuska, sikarit ja piiput. Kahden viimeksi mainitun käyttö on hyvin harvinaista nuorten keskuudessa. Vuonna 2003 tupakkatuotteita käytti päivittäin 23 % 14–18-vuotiaista pojista ja 25 % tytöistä (liitetaulukot 9 ja 52). 14- ja 16-vuotiaiden ikäryhmässä tytöt käyttivät tupakkaa useammin kuin pojat (11 % vs. 7 %, 30 % vs. 25 %). Sekä tytöistä että pojista tupakkatuotteita käyttävien osuudet olivat 18-vuotiailla 36 %.

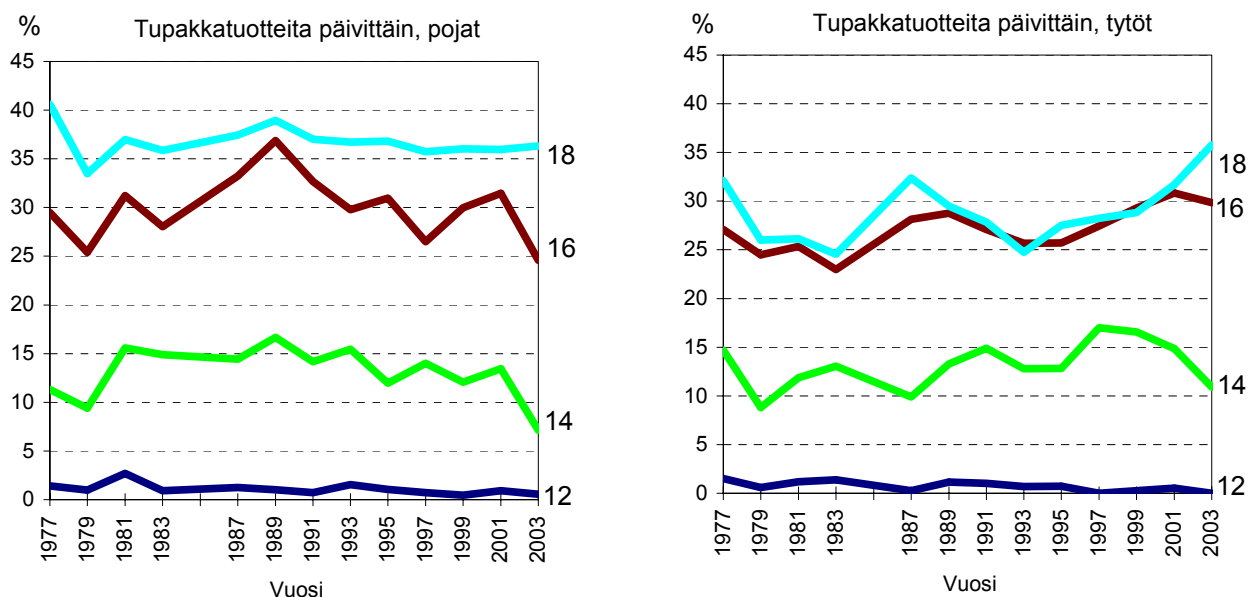
Trenditiedot osoittavat laskusuuntaa useimmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä. Kun tarkastellaan 1990-luvun alun jälkeisiä muutoksia, vielä vuonna 2001 oli epävarmaa, oliko poikien tupakointi lähdössä uudelleen nousuun. Vuoden 2003 tulokset kuitenkin vahvistavat, että 14–16-vuotiaiden poikien päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö on nyt voimakkaassa laskusuunnassa (kuvio 3, liitetaulukko 9). Myös tytöillä vastaavissa ikäryhmissä pitkään jatkunut tupakkatuotteiden käytön nousu on taittunut ja kääntynyt laskuun, 16-vuotiaalla vasta vuoden 2001 jälkeen, 14-vuotiailla jo aikaisemmin.

18-vuotiaat poikkesivat nuorempien ikäryhmien kehityksestä: tytöillä tupakkatuotteiden käytön lisääntyminen jatkui, pojilla pysyi vakiona (kuvio 3, liitetaulukko 9). Koska kehitys oli eri ikäryhmissä erilaista, antaa ikävakioitu kuvio (kuvio 2) yksipuolisen kuvan kehityksestä.

Sukupuolten väliset erot ovat pienentyneet ja osittain jopa kadonneet. Aikaisemmasta poiketen 14- ja 16-vuotiaat tytöt käyttävät tupakkatuotteita nyt useammin kuin samankäiset pojat.

Kuvio 2. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 14–18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuvio 3. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien 12–18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Päivittäinen savukkeiden poltto

Tytöillä päivittäin savukkeita polttavien osuutta (liitetaulukko 10) ja tupakkatuotteiden kokonaiskäyttöä osoittavat luvut (liitetaulukko 9) olivat lähes samoja. Pojilla tupakkatuotteiden kokonaiskäyttö on ollut nuuskan käytön vuoksi yleisempää kuin savukkeiden poltto ja ero korostui vuosina 1997 – 2001 (taulukko 2).

Taulukossa 2 on eritelty erikseen kaikkien tupakkatuotteiden (savukkeet, nuuska ym.) käyttö yhteensä sekä erikseen savukkeita ja nuuskaa käyttävien osuudet pojilla.. Taulukko osoittaa, että pelkän savukkeiden polton tarkasteleminen antaa harhaisen kuvan poikien tupakan käytöstä. Lukuja ei esitetä tytöille, koska nuuskaajia on vähän.

Nuuska

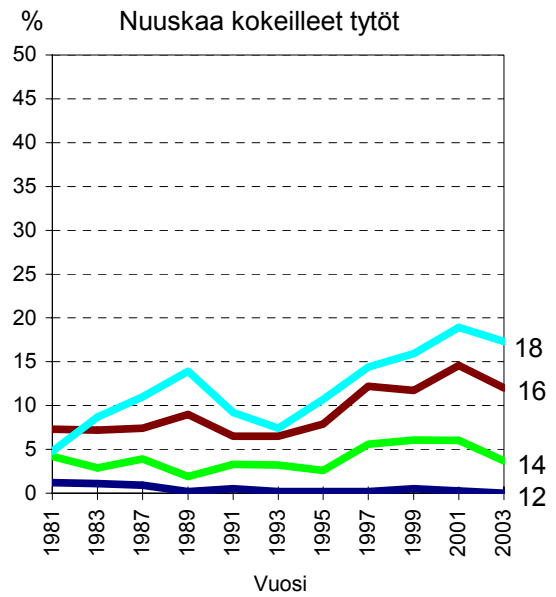
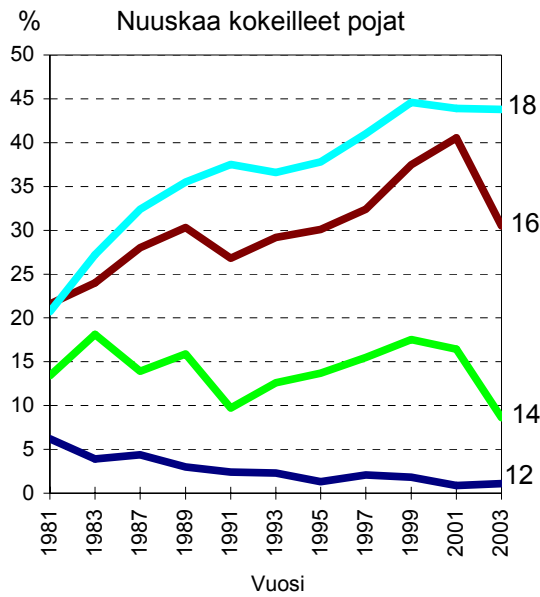
Nuuskakokeilut lisääntyivät 16- ja 18-vuotiailla pojilla aina 1980-luvun alusta ja 14-vuotiailla 1990-luvun alusta. Vuoden 2001 jälkeen 14- ja 16-vuotiailla nuuskakokeilut kääntyivät voimakkaaseen laskuun, mitä ei tapahtunut 18-vuotiailla (kuvio 4, liitetaulukko 12). 12-vuotiaista pojista vain harvat kokeilevat ja kokeilleiden osuudet ovat olleet laskusuunnassa. Vuonna 2003 pojista nuuskaa kokeilleita oli 12 vuoden iässä 1 %, 14-vuotiaana 9 %, 16-vuotiaana 31 % ja 18-vuotiaana jo 44 % (liitetaulukot 2 ja 12).

Tytöillä nuuskakokeilut olivat huomattavasti poikia harvinaisempia, mutta heilläkin näkyi nouseva trendi 1990-luvun alusta (kuvio 4, liitetaulukko 12). Nuuskan kokeilun lisääntymisen pysähtyminen ja kääntyminen laskuun näkyy myös tytöillä.

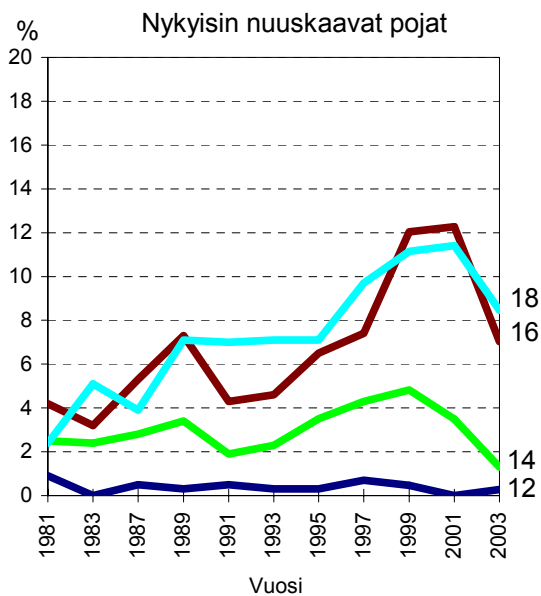
Nykyisin nuuskaavien (silloin tällöin tai päivittäin) sekä päivittäin nuuskaavien trendit seurasivat kokeilleiden trendejä, vaikka osuudet olivat huomattavasti pienempiä (kuvio 5, taulukko 2, liitetaulukko 13). Nykyisin nuuskaavien osuudet nousivat etenkin 1990-luvun loppupuolella, mutta vuosien 1999 ja 2001 välillä nousutrendi pysähtyi ja kääntyi laskuun vuoden 2001 jälkeen. Tytöissä päivittäin nuuskaajia ei ollut joitakin yksittäistapauksia lukuun ottamatta ja silloin tällöin tai päivittäin ryhmään yhteensä kuuluviakin oli keskimäärin vain alle prosentin (liitetaulukko 13). Kokeiluista siirryttiin harvoin käyttäjiksi.

Taulukko 2. Tupakkatuotteiden (kaikki yhteensä) sekä savukkeiden ja nuuskan päivittäinen käyttö (%) 14-, 16- ja 18-vuotiailla pojilla 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Tupakkatuote ja ikä	1981	1983	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
14-vuotiaat											
Tupakkatuotteita päivittäin	15.6	14.9	14.4	16.7	14.2	15.4	12.0	14.0	12.1	13.4	7.1
Savukkeita päivittäin	15.4	14.7	14.1	15.8	14.1	14.9	11.8	13.6	11.7	13.2	7.1
Nuuskaa päivittäin	0.6	0.2	0.5	1.1	0.3	0.6	0.3	0.6	0.6	0.7	-
16-vuotiaat											
Tupakkatuotteita päivittäin	31.2	28.0	33.2	36.9	32.7	29.8	31.0	26.5	30.0	31.4	24.6
Savukkeita päivittäin	29.9	27.1	32.7	36.0	31.8	29.3	30.3	25.7	28.0	29.4	24.2
Nuuskaa päivittäin	1.3	1.2	0.9	1.4	1.2	0.7	1.4	1.4	2.4	3.3	1.4
18-vuotiaat											
Tupakkatuotteita päivittäin	37.0	35.9	37.4	39.0	37.0	36.7	36.8	35.7	36.0	36.0	36.3
Savukkeita päivittäin	36.0	34.4	36.7	38.3	35.7	35.3	35.5	33.3	33.6	33.4	34.7
Nuuskaa päivittäin	1.2	1.8	1.0	1.2	1.9	1.7	1.9	3.0	3.4	3.0	2.3

Kuvio 4. Nuuskaa joskus kokeilleiden 12 – 18-vuotiaiden osuudet (%) vuosina 1981 – 2003 iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

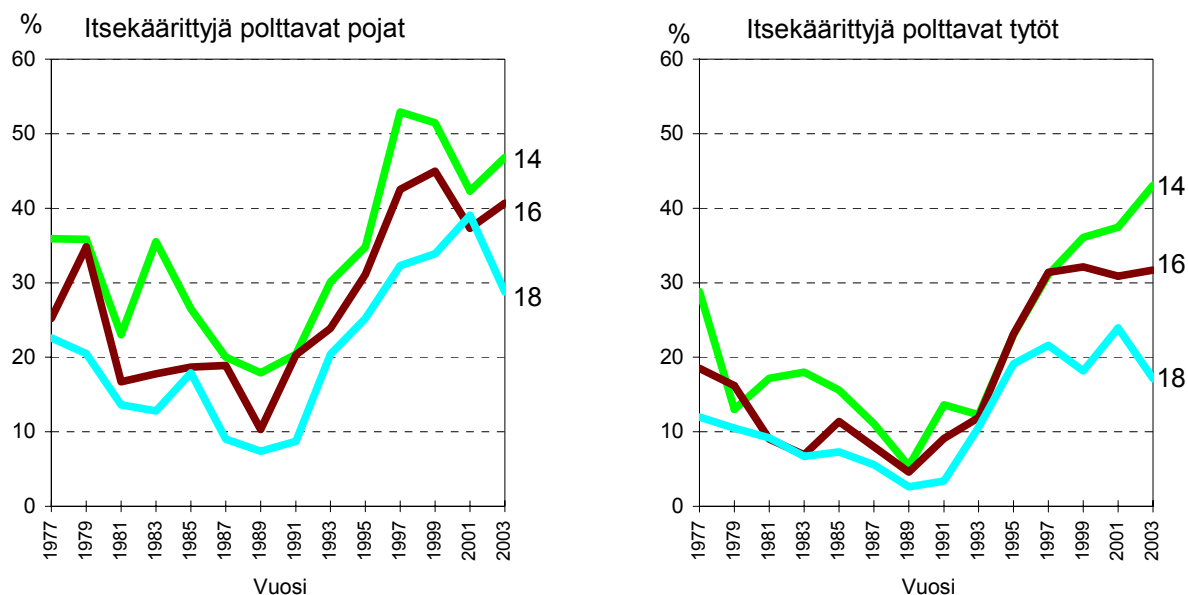

Kuvio 5. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien 12-18-vuotiaiden poikien osuudet (%) iän mukaan 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Itsekäärityt savukkeet

Enemmistö tupakoivista polttaa tehdasvalmisteisia savukkeita. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävillä itsekääritysten polttaminen joko yksinomaan tai tehdasvalmisteisten rinnalla lisääntyi 1990-luvulla moninkertaiseksi, mutta kääntyi

sitten laskuun vuoden 1999 jälkeen useimmissa ikä- ja sukupuoliryhmissä 14-vuotiaita tyttöjä lukuun ottamatta (kuvio 6, liitetaulukko 14). 14-vuotiaat käyttivät itsekäärityjä savukkeita enemmän kuin vanhemmat ikäryhmät. Vuonna 2003 47 % 14-vuotiaista pojista käytti osaksi tai pelkästään itsekäärityjä savukkeita, tytöistä 43 %. Pojat käärivät savukkeensa itse hieman useammin kuin tytöt.

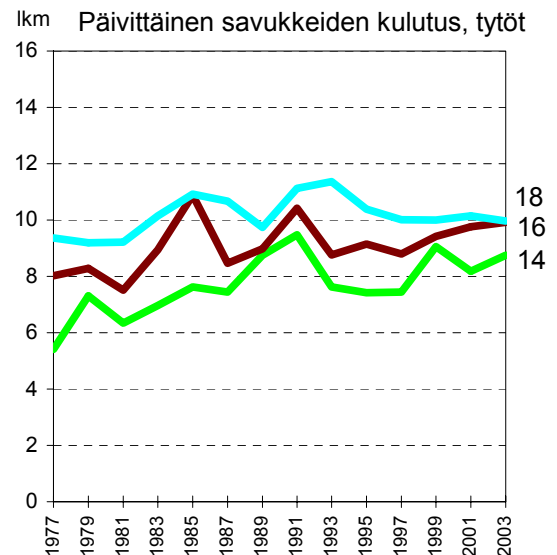
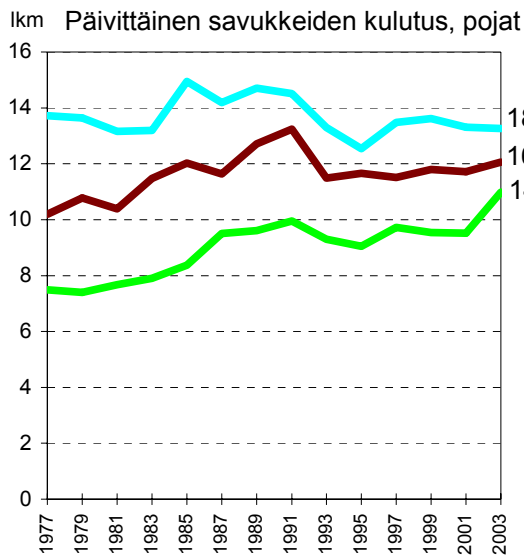

Kuvio 6. Itsekäärityjä savukkeita polttavien 14–18 -vuotiaiden osuudet (%) päivittäin tupakoivista iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Päivittäinen kulutus

Pitkällä aikavälillä päivittäin savukkeita polttavien keskimulutus nousi 18-vuotiaita poikia lukuun ottamatta (taulukko 7, liitetaulukko 15). Selkeintä lisääntymisen oli 14-vuotiailla. Päivittäinen savukkeiden kulutus oli noin 1-2 savuketta enemmän päivässä vuonna 2003 kuin 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa. Tyttöjen ja poikien kulutuksen ero kasvoi iän myötä ja pojat polttivat useampia savukkeita päivässä kuin tytöt: 14-vuotiailla ero oli noin kaksi savuketta, mutta 18-vuotiaana jo lähes neljä.

Vuonna 2003 hieman yli neljännes 18-vuotiaista pojista ja 20 % tytöistä poltti yli yhdeksän savuketta päivässä (liitetaulukko 11). Vastaava luku 16-vuotiailla pojilla oli 15 % ja tytöillä 14 %, 14-vuotiailla 3 % pojilla ja 4 % tytöillä.

Kuvio 7. Päivittäinen savukkeiden kulutus 14–18 -vuotiailla päivittäin polttavilla (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Aikomus tupakoida tulevaisuudessa

Nuorten aikomuksia tulevasta tupakoinnista selvitettiin viimeksi vuonna 1997 kysymyksellä ”Luuletko tupakoivasi vuoden kuluttua?”, johon vastausvaihtoehdot olivat en tupakoi, todennäköisesti en tupakoi, todennäköisesti tupakoin ja tupakoin. Tämä kysymys on ollut mukana vuosina 1979, 1991, 1995 ja 1997. Vuonna 1997 vain 2 % 12-vuotiaista oletti tupakoivansa vuoden kuluttua (liitetaulukko 16). Osuus kuitenkin lisääntyi iän myötä ja oli 18-vuotiailla tytöillä 23 % ja pojilla 27 %. Hieman vajaa 60 % 18-vuotiaista oli varma, ettei tupakoisi vuoden kuluttua, 12-vuotiaista noin neljä viidestä.

Nuorten arviot tulevasta tupakoinnista eivät juuri ole muuttuneet ajan myötä. Suurin piirtein yhtä suuri osuus sekä 1970-luvun lopussa että 1990-luvun lopulla uskoi tupakoivansa vuoden kuluttua (liitetaulukko 16). Vastaavasti niiden osuus, jotka eivät uskoneet tupakoivansa, säilyi suurin piirtein samanlaisena.

Tupakkaan liittyvät mielipideväittämät

Nuorten mielipiteitä tupakoinnista ja suhtautumista erilaisiin toimenpiteisiin tupakoinnin vähentämiseksi on kysytty lähes kaikissa kyselyissä, mutta kaikkia kysymyksiä ei ole toistettu jokaisessa kyselyssä.

Lainsäädännön normeja mittasivat väittämät ”Tupakoimattomille on järjestettävä savuttomia tiloja kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa” ja ”On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaalle on kiellettyä”. Myyntikieltoa koskevaa lain pykälää

muutettiin vuonna 1995 ja myynti-ikäraja nostettiin 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen. Vaikka valtaosa hyväksyi myyntikiellon jo ennen lain voimaantuloa 1995, nousi hyväksyvien osuus tämän jälkeenkin (liitetaulukko 17). Vuonna 2003 lähes 90 % 18-vuotiaista hyväksyi kiellon, eniten hyväksyviä oli kuitenkin 12-vuotiaissa. 16-vuotiaista, joita kiello erityisesti koskee, kuitenkin kolmannes ei hyväksynyt väitettä.

Valtaosa nuorista halusi savuttomia tiloja tupakoimattomille kahviloihin, ravintoloihin ja baareihin vuonna 1999, jolloin kysymys viimeksi oli mukana (liitetaulukko 18). Mielipidettä savuttomista tiloista kysyttiin vuodesta 1991, jonka jälkeen etenkin 18-vuotiailla väitteen hyväksyvien osuus hieman väheni. Tytöt kannattivat väittämää hieman poikia useammin.

Niiden nuorten osuus, jotka yhtyivät väitteeseen, että tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu, lisääntyi selkeästi vuosien 1985 ja 2003 välillä (liitetaulukko 19). Edellisen kerran väittämä oli mukana 1985, 1983 ja 1979. Lisääntyminen koskee kaikkia ikä- ja sukupuoliryhmiä. Vuonna 2003 väittämän kanssa ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli noin viidennes tytöistä ja neljännes pojista.

Vain hieman yli viidennes nuorista oli sitä mieltä, että tupakoinnin haitoista puhutaan liikaa, pojista hieman useampi kuin tytöistä (liitetaulukko 20). Väittämä oli viimeksi mukana vuonna 1999. Verrattuna 1970-luvun loppuun ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli kuitenkin 1990-luvulla korkeampi.

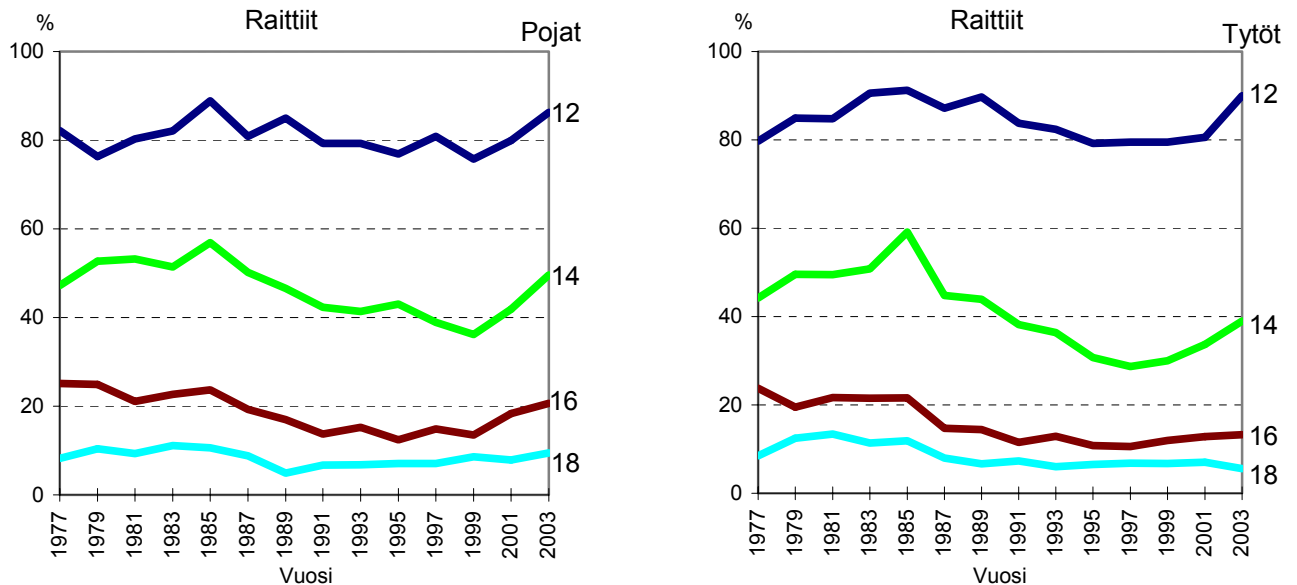
Väittämän ”Tupakointi on jokaisen oma asia” kanssa ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä oli vuonna 1999 noin 70 % nuorista (liitetaulukko 21). Nuoremmissa ikäryhmissä samaa mieltä olevien osuus oli pienempi kuin vanhemmissa, mutta toisaalta näissä ikäryhmissä moni ilmoitti, että asiaan oli vaikea ottaa kantaa. Suhtautuminen väittämään muuttui 1980-luvulla siten, että yhä suurempi osa ilmoitti olevansa väittämän kanssa samaa mieltä (liitetaulukko 21). Jo 1970-luvulla valtaosa nuorista hyväksyi väitteen. Vanhemmissa ikäryhmissä pojat hyväksyivät väittämän hieman tyttöjä useammin.

ALKOHOLIN JUOMINEN

Raittius

Vuonna 2003 lähes 90 % 12-vuotiaista ilmoitti, että ei juo alkoholijuomia edes pieniä määriä (liitetaulukot 24 ja 30). Raittiiden osuus väheni iän myötä ja 18-vuotiaista raittiita oli alle 10 %. 12-vuotiaita lukuun ottamatta raittiiden osuus pojista oli suurempi kuin tytöistä. Selvin ero oli 14-vuotiaana, jolloin pojista raittiita oli puolet, tytöistä 39 %.

Raittiiden osuuksien 1980-luvun puolivälissä alkanut lasku taittui 1990-luvun lopulla (kuvio 8, liitetaulukko 30). 12- ja 14-vuotiaiden ikäryhmässä raittius yleistyi jopa kymmenellä prosenttiyksiköllä vuodesta 1999 vuoteen 2003. Poikkeuksen yleisessä nuorten raittiuden yleistymiskehityksessä tekivät 16-vuotiaat tytöt sekä 18-vuotiaat, joilla taso pysyi samana vuosina 1999-2003.

Kuvio 8. Raittiiden 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Ensimmäinen alkoholin ja humalaan juonti sekä alkoholia juoneiden osuus

Yli 80 % 12-vuotiaista ei ollut vielä maistanut alkoholijuomia (liitetaulukko 22). Vain muutama prosentti oli juonut alkoholia alle 10-vuotiaana, mutta tämän iän jälkeen kokeilut lisääntyivät. Valtaosalla nuorista alkoholikokeilut ajoittuvat ikävuosiin 12-15, pojilla hieman myöhäisemmäksi kuin tytöillä. Keskimääräinen ensimmäisen alkoholin juonnin ikä niillä, jotka kyseiseen ikään mennessä olivat kokeilleet, oli 14-vuotiailla 11-12 vuotta, 16-vuotiailla noin 13 vuotta ja 18-vuotiailla 13-14 vuotta.

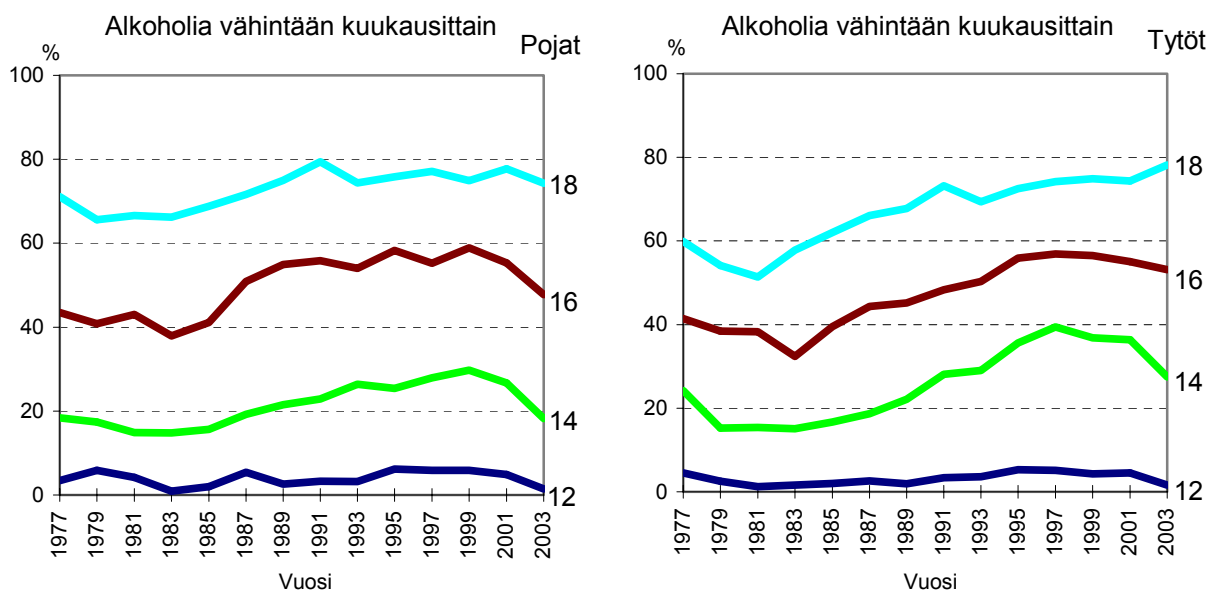
Vain harva tyttö ilmoitti olleensa tosi humalassa ennen 12 vuoden ikää, pojista hiukan useampi (liitetaulukko 23). Tavallisimmin ensimmäinen humala osui tytöillä ikävuosiin 13-15, pojilla 14-16.

Alkoholia ainakin kerran juoneiden osuudet vuosilta 1977-2003 on esitetty liitetaulukossa 31 ja ainakin kerran tosihumalassa olleiden osuudet vuosilta 2001-2003 liitetaulukossa 32. Vuosien 2001 ja 2003 tiedot ovat suoraan vertailukelpoisia. Tällä ajanjaksolla sekä alkoholia kokeilleiden osuudet että tosi humalaan juoneiden osuudet ovat laskeneet kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä 18-vuotiaita lukuun ottamatta.

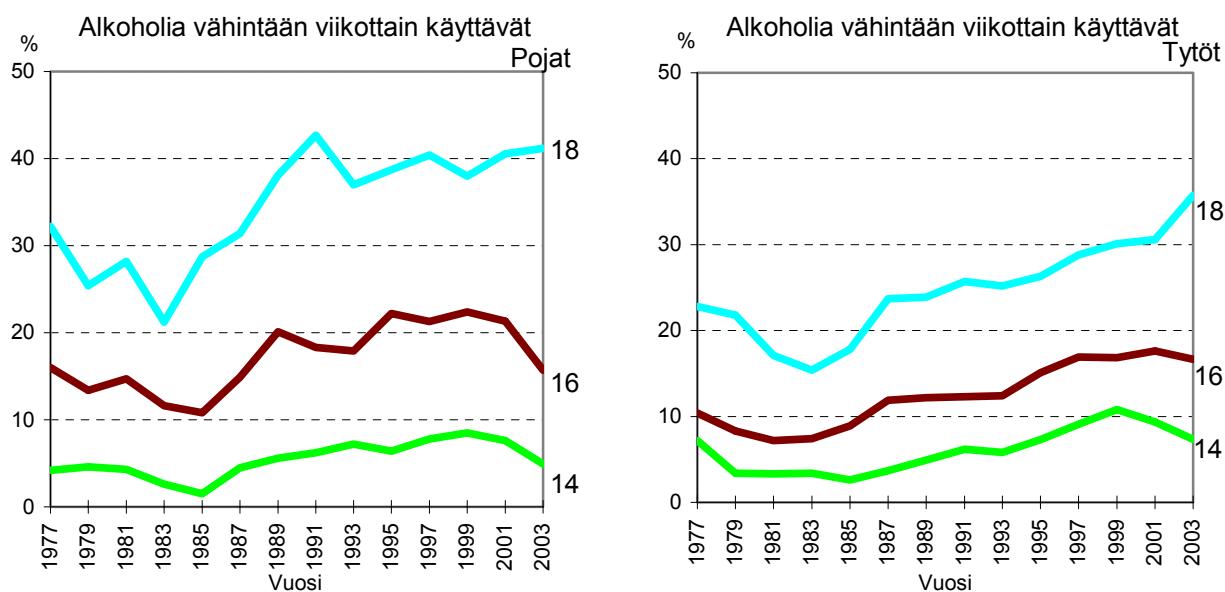
Vuotta 2001 aikaisemmat tulokset ainakin kerran juoneista on kysytty hieman eri kysymyksillä kuin vuosina 2001 ja 2003. Näin ollen trendejä ennen vuoteen 1999 asti ja sen jälkeen tulee tarkastella erikseen (liitetaulukko 31).

Alkoholin juomistiheys

12-vuotiailla alkoholijuomien juominen oli pienen vähemmistön tapa. Sekä tyttöjen että poikien keskuudessa vain 1,5 % ilmoitti juovansa alkoholijuomia ainakin kerran kuukaudessa (liitetaulukot 24). 14-vuoden iässä juominen oli jo huomattavasti yleisempää: tytöistä 28 % ja pojista 18 % ilmoitti juovansa ainakin kerran kuukaudessa. 18-vuotiaana noin kolme neljästä vastaajasta ilmoitti juovansa ainakin kerran kuukaudessa. Kysymyksessä vastaajia pyydettiin ilmoittamaan pienetkin alkoholimäärät.

Kuvio 9. Alkoholia vähintään kerran kuukaudessa juovien 12-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

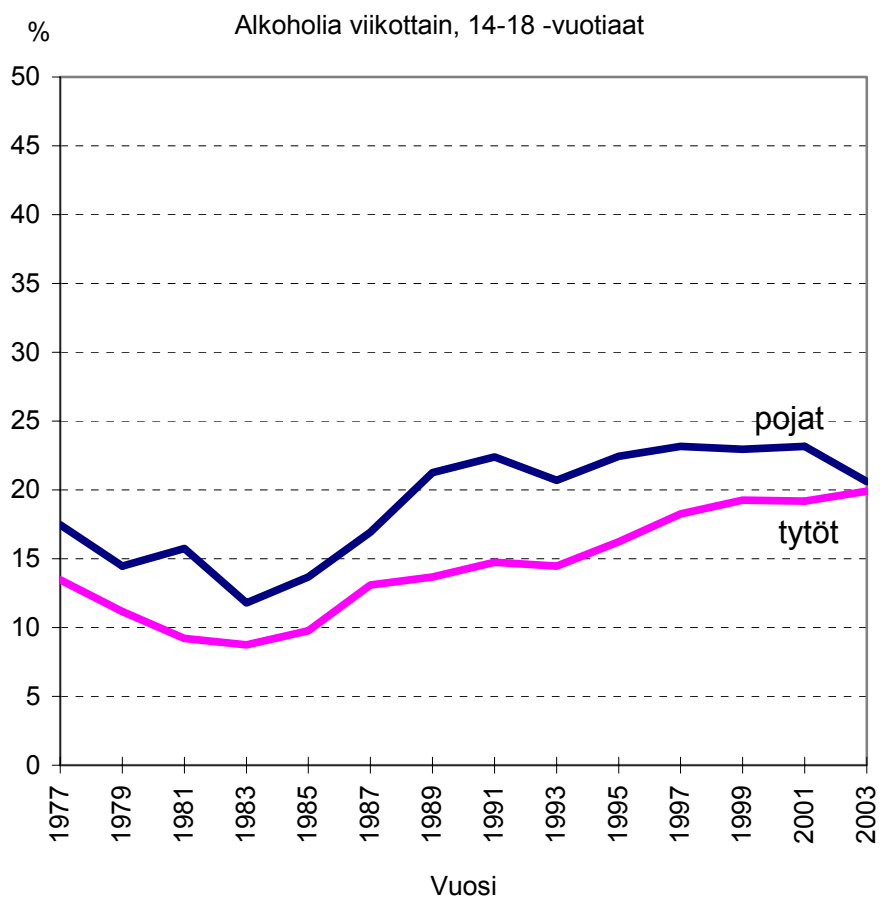

Kuvio 10. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18-vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuukausittainen juominen yleistyi 1980-luvun puolivälistä aina 1990-luvun lopulle asti (kuvio 9, liitetaulukko 33). Vuoden 1999 jälkeen kuukausittain juovien osuudet kääntyivät laskuun ja lasku jatkui vuosien 2001 ja 2003 välillä. Poikkeuksena olivat 18-vuotiaat, etenkin tytöt, joilla lisääntyminen jatkui. Vähenneminen oli voimakkainta 14-vuotiailla.

Vähintään kerran viikossa juovia ei kyselyyn vastanneissa 12-vuotiaissa tytöissä ollut yhtään ja pojissakin vain muutamia (liitetaulukot 24 ja 34). Vielä 14 vuoden iässäkin näin tiheään joi tytöistä 7 % ja pojista 5 %. Yleisyys kasvoi iän myötä, ja 18 vuoden iässä tytöistä 36 % ja pojista 42 % joi viikoittain vuonna 2003.

Alkoholia viikoittain käyttävien osuudet muuttuivat eri suuntiin eri ikäryhmissä vuosien 1999-2003 aikana (kuvio 10). 14- ja 16-vuotiailla osuudet laskivat paitsi 16-vuotiailla tytöillä, joilla osuudet pysyivät samoina. Sen sijaan 18-vuotiailla tytöillä viikoittain juovien osuus nousi edelleen, pojilla pysyi vakiona. Kuviossa 11 on esitetty viikoittain juovien ikävakioidut osuudet 14-18-vuotiailla tytöillä ja pojilla.

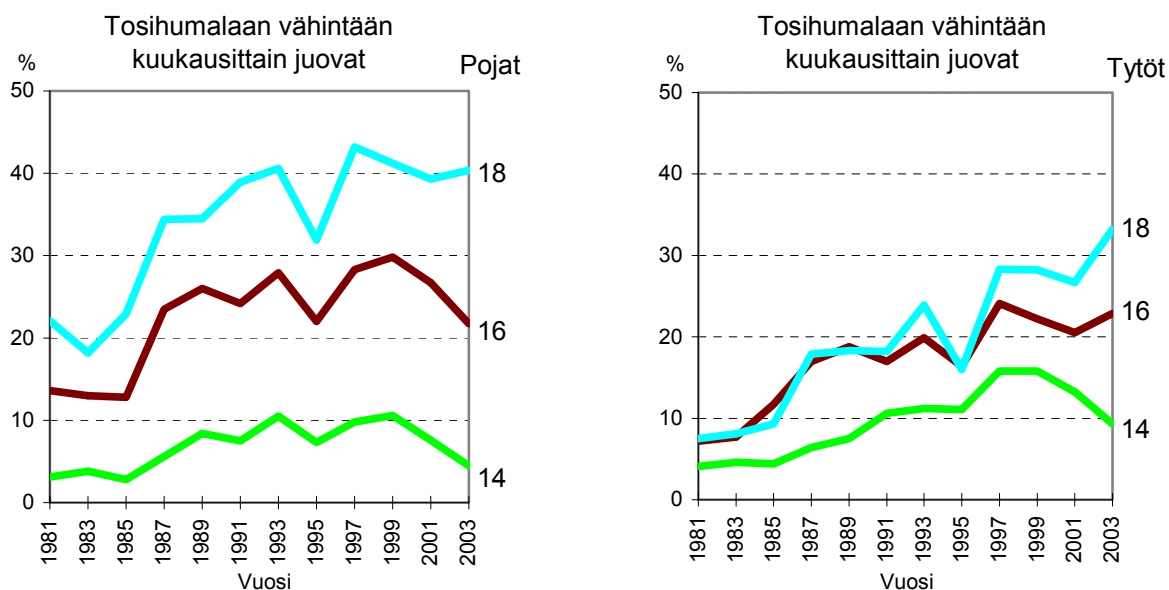
Kuvio 11. Alkoholia vähintään kerran viikossa juovien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1977-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Humalajuominen

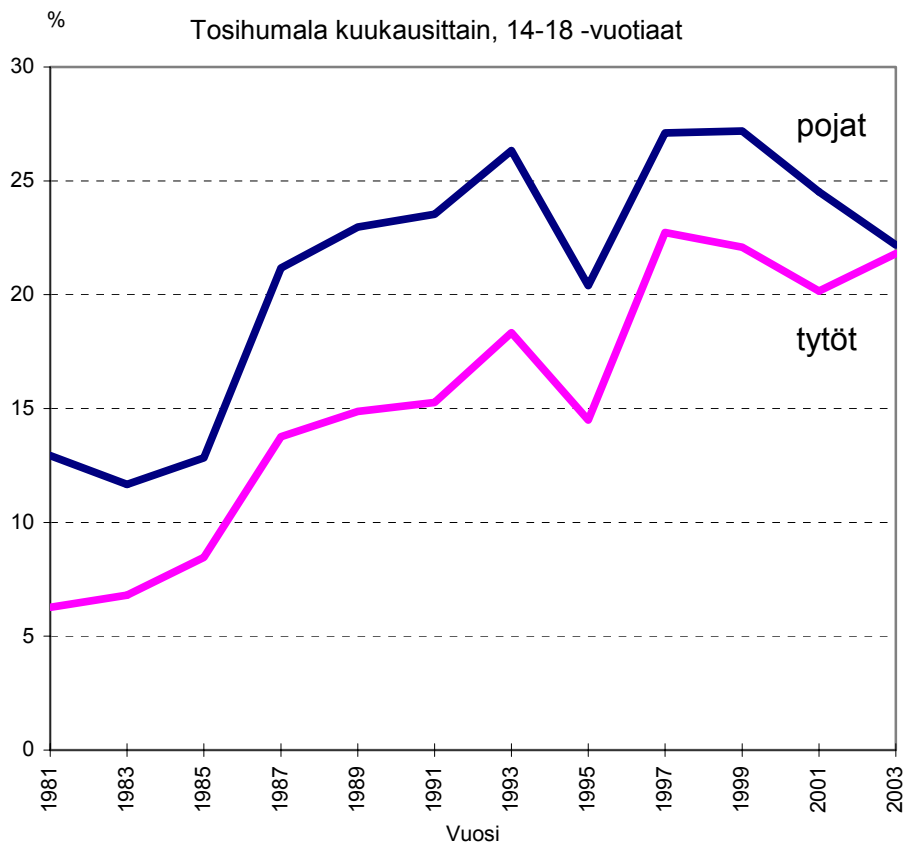
Alkoholin juominen tosi humalaan asti oli erittäin harvinaista 12-vuotiailla (liitetaulukko 25). Humalajuominen lisääntyi iän myötä. Ainakin kerran kuukaudessa humalaan juovien osuus oli 14-vuotiaana tytöillä suurempi (9 %) kuin pojilla (5 %). 16 vuoden iässä sukupuoliero katosi, mutta 18-vuotiaana pojat joivat itsensä tyttöjä useammin humalaan (40 % vs. 33 %) vähintään kuukausittain.

Humalajuominen yleistyi voimakkaasti 1980-luvun alkupuolelta 1990-luvun lopulle asti (kuviot 12-13, liitetaulukko 35). Vuosina 1999-2003 kehitys oli erisuuntaista eri ikä- ja sukupuoliryhmissä (kuvio 12). 14-vuotiailla sekä 16-vuotiailla pojilla humalajuominen väheni, 18-vuotiailla pojilla ja 16-vuotiailla tytöillä pysyi vakiona ja lisääntyi 18-vuotiailla tytöillä.

Viikoittain humalaan juovia ei juuri ole 14-vuotiaissa ja 16-vuotiaissakin vain 4 % (liitetaulukko 36). 18-vuotiaiden poikien viikoittainen humalajuominen on vähentynyt vuoden 1997 huipusta, mutta 18-vuotiailla tytöillä viikoittain humaltuvien osuus kasvaa edelleen.

Kuvio 12. Tosi humalaan vähintään kuukausittain juovien 14-18 -vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuvio 13. Tosi humalaan vähintään kuukausittain juovien 14-18 -vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981-2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

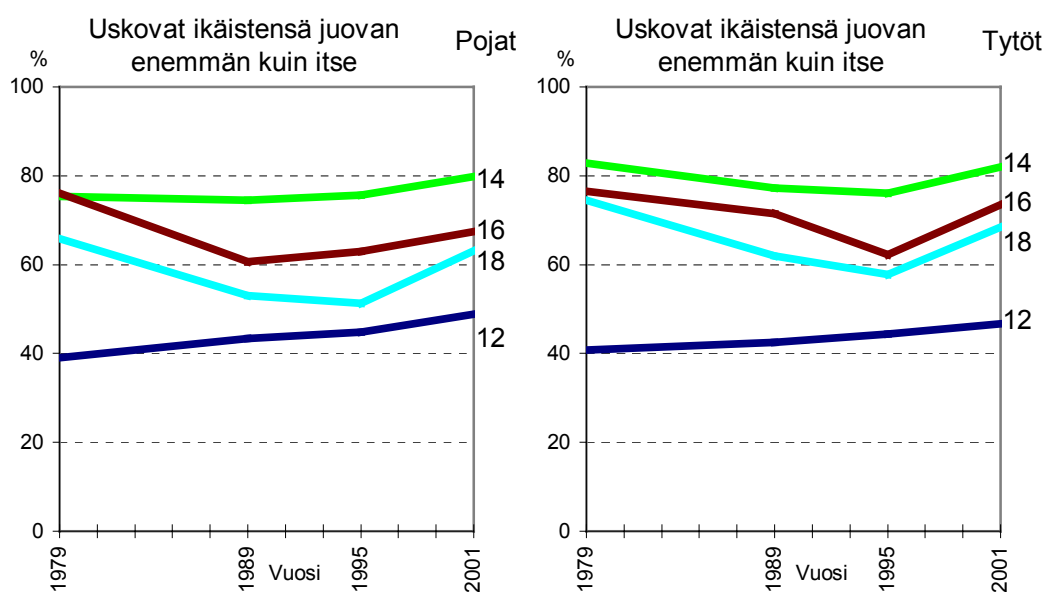
Miten nuoret arvioivat omanikäistensä juomista: joukkoharha

Nuorten arvioita on kysytty vuosina 1979, 1989, 1995 ja 2001 kysymyksellä, jossa nuorta on pyydetty arvioimaan muiden samaa sukupuolta ja ikää olevien juomista suhteessa omaan juomiseensa. Valtaosa nuorista olettaa muiden juovan enemmän kuin he itse. Tätä kutsutaan joukkoharhaksi. Vuonna 2001 hieman alle puolet 12-vuotiaista arveli muiden juovan enemmän kuin he itse ja vain 3 % arveli muiden juovan vähemmän (liitetaulukko 26). 14-vuoden iässä joukkoharha oli suurimmillaan: yli 80 % arvioi muiden juovan enemmän. Iän myötä harha hieman pieneni. 12-vuotiailla joukkoharha yleistyi vuodesta 1979 lähtien, muissa ikäryhmissä vuoden 1995 jälkeen ollen kuitenkin samalla tasolla vuonna 2001 kuin 1970-luvun lopussa (kuvio 14).

Vuonna 2003 pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka suuri prosenttiosuus heidän itsensä ikäisistä samaa sukupuolta olevista juo alkoholia kerran kuukaudessa tai useammin. Samoin kysyttiin arviota tosihumalaan kuukausittain juovien osuudesta. Vuoden 2003 kyselyssä olleella kysymyksellä pyrittiin selvittämään ns. joukkoharhan absoluuttista suuruutta. 12-vuotiaat tytöt arvioivat keskimäärin 16 %:n omasta ikä- ja sukupuoliryhmästään juovan vähintään kuukausittain, pojat keskimäärin 20 %:n (liitetaulukko 27). Vastaavasti vähintään tosi humalaan kuukausittain juovien

osuudeksi arvioitiin 6 % ja 10 %. Mediaaniluvuksi tuli 10 % molemmilla sukupuolilla eli puolet arveli samankäisistä juovan alle 10 % ja puolet vastaavasti yli 10 %. Arviot olivat siis aivan eri tasolla kuin juomisen todellinen yleisyys (kuukausittain alkoholia 2 %, tosihumala 0 %, ks. liitetaulukot 33 ja 35). Iän myötä arviot muiden juomisesta osuivat paremmin kohdalleen.

Tosihumalan yleisyyden arviot olivat juomisen yleisyyttä harhaisempia, jälleen sitä enemmän mitä nuoremmasta ikäryhmästä oli kyse. 14-vuotiaat tytöt olettivat oman ikäisistään juovan humalaan vähintään kerran kuukaudessa 35 %, pojat 28 % (liitetaulukko 28). Kyselyssä saadut todellista humalajuomista kuvaavat luvut olivat vastaavasti 9 % ja 4 % (ks. liitetaulukko 35).

Kuvio 14. Niiden 12- 18-vuotiaiden osuudet (%), jotka arvelevat samankäisten samaa sukupuolta olevien nuorten juovan enemmän kuin he itse juovat, vuosina 1979-2001. Nuorten terveystapatutkimus 2001.

Alkoholia koskevat mielipideväittämät

Vuonna 2003 väittämän ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle” kanssa ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä olevien osuus oli yli 90 % (liitetaulukko 29). Verrattuna vuoteen 1979, jolloin kysymys on kysytty edellisen kerran, väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuus oli vanhemmissa ikäryhmissä pienentynyt (liitetaulukko 38).

Mielipiteitä alkoholin käytöstä kysyttiin vuosina 1997 ja 1999 kahdella väittämällä, jotka oli toistettu ensimmäisen kerran jo vuonna 1979: ”Kohtuullinen alkoholin käyttö kuuluu tavalliseen elämänmenoon” ja ”On tärkeää, että ihmiset voivat joskus juoda itsensä humalaan rentoutuakseen ja puhuakseen suunsa puhtaaksi”. Verrattuna 1980-lukuun 1990-luvulla selvästi useampi piti alkoholin käyttöä tavalliseen elämänmenoon kuuluvana (liitetaulukko 39). Tämä osuus ei kuitenkaan merkittävästi muuttunut 1990-luvulla.

Positiivista suhtautumista alkoholin humalahakuiseen käyttöön osoitti vastaaminen myöntävästi väittämään ” On tärkeää, että ihmiset voivat joskus juoda itsensä humalaan rentoutuakseen ja puhuakseen suunsa puhtaaksi”. Väittämän kanssa samaa mieltä oli noin puolet 16-18-vuotiaista pojista ja vajaa kolmannes tytöistä vuonna 1999. 12-vuotiaistakin 20 % pojista ja 18 %tytöistä oli samaa mieltä väittämän kanssa (liitetaulukko 40). Väittämän kanssa samaa mieltä olevien osuudet olivat 1990-luvun lopulla lähes kaksinkertaiset 1970-luvun loppuun verrattuna. 1990-luvulla muutokset eivät olleet systemaattisia ja vuosikymmenen alun ja lopun lukemat ovat lähellä toisiaan. Myönteisesti humalajuomiseen suhtautuvien osuus oli 12-vuotiailla matalampi kuin vanhemmissa ikäryhmissä, mutta muiden ikäryhmien väliset erot eivät olleet kovin suuria. 16- ja 18-vuotiaat tytöt suhtautuivat humalajuomiseen hieman samanikäisiä poikia kielteisemmin.

Liitetaulukoissa 41-43 on esitetty tulokset väittämistä, joita on viimeksi mitattu vuonna 1995.

SOSIAALINEN ALTISTUMINEN HUUMEILLE

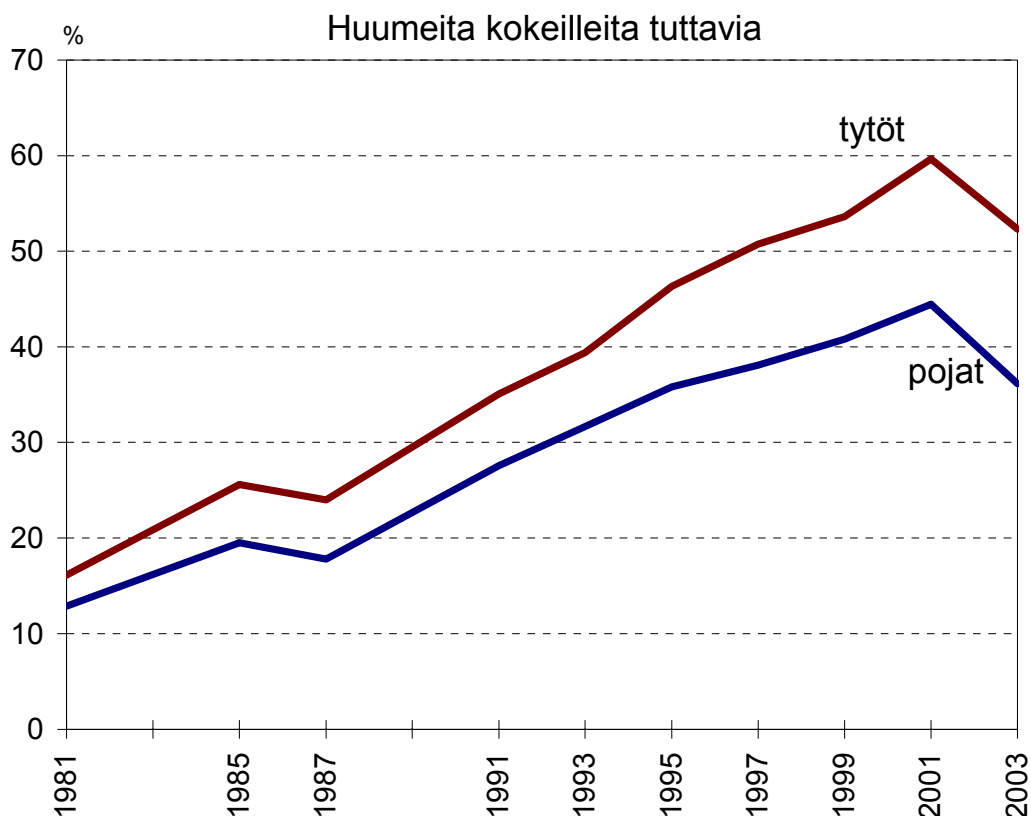
Tuttavien huumeiden käyttö

Ainakin yhden huumeekokeilijan tuttaviansa keskuudessa tietävien osuus lisääntyi selvästi vuoden 1987 jälkeen aina vuoteen 2001 asti. Vuonna 2003 osuus laski (kuvio 15, liitetaulukot 46 ja 47). Suunta oli sama tytöillä ja pojilla. Tytöt tiesivät useammin huumeiden käyttäjiä kuin pojat.

Vuonna 2003 yli puolet 16–18-vuotiaista tiesi vähintään yhden huumaavia aineita käyttäneen tuttavan, tytöistä useammat kuin pojista (liitetaulukko 44). Myös nuoremmissa ikäryhmissä tytöt tunsivat useammin huumaavia aineita käyttäneitä kuin pojat (14-vuotiaista 37 % vs. 20 %). Yli viisi tuttavaa tiesi 14 % 18-vuotiaista pojista ja 18 % tytöistä, 16-vuotiaista hieman harvempi. Muutama prosentti 12-vuotiaista tiesi huumaavia aineita käyttäneitä.

Ainakin yhden huumeita käyttäneen tuttavan tietävien osuus (kuvio 16, liitetaulukko 46) ja yli viisi tuttavaa tietävien osuus (liitetaulukko 47) lisääntyi vuosien 1987 ja 2001 välillä lähes tasaisesti kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä 12–18-vuotiailla, mutta laski vuonna 2003.

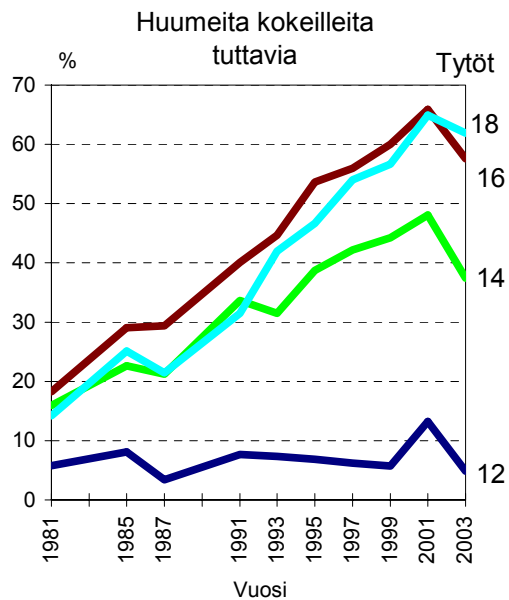
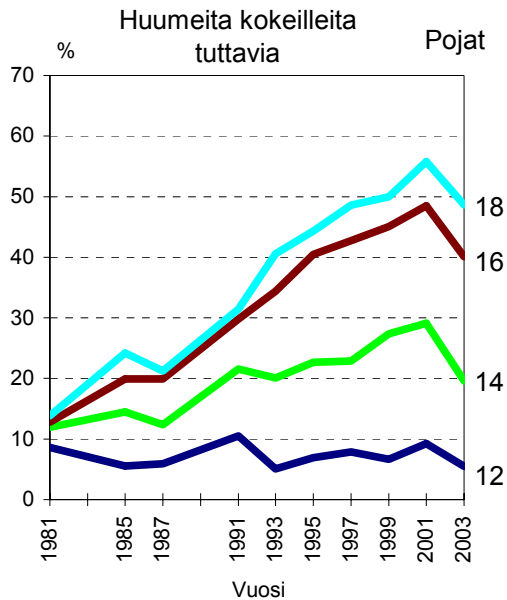
Kuvio 15. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien tietävien 14–18-vuotiaiden osuudet (%) sukupuolen mukaan vuosina 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Huumeiden tarjonta

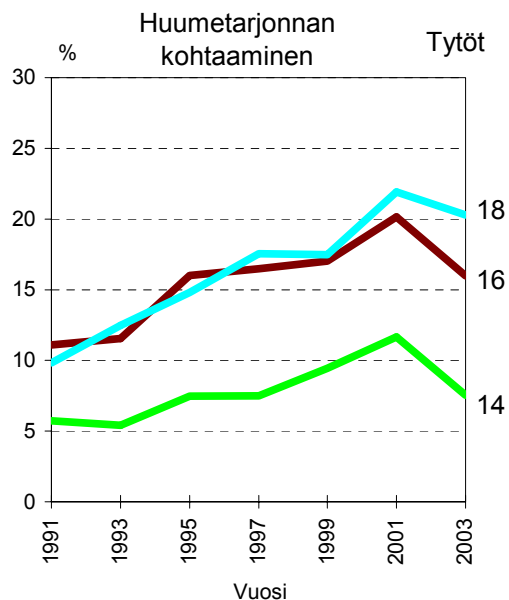
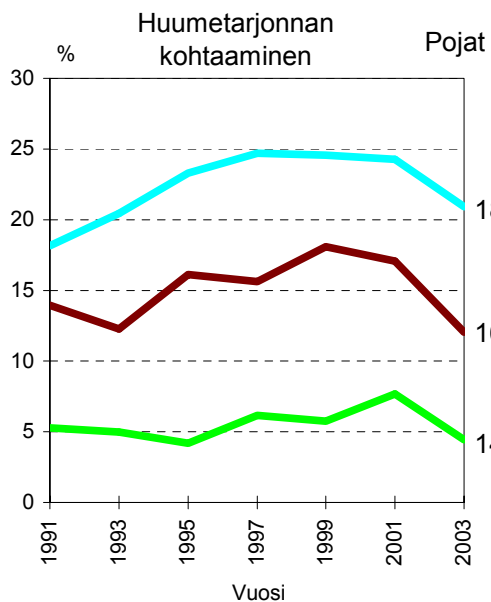
Huumeiden tarjontaa viimeisen vuoden aikana kysyttiin vuodesta 1991 lähtien. Huumeiden tarjonta lisääntyi viime vuosikymmenellä kaikissa ikä- ja sukupuoliryhmissä (kuvio 17, liitetaulukko 48). Lisääntyminen ei kuitenkaan jatkunut enää kahden viime vuoden aikana, vaan kääntyi laskuun.

Vuonna 2003 oli huumeita tarjottu noin viidennekselle 18-vuotiaista pojista ja tytöistä, 14-vuotiailla vastaavat luvut olivat 4 % ja 8 % (liitetaulukko 45). Yksittäisille 12-vuotiaillekin oli tarjottu huumeita.

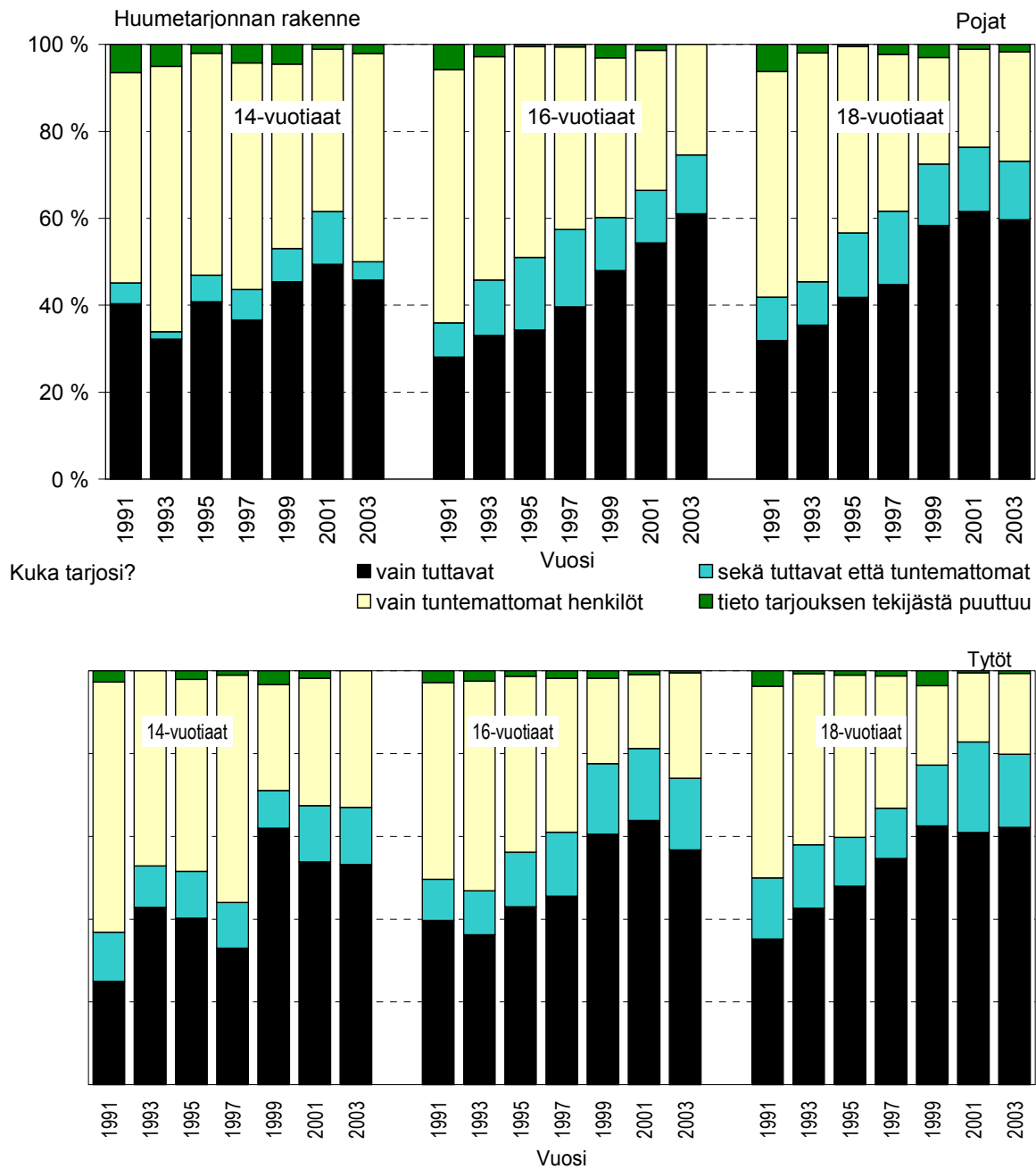
Huumetarjonnan osalta kysyttiin erikseen ystävien ja tuttujen sekä täysin tuntemattomien tarjoamisia. Tarjonnan rakenne muuttui vuodesta 1991 vuoteen 2003 tultaessa selvästi (kuvio 18, liitetaulukot 49 ja 50). Kun viime vuosikymmenen alussa huumeita olivat tarjonneet vieraat henkilöt selvästi useammin kuin tuttavat, valtaosa tarjonnasta tuli viime vuosina ystäviltä tai tuttavilta eikä merkittävää muutosta ollut vuosien 2001 ja 2003 välillä (kuvio 18).

Kuvio 16. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien tietävien 12–18 -vuotiaiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuosina 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuvio 17. Niiden 14–18-vuotiaiden osuudet (%), joille oli tarjottu huumaavia aineita vuosina 1991–2001, iän ja sukupuolen mukaan. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

Kuvio 18. Viimeksi kuluneen vuoden aikana huumetarjontaa kohdanneiden 14–18-vuotiaiden jakauma (%) huumetarjouksen tekijän mukaan vuosina 1991–2003 ikä- ja sukupoliryhmittäin. Nuorten terveystapatutkimus 2003.

POHDINTA

Keskeiset tulokset

Nuorten terveystapatutkimuksen uusimmat tulokset antavat mahdollisuuden tutkia muutoksia tupakoinnissa ja päihteiden käytössä erityisesti kahden viime vuoden aikana helmi-huhtikuusta 2001 helmi-huhtikuuhun 2003 ja verrata niitä viime vuosituhannen lopun kehitykseen. Ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun tulokset kertovat kautta linjan muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta terveystavoitteiden kannalta myönteisestä kehityksestä. Tupakoinnin ja päihteiden käytön kasvu on pysähtynyt ja kahden viime vuoden aikana kääntynyt laskuun 12 - 16 -vuotiailla. Keskeiset muutokset voidaan tiivistää seuraavasti:

- Tupakkatuotteiden kokeilu ja säännöllinen käyttö siirtyivät myöhäisempään ikään muutosten ollessa selkeämpiä pojilla kuin tytöillä. Vastaavasti säännöllisen alkoholin käytön ja humalajuomisen aloittaminen ovat siirtyneet myöhäisempään ikään.
- Kahden viime vuoden aikana päivittäinen tupakkatuotteiden käyttö väheni 14- ja 16-vuotiailla. 18-vuotiailla pojilla muutosta ei ollut, mutta 18-vuotiailla tytöillä käytön lisääntyminen jatkui. Tupakkakokeilut vähentyivät 12 - 16-vuotiailla.
- Nuuskakokeilujen ja säännöllisen nuuskaamisen yleistyminen kääntyi vähenemiseksi. Vain 18-vuotiaiden poikien nuuskakokeilut olivat ennallaan, mutta heilläkin säännöllinen nuuskaaminen väheni.
- Raittiiden osuus kasvoi 12 - 16-vuotialla pojilla. Humalajuominen sekä viikoittain ja kuukausittain alkoholia juovien osuudet vähenivät 14 - 16-vuotiailla pojilla ja 14-vuotiailla tytöillä. 18-vuotiaiden tyttöjen humalajuominen ja alkoholin käyttö lisääntyivät edelleen.
- Tyttöjen ja poikien väliset erot alkoholin ja tupakkatuotteiden käytössä ovat lähes kadonneet.
- Sosiaalinen huumeille altistuminen (tietää tuttaviansa joukossa huumaavia aineita käyttäneitä, huumetarjonta) väheni ensimmäisen kerran sitten 1980-luvun alun, josta alkaen tätä altistumista on mitattu.
- Myönteiset muutokset tupakoinnin ja päihteiden käytön yleisyydessä näkyvät selvimmin 14-16-vuotiaiden keskuudessa. 12-vuotiaiden tupakan ja päihteiden käyttö on pysynyt harvinaisena.

Alle 18 -vuotiaiden tupakointi on vähentynyt selvästi

Kansanterveyden kannalta merkittävimpänä tuloksena voidaan pitää tupakoinnin aloittamisen siirtymistä myöhäisempään ikään. Tupakoinnin muutoksissa on tällä kertaa varsin suuria eroja ikä- ja sukupuoliryhmien kesken. Seuraavassa tarkastellaan kehitystä hieman yksityiskohtaisemmin.

Erityisen odottamaton tulos oli nuuskakokeilujen ja säännöllisen nuuskaamisen selvä väheneminen. Nuuskaaminen yleistyi nopeasti 1990-luvulla, etenkin pojilla. Vuoden 1999 jälkeen kasvutrendi pysähtyi ja vuonna 2001 kokeilleiden ja käyttäjien osuudet olivat samalla tasolla kuin kaksi vuotta aikaisemmin. Tuoreimmassa tutkimuksessa nuuskaamista kokeilleiden ja käyttävien osuudet olivat 14-vuotiailla lähes puolet pienempiä kuin vuosina 1999 - 2001.

Nuuskan käytöstä on viime vuosina verraten paljon keskusteltu etenkin urheilujärjestöjen piirissä. Nuuskan haittavaikutuksista on myös tiedotettu aikaisempaa enemmän. Näin nopea muutos nuuskaamisen yleistymisestä viittaa mahdollisuuteen, että nuuskaamisen suosio oli hetkellinen muoti-ilmiö, joka ei sittenkään oikein istunut suomalaiseen kulttuuriin samalla tavalla kuin se on juurtunut Ruotsiin.

Aikaisemmin puhuttiin paljon tupakointikokeiluista ja niiden ehkäisemisestä. Kun kriteerinä pidetään tupakointikokeiluja, Suomen terveystavoitteinen tupakkapolitiikka on ollut erittäin tuloksellista. Poikien tupakointikokeilut ovat vähentyneet selvästi viime vuosikymmeninä. 1970-luvun puolivälin jälkeen tehdyssä ensimmäisessä Nuorten terveystapatutkimuksessa joka toinen 12-vuotiaista pojista ja joka kolmas tytöistä ilmoitti kokeilleensa tupakointia, mikä tuolloin tarkoitti käytännössä ensimmäisen savukkeen polttamista. Kaksikymmentä vuotta myöhemmin eli vuonna 1997 kokeilleiden osuus tämän ikäryhmän pojista oli laskenut kolmannekseen ja tytöistä neljännekseen. Tämän vuoden keväällä kokeilijoita oli 12-vuotiaista pojista 17 % ja tytöistä 12 %.

Päivittäinen tupakointi ei kuitenkaan ole suoraan seurannut tupakointikokeilujen kehitystä. Kokeilujen vähenemisestä huolimatta tyttöjen tupakointi lisääntyi 1990-luvulla ja poikienkin päivittäinen tupakointi pysyi lähes ennallaan. Kahden viime vuoden aikana säännöllinen tupakointi on kuitenkin selvästi vähentynyt tämän tutkimuksen 14- ja 16-vuotiailla. Koskaan aikaisemmin vuoden 1977 jälkeen ei päivittäin tupakoivien osuus 14-vuotiaista pojista ole ollut näin matalalla tasolla (7 %). Vain kerran aikaisemmin (1979) on päivittäin tupakoivien osuus 16-vuotiaista pojista ollut yhtä pieni kuin vuonna 2003 (25 %). Tyttöjen osalta tilanne on päinvastainen. Vain kerran eli vuonna 2001 on mitattu vuotta 2003 korkeampi päivittäin tupakoivien osuus (31 % vs. 30 %).

18-vuotiailla trendien kehitys poikkeaa nuoremmista ikäryhmistä. Tupakkatuotteiden päivittäinen käyttö pysyi pojilla vuonna 2003 samalla tasolla kuin edeltävinä kyselykertoina. Nyt poikien nuuskaamisen väheneminen korvautui savukkeiden polton lisääntymisellä ja aikaisempina vuosina savukkeiden polton väheneminen taas korvautui nuuskan käytön lisääntymisellä. Tyttöjen tupakointi on kaikista muista ikä- ja sukupuoliryhmistä poiketen edelleen lisääntynyt. Koskaan aikaisemmin vuodesta 1977 jatkuneessa Nuorten terveystapatutkimuksessa päivittäin tupakoivien osuus 18-vuotiaista tytöistä ei ole ollut yhtä suuri kuin nyt: jopa 36 % ilmoitti käyttävänsä tupakkatuotteita päivittäin. On huomattava, että tämän syntymävuosikohortin tyttöjen

tupakointi oli ennätystasoa jo neljä vuotta sitten 14 -vuotiaana ja kaksi vuotta sitten 16-vuotiaana.

Vaikka tupakoivien osuudet vähenivät, päivittäin tupakoivien savukkeiden kulutus säilyi paljolti ennallaan ja jopa hieman lisääntyi 14-vuotiailla pojilla. Savukkeiden omatoimisen käärimisen suosio lisääntyi hieman 14-vuotiaiden päivittäin tupakoivien keskuudessa, mutta väheni 18 -vuotiailla tupakoitsijoilla.

Nuorten terveystapatutkimuksen alkuvuosina kysyttiin useilla väittämällä nuorten suhtautumista tupakoinnin haitallisuuteen ja tupakoinnin vähentämistoimiin. Viimeksi vuonna 1985 kysytty väittämä "Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu" toistettiin tänä keväänä. Nyt noin joka neljäs 12 - 14-vuotias oli sitä mieltä, että haittoja on liioiteltu. Vuoden 1985 jälkeen näin vastanneiden osuus oli noussut kaksinkertaiseksi. Kun välivuosilta ei ole vertailukelpoista tietoa, ei ole mahdollisuutta päätellä, missä vaiheessa tupakoinnin haittoja koskevaan informaatioon kriittisesti suhtautuvien osuus on näinkin selvästi kasvanut.

Vastakkaiseen suuntaan ovat muuttuneet mielipiteet tupakan myyntikiellosta alle 18-vuotiaille. Verrattaessa vuoden 2003 tuloksia neljä vuotta aikaisempaan tutkimukseen havaitaan kiellon hyväksymisen edelleen vahvistuneen.

Tupakoinnin väheneminen saattaa olla pysyvää

Nuorten terveystapatutkimuksessa on seurattu tupakoinnin muutoksia jo 26 vuoden ajan vuodesta 1977 alkaen. Vaikka nuorten tupakointi on vuoteen 2001 asti keskimäärin pysytellyt samalla tasolla, näiden vuosien aikana on useampiakin vähenemisen ja lisääntymisen kausia. Tällä kertaa on kuitenkin ilmeisiä syitä olettaa, että laskeva trendi saattaisi olla aikaisempaa pysyvämpi.

Ensinnäkin on huomattava, että ensimmäisen kerran nuorten tupakoinnin kehityssuunta on selvästi irtautunut tupakkatuotteiden kokonaiskulutuksesta ja aikuisten tupakoinnista (Helakorpi ym. 2002). Parin viime vuoden aikana kokonaiskulutus ja aikuisten tupakointi on pysynyt ennallaan, mutta nuorten tupakointi on vähentynyt.

Nuorten tupakoinnin seurantatutkimukset ovat osoittaneet, että varhaisiin kokeiluihin liittyy myös huomattavasti kasvanut päivittäisen tupakoinnin todennäköisyys. Näiden tutkimusten valossa nuorten päivittäisen tupakoinnin pysyminen ennallaan, vaikka kokeilut ovat vähentyneet, on ollut yllättävää.

Tämän kevään tutkimuksessa tupakointikokeilut ovat edelleen vähentyneet selvästi. On mahdollista, että kokeilujen vähenemisessä on lopulta tultu tasolle, joka alkaa näkyä myös kokeilujen vakiintumisessa päivittäiseksi tupakoinniksi. Paitsi välittömänä tupakoinnin vähenemisenä, tällä kehityksellä saattaa olla myös myöhemmin näkyviin tulevia myönteisiä vaikutuksia päivittäiseen tupakkatuotteiden käyttöön. Kun kokeilut aloitetaan myöhäisemmällä iällä ja päivittäisen tupakoinnin aloittaminen siirtyy myöhemmäksi, tupakoinnin lopettaminen voi olla helpompaa kuin varhain aloittaneilla.

Haettaessa selityksiä parin viime vuoden myönteiseen kehitykseen, tärkeimmäksi tupakkapoliittiseksi toimenpiteeksi nousee tupakkalain tiukentaminen vuonna 1995 siten, että tupakkatuotteiden myynti-ikärajaa nostettiin 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen.

Myynti-ikärajan nostaminen vähensi alle 18-vuotiaiden ja etenkin selvästi tätä nuorempien alaikäisten mahdollisuuksia ostaa tupakkaa (Rimpelä ja Rainio 2002). Vaikka saatavuuden rajoittaminen on tehostunut, tupakkatuotteita myydään alle 18-vuotiaille edelleen useissa kioskeissa, huoltamoilla ja kaupoissa ja lisäksi nuoret välittävät tupakkaa toisilleen tai saavat sitä jopa vanhemmiltaan. Kun lähivuosina on odotettavissa myyntikiellon entistä tiukempaa toimeenpanoa, tupakkatuotteiden saatavuuden rajoittaminen vähentää todennäköisesti edelleenkin tupakointia etenkin nuorimmissa ikäryhmissä.

Erot tupakointitrendeissä eri ikäryhmien kesken tulevat ymmärrettäväksi kun tulokset asetetaan elämänsä kehykseen. Kevään 2003 tutkimuksen 18-vuotiaat ja etenkin tämän ikäryhmän tytöt kuuluvat siihen syntymävuosikohorttiin (1984), joka jo 14- ja 16-vuotiaana tupakoi poikkeuksellisen paljon. Vuonna 1984 syntyneet olivat noin kymmenen vuoden iässä laman ollessa syvimmillään ja tulivat tupakoinnin aloittamisvaiheeseen 1990-luvun puolivälin jälkeen. Vuosina 1986 ja 1988 syntyneiden tullessa kymmenen vuoden ikään Suomi oli jo selviämässä lamasta ja heidän kriittiset vuotensa tupakoinnin aloittamisessa olivat vuosituhannen vaihteessa ja aivan viime vuosina. Kohorttien väliset erot kasvu- ja kehitysympäristöissä voivat olla suuret, vaikka kyseessä on vain muutama vuosi.

Sekä tupakointiin liittyvät erityiset muutokset (saatavuuden pysyvä väheneminen) että yleisemmät lasten ja nuorten kasvu- ja kehitysympäristöjen muutokset antavat aiheen olettaa, että tällä kertaa nuorten tupakointi olisi kääntynyt pysyvämmiin laskuun. Samanlaisia näkymiä esitettiin jo 1970-luvun lopussa heti tupakkalain voimaantulon jälkeen. Myös vuonna 1995 tupakointilukujen pieneneminen viritti toiveita pysyvämmästä muutoksesta, jotka varsin nopeasti osoittautuivat turhiksi. Tällä kertaa trendien suunnan muutos on vahvistettu samanaikaisesti toisessa riippumattomassa tutkimuksessa: Kouluterveyskyselyn uusimmissa tuloksissa näkyy tupakoinnin väheneminen (Luopa ym. 2003).

Aikuisten naisten tupakointi on ollut lievässä nousussa jo pitkään (Helakorpi ym. 2002). Kun tämän tutkimuksen 18-vuotiaat vanhenevat, tulevat he suurella todennäköisyydellä vielä pitkään nostamaan naisten tupakointilukuja. Näin kevään 2003 Nuorten terveystapatutkimus saattaa sisältää tupakoinnin osalta samanaikaisesti kaksi historiaan jäävää tulosta. Alle 18-vuotiaiden tupakointi on taipunut pysyvään vähenemiseen ja vuonna 1984 syntyneessä tyttöjen kohortissa tupakointi tulee myös aikuisena olemaan yleisempää kuin koskaan aikaisemmin on ollut.

Alkoholin juominen vähenee alle 18 -vuotiailla

Nuorten alkoholin juominen väheni 1970 - 80-lukujen vaihteessa, mutta alkoi yleistyä 1980-luvun puolivälistä alkaen. Raittiiden osuus väheni ja toistuva alkoholin juominen ja varsinkin humalajuominen yleistivät voimakkaasti 1980-luvun lopussa ja hieman hitaammin 1990-luvulla. 1990-luvun lopussa säännöllinen alkoholin käyttö ja tosihumalaan juominen olivat pojilla nousseet lähes kaksinkertaisiksi ja tytöillä 2-3-kertaisiksi 1980-luvun alkupuolen tasosta. Vuosina 1997 - 1999 lähes joka kymmenes 14-vuotias ja joka viides 16-vuotias ilmoitti käyttävänsä alkoholia kerran viikossa tai useammin. Joka kymmenes 14-vuotias ja runsas neljännes 16-vuotiaista ilmoitti juovansa alkoholia tosi humalaan ainakin kerran kuussa.

Nuorten alkoholin juomisen kehitys on 2000-luvulla eriytynyt ikäryhmän ja sukupuolen mukaan samansuuntaisesti kuin edellä todettiin tupakoinnin osalta. Kahden viime vuoden aikana raittiiden osuus on lisääntynyt ja toistuva alkoholin käyttö vähentynyt 12 - 16-vuotiaiden poikien keskuudessa siinä määrin, että luvut lähestyvät 1980-luvun puolivälin tasoa. Tyttöjen keskuudessa vähenemiseen viittaavat ensisijaisesti 12- ja 14-vuotiaiden tulokset. 16-vuotiailla humalajuominen ei ole vähentynyt. Vanhimmassa ikäryhmässä sekä säännöllisen alkoholin käytön että humalajuomisen prosenttiosuudet ovat korkeampia kuin koskaan aikaisemmin.

Asenneilmaston muutosta runsaan kahden vuosikymmenen aikana kuvaavat nuorten vastaukset väittämään "Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle". Tämä väittäminen on ollut mukana kahdesti, vuonna 1979 ja tänä keväänä. Edelleenkin yli 90 % nuorista on sitä mieltä, että jatkuva alkoholin käyttö vaarantaa terveyden.

Kansainvälisissä vertailuissa alkoholia viikoittain juoneiden ja itsensä vähintään kerran kuukaudessa tosi humalaan juovien osuudet ovat edelleen suhteellisen korkeita. Tämän tutkimuksen tuloksissa on kuitenkin havaittavissa 2000-luvulla ja erityisesti kahden viime vuoden aikana käänne parempaan. Samansuuntaisia tietoja on raportoitu Kouluterveyskyselyistä (Luopa ym. 2003).

Tämä nuorten alkoholin juomisen trendin muutos on erityisen merkittävä siksi, että vastaavaa kehitystä ei ole todettu aikuisten alkoholin käytössä eikä myöskään kokonaiskulutuksessa ainakaan vielä kevään 2002 kyselyissä (Helakorpi ym. 2002). Päinvastoin alkoholin kulutusluvut ovat pitkään olleet nousussa ja Virosta alkoholia on voinut tuoda helposti ja entistä enemmän maahan. Näin ollen ne tekijät, jotka ovat vähentäneet nimenomaan alle 18-vuotiaiden alkoholin käyttöä, näyttäisivätkin olevan nuorille ja heidän kasvuympäristöilleen ominaisia.

Terveyden kannalta myönteiset tulokset eivät koske 18-vuotiaita tyttöjä, joilla tupakoinnin ohella myös alkoholin toistuva juominen ja humalajuominen ovat edelleen yleistyneet. Tupakointi ja alkoholin juominen liittyvät nuorilla voimakkaasti yhteen (Pohjanpää ym. 1997) ja niiden yleistymistä samassa ikäryhmässä selittävätkin todennäköisesti myös yhteiset tekijät. Vähintään kerran viikossa alkoholia juovien osuudet olivat tässä vuoden 1984 syntymävuosikohortissa ennätystasolla jo 14-vuotiaana vuonna 1999 ja 16-vuotiaana vuonna 2001. Alkoholin juomisen lisääntyminen 18-vuotiailla tytöillä, mutta ei nuoremmissa ikäryhmissä, viittaa samoihin eroihin syntymävuosikohorttien kehitysympäristöissä, joihin kiinnitettiin huomiota tupakoinnin yhteydessä.

Huumeita kohdataan entistä harvemmin

Nuorten terveystapatutkimuksessa ei ole kysytty suoraan huumeiden kokeilemista ja käyttöä. Tällainen kysymys ei sovi kotiosoitteeseen lähetettävään postikyselyyn. 1980-luvun alusta alkaen on pyritty selvittämään huumeiden käytön trendejä välillisesti kysymällä, tietääkö vastaaja tuttaviansa joukossa viimeksi kuluneen vuoden aikana huumeita kokeilleita. Vuodesta 1991 alkaen on kysytty lisäksi, onko nuorelle tarjottu Suomessa huumeita ja kuka on tarjonnut. Nämä kysymykset mittaavat "sosiaalista altistumista huumeille". Kun kysymykset toistetaan samanlaisina, muutokset prosenttiluvuissa kertovat huumetilanteen muutoksista, vaikka ne eivät suoraan kuvaakaan huumeiden kokeilua eikä käyttöä.

Näin mitattu sosiaalinen altistuminen huumeille oli Suomessa harvinaista 1980-luvun alussa. Vuonna 1991 altistuneiden osuudet olivat jo kaksinkertaistuneet vuoteen 1981 verrattuna. Kasvu jatkui johdonmukaisena vuoteen 2001. Kahden viimeisen vuoden aikana huumeille altistuminen väheni ensimmäisen kerran kahden vuosikymmenen jakson kattavissa mittauksissa. Keskimäärin palattiin tasolle, jolla oltiin vuosina 1995 - 1997. Edelleenkin sosiaalista altistumista kuvaavat prosenttiosuudet ovat selvästi suurempia kuin 1990-luvun alussa. Vähintään viisi huumeita kokeillutta tuttavaa tiesi 14-vuotiaista tytöistä 5 % ja pojista 3 %, 18-vuotiaista vastaavasti 18 % ja 14 %.

Sosiaalisen huumealtistumisen trendimuutokset olivat yhteydessä ikään ja sukupuoleen osin samansuuntaisesti kuin tupakointi ja alkoholin juominen. Väheneminen oli selvintä alle 16-vuotiailla ja pienintä 18-vuotiailla tytöillä. Poikkeuksena tupakointi- ja alkoholituloksiin kuitenkin oli väheneminen myös 18-vuotiailla tytöillä muissa indikaattoreissa, mutta tuntemattomien huumetarjonta oli samaa kuin vuonna 2001.

Kahden muun tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia kuin tässä tutkimuksessa. Kouluterveyskyselyssä on kysytty suoraan laittomien huumeiden kokeilua. Vuosien 2000 ja 2002 välisenä aikana laittomien huumeiden kokeilut pysyivät ennallaan (Luopa ym. 2003), mutta alustavissa vuosien 2001 ja 2003 vertailuissa huumeikokeilut vähenivät 14 - 16-vuotiailla. Päihdetutkimuksen 2002 perusteella viimeaikainen huumeiden käyttö ei enää lisääntynyt vuosien 1998 ja 2002 välillä (Hakkarainen ja Metso 2003).

Toteutuvatko Terveys 2015 -kansanterveysohjelman tavoitteet?

Suomessa on asetettu kansallisia terveystavoitteita jo 1970-luvulta alkaen. Esimerkkinä näistä tavoitteista on terveystavoitteinen tupakkapolitiikka, jossa tavoiteltiin nuorten tupakoinnin huomattavaa vähentämistä 1980-luvun puoliväliin mennessä. 1980-luvun puolivälistä alkaen ehkäisevän terveystavoitteiden ja terveyden edistämisen tavoitteita on asetettu Terveystavoitteita Kaikille -ohjelmissa. Viimeisimmissä ohjelmissa kiteytettiin selkeitä tavoitteita myös nuorten tupakoinnin ja päihteiden käytön osalta.

Terveys 2015-kansanterveysohjelmasta antamassaan periaatepäätöksessä valtioneuvosto (2001) asetti tupakkatuotteiden käytön osalta tavoitteeksi 16–18-vuotiaiden päivittäin tupakoivien osuuden vähentämisen 15 %:iin vuoteen 2015 mennessä. Tämä tavoite edellyttää päivittäin tupakoivien osuuden vähentämistä puoleen vuoden 1999 tasosta.

Tupakoinnin vähentämistavoitetta ei täsmennetty erikseen ikäryhmittäin. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää tupakointikokeilujen siirtämistä vanhemmaksi ja tietenkin myös alle 16-vuotiaiden tupakoinnin vähentämistä. Kun tarkastellaan 16-vuotiaiden ja sitä nuorempien tupakointitilannetta, kahden viime vuoden aikana on selvästi edetty Terveys 2015 -ohjelman tupakoinnin vähentämistavoitteen suuntaan. Jos taas keskitytään tarkastelemaan 16 - 18-vuotiaita, ainoastaan poikien osalta voidaan puhua mahdollisesta myönteisestä kehityksestä, mutta tyttöjen tupakointi sen sijaan on lisääntymässä edelleen.

On mahdollista, että poikien ja myös 14-vuotiaiden tyttöjen tupakoinnin kääntyminen laskuun on merkki uusien syntymäkohorttien vähäisemmästä tupakoinnista myös 16 –

18 vuoden ikään tultaessa. Tähän saadaan kuitenkin vastaus vasta seuraavissa tutkimuksissa.

Valtioneuvosto (2001) asetti yhdeksi tavoitteeksi nuorten alkoholin käyttöön liittyvien terveysongelmien vähentämisen 1990-luvun alun tasolle. Konkreettisenä indikaattorina ohjelmassa esitetään kuukausittaisen humalajuomisen vähentämistä alle vuoden 1991 Nuorten terveystapatutkimuksessa mitatun tason. Alkoholin toistuvan juomisen ja humalajuomisen väheneminen nuorimmissa ikäryhmissä osoittaa, että tavoite on saavutettavissa, ehkä jopa ylitettävissäkin, mikäli nyt alkanut myönteinen kehitys pystytään säilyttämään.

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä (2001) alkoholin aiheuttamien terveysongelmien rinnalla olivat huumeiden aiheuttamat terveysongelmat, joita koskevassa tavoitteessa näiden oletettiin olevan korkeintaan 1990-luvun alun tasolla vuoteen 2015 mennessä. Konkreettisenä indikaattorina esitettiin sosiaalista altistumista huumeille. Nyt sosiaalinen altistuminen huumeille on kääntynyt laskuun, samoin niiden osuus, joille huumeita on tarjottu. Tavoitetta ollaan siis lähestymässä.

Kahdessa vuodessa tilannearviointi Terveys 2015 -ohjelman tavoitteiden toteuttamismahdollisuuksista tupakoinnin ja päihteiden käytön vähentämisessä on muuttunut huomattavasti. Vuoden 2001 tutkimuksen jälkeen oli varsin vähän myönteistä raportoitavaa. Tämän kevään tutkimustiedot sen sijaan antavat varsin lupaavan kuvan mahdollisuuksista vähentää nuorten tupakointia ja päihteiden käyttöä Terveys 2015 -ohjelman tavoitteiden mukaisesti.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehditaan paremmin?

Myönteinen kehitys voidaan yhdistää tupakoinnin vähentämistoimien ja ehkäisevän päihdetyön tehostumiseen. Viime vuosina on panostettu ehkäisevään päihdetyöhön ja erityisesti huumeiden käytön vähentämiseen. Varsin samansuuntainen kehitys tupakoinnissa, alkoholin juomisessa ja huumeekokeiluissa viittaa kuitenkin myös yleisempiin tekijöihin ainekeskeisen ehkäisytyön rinnalla.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin huolestuttavat näkymät nousivat kansallisen keskustelun listojen kärkeen 1990-luvun loppupuolella. Tuskin koskaan Suomessa on yhtä laajasti kannettu huolta lasten hyvinvoinnista, lapsiperheiden toimeentulosta, palveluista ja vanhemmuudesta kuin 1990-luvun viimeisinä vuosina ja tämän vuosituhaten alussa. Tätä huolta ja keskustelua virittivät monet toisiaan tukevat tilastotiedot, tutkimustulokset ja myös yksittäiset uutiset.

Myönteiset tulokset keskittyvät selkeimmin alle 16-vuotiaisiin ja osin myös 16-vuotiaiden ikäluokkaan. Kielteiset tulokset taas löytyvät 18-vuotiaiden ikäryhmästä. Tutkimusajankohdan 18-vuotiaat syntyivät vuonna 1984, kokivat varhaiset kouluvuotensa syvimmän laman aikana ja tulivat murrosikänsä 1990-luvun puolivälissä, jolloin Suomi vielä monella tavalla eli taloudellisen laman ja sen jälkiseurausten aikaa. Vaikka vuosina 1986-1990 syntyneet ovat eläneet vain muutamaa vuotta myöhemmin kriittisiä kehitysvuosiaan, yhteiskunnallinen ilmapiiri oli jo olennaisesti myönteisempi. Keskustelu hyvinvoinnista nousi taloushuolien rinnalle, kotitalouksien ostovoima parani ja palveluja alettiin uudelleen tehostaa.

Tätä yleistä yhteiskunnallista kehitystä vauhditti Kouluterveyskyselyn nopea laajentuminen koko maahan vuosina 1996 - 1998. Kouluterveyskysely käynnistyi

Nuorten terveystapatutkimuksesta saatujen kokemusten perusteella ja sen tarkoituksena oli seurata nuorten hyvinvointia ja siihen vaikuttavia koulutason tekijöitä nimenomaan paikallistasolla ja koulutasolla. Kysely alkoi vuonna 1995 kokeiluluontoisesti Keski-Suomessa ja muutamalla muulla paikkakunnalla ja laajentui vähitellen kattamaan 2000-luvun alkuun tultaessa yli 90 % kunnista ja peruskouluista, joissa oli yläluokkia (www.stakes.fi/kouluterveys, Luopa ym. 2003).

Kouluterveyskysely muutti aikaisemmin valtakunnallisella ja läänitasolla raportoidun tiedon nuorten tupakoinnista, alkoholin juomisesta ja huumekekokeiluista paikalliseksi. Kunta- ja koulukohtaisissa raporteissa kerrottiin tuloksista, jotka mahdollistivat oman koulun ja kunnan tilanteen seuraamisen ja vertaamiseen toisiin kuntiin ja kouluihin. Paikallinen tieto on koskettavampaa ja läheisempää ja sen mahdollisuus virittää toimintaa epäkohtien korjaamiseksi ovat toista luokkaa kuin yleisen valtakunnallisen tiedon. Paikallisen ja alueellisen toiminnan virittämistä ovat tehostaneet Kouluterveyskyselyn tulosten perusteella pidetyt seminaarit, keskustelutilaisuudet, raportit ja tiedotustilaisuudet ympäri maata. Kouluterveyskyselyn ympärille rakentuneet vuodesta 1996 järjestetyt Kouluterveyspäivät (Kouluterveys 2003) ovat viime vuosina keränneet yli 700 osallistujaa.

Kouluterveyskyselyn ohella myös muiden nuorten terveyden seurantajärjestelmien kuten Nuorten terveystapatutkimuksen, WHO-Koululaistutkimuksen ja ESPAD-tutkimuksen tuottamat tiedot ovat omilla tuloksillaan olleet virittämässä mediakeskustelua ja toimintaa nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi. Myös kansalaisjärjestöillä on ollut aikaisempaa enemmän omia nuoriin kohdistuvia projektejaan.

Terveystiedon tulo pakolliseksi oppiaineeksi peruskouluihin ja lukioihin sekä ammatillisiin oppilaitoksiin, sai jo eduskuntakäsittelyssä runsaasti julkisuutta. Vaikka itse oppiaine tulee vasta siirtymävaiheen aikana vuosina 2003-2005 kouluihin, on sen tulo mitä todennäköisemmin jo saanut aikaan toimintaa ja suunnittelua, joka on voinut myötävaikuttaa myös tupakka- ja alkoholitreendeihin.

Vuonna 2001 pidetty koululaisten terveyttä käsittelevä konsensuskonferenssi (www.duodecim.fi) sekä vasta valmistunut Kouluterveydenhuollon opas (2002) ja uusi Kouluterveydenhuollon oppikirja (Terho ym. 2002) ovat tuoneet sekä konkreettisia toimintaohjeita että mediajulkisuutta.

Itse paikallisen terveyden edistämistoiminnan aktivoitumisesta ei ole suoraa tietoa. Yleisenä käsityksenä on kuitenkin ollut, että esim. vanhempainyhdistykset ovat aktivoituneet. Myös järjestöt ovat suunnanneet toimintaansa yhä enemmän nuoriin. Opettajien pakollinen terveystiedon täydennyskoulutus ja tietoisuus terveystiedon tuloista on saattanut jo nyt muuttaa toimintaa kouluissa enemmän terveyttä tukevaksi.

Tulosten luotettavuus

Aikasarjojen tulkinnassa olennaisinta on muutoksen mittaamisessa käytettyjen menetelmien vertailukelpoisuus yli ajan. Nuorten terveystapatutkimuksessa tutkimusvuosien välinen vertailtavuus on pyritty varmistamaan käyttämällä kyselyissä samoja kysymyksiä, valitsemalla otokset samalla periaatteella säilyttäen kronologinen ikä mahdollisimman samana sekä tekemällä kyselyt samalla menetelmällä ja samaan aikaan vuodesta.

Tutkimuksen luotettavuuteen voivat vaikuttaa myös tekijät, jotka eivät ole tutkimusryhmän hallinnassa. Näistä tärkein on vastausaktiivisuuden tasainen lasku 1980-luvulla sekä vuosien 1999 ja 2001 välillä. Vuosien 2001 ja 2003 välillä vastausprosentti laski vain yhden prosenttiyksikön. Vastausprosentin lasku ajan myötä on ollut postikyselyjen yleinen ongelma 1980- ja 1990-luvuilla. Kun vastaamattomien eli kadon osuus kasvaa, voi vastaamattomien osuuden kasvu vaikuttaa tulosten aikatrendeihin. Liitteessä 2 on arvioitu vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin. Yhdessäkään tutkitussa terveystottumuksessa vastausprosentin lasku ei näyttäisi vaikuttavan trendien suuntaan koko tarkastelujakson aikana eikä myöskään vuosien 2001 – 2003 välillä.

Tupakoinnin, nuuskan käytön, alkoholin käytön useuden ja alkoholin humalakäytön osalta kysely kuitenkin antaa mitä todennäköisemmin todellista alhaisempia prosenttiosuuksia, koska vastaamattomat valikoituvat näiden suhteen. Nuorten terveystapatutkimuksen 14-vuotiaat ovat muutaman kuukauden vanhempia ja kysely tehdään ajallisesti pari kuukautta aikaisemmin kuin Kouluterveyskysely. Kouluterveyskyselyssä, joka kodin sijasta tehdään koulussa, saadaan muutamia prosenttiyksikköjä korkeammat tupakointi- ja alkoholiluvut verrattaessa samoja indikaattoreita samalta vuodelta. Erot ovat pojilla selvempiä kuin tytöillä. Kouluterveyskyselyn vastausprosentit ovat noin 90 %. Toisin kuin tupakoinnin ja alkoholin käytön osalta, raittiiden osuuksissa sekä sosiaalisessa altistumisessa huumeille ei juurikaan havaittu vastaamisen valikoitumista tottumusten suuntaisesti.

Nyt havaittujen muutosten luotettavuutta lisäävät Kouluterveyskyselyn kevään 2003 tulokset sekä vuosien 2000 ja 2002 kyselyjen vertailu (Luopa ym. 2003). Tupakoinnin ja alkoholin käytön osalta trendit ovat samansuuntaiset ja alustavat tulokset viittaavat huumeiden käytön lisääntymisen pysähtymiseen.

Yksittäisiin kyselyihin saattavat vaikuttaa satunnaiset, juuri kyselyhetkellä vaikuttaneet tekijät. Vuoden 2003 talvi oli poikkeuksellisen kylmä, mikä on saattanut vähentää myös nuorten liikkumista, ulkona oloa ja sosiaalisia aktiviteetteja. 14-16-vuotiaat eivät yleensä juo tai polta kotonaan eivätkä myöskään pääse ravintoloihin. Tällainen satunnainen tekijä on voinut vaikuttaa lukuja alentavasti, mutta ei kuitenkaan siten, että trendien suunta olisi kääntynyt. Huhtikuussa aineistonsa keränneen Kouluterveyskyselyn tulokset tukevat alenevaa trendiä ja toisaalta sama suunta näkyi viitteellisesti jo edellisessä kyselyssä.

KIRJALLISUUS

Hakkarainen P, Metso L. Huumeiden käytön uusi sukupolvi. Yhteiskuntapolitiikka 2003 (painossa).

Hallitusohjelma 2003. URL: <http://www.government.fi/tiedostot/pdf/fi/36117.pdf>

Helakorpi S, Patja K, Prättälä R, Uutela A. Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2002. Kansanterveyslaitoksen julkaisuja B12/2002. Helsinki.

Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Stakes Oppaita 2002. 51.

Kouluterveyskysely . Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. URL: www.stakes.fi/kouluterveys

Luopa P, Rimpelä M, Jokela J. Nuorten hyvinvointi Etelä-Suomen, Itä-Suomen ja Lapin lääneissä. Kouluterveyskysely 2000 ja 2001. Stakes. Aiheita 7/2003. Helsinki.

Pohjanpää K, Rimpelä A, Rimpelä M, Karvonen S. Is the strong positive correlation between smoking and use of alcohol consistent over time? A study of Finnish adolescents from 1977 to 1993. Health Education Research 1997; 12:25-36.

Rimpelä A, Lintonen T, Pere L, Rainio S, Rimpelä M. Nuorten terveystapatutkimus 2001. Tupakoinnin ja päihteiden käytön muutokset 1977-2001. Stakes Aiheita 10/2002. Helsinki 2002.

Rimpelä A. Koululaisten terveyttä edistävä ja haittaava käyttäytyminen. Koululaisten terveys: Konsensuskokous 12-14.11.2001. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Suomen Akatemia. URL: www.duodecim.fi

Rimpelä A, Vikat A, Rimpelä M, Lintonen T, Ahlström S, Huhtala H. Nuorten terveystapatutkimus 1999: Tupakoinnin ja päihteiden käytön muutokset. Stakes Aiheita 18/1999. Helsinki 1999.

Rimpelä A, Rimpelä M, Vikat A, Ahlström S, Huhtala H, Lintonen T. Nuorten terveystapatutkimus: Tupakointi ja päihteet 1977-1997. Stakes Aiheita 28/1997. Helsinki 1997.

Terho P, Ala-Laurila E-L, Laakso J, Krogius H, Pietikäinen M (toim). Kouluterveydenhuolto. Duodecim: Jyväskylä 2002.

Valtioneuvoston periaatepäätös. Terveys 2015- kansanterveysohjelmasta. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Julkaisuja 2001:4. Helsinki 2001.

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1. Tupakointi iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei kokeillut	83	54	33	18	88	50	25	18
Kokeillut vain yhden	9	19	13	12	8	15	12	7
Polttanut 2–50 savuketta elämänsä aikana	7	17	22	22	4	21	24	25
Polttanut yli 50 savuketta elämänsä aikana	1	3	8	13	-	3	9	14
Päivittäin 1–9 savuketta	0	4	8	11	-	7	16	16
Päivittäin yli 9 savuketta	0	3	15	24	-	4	14	20
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	365	1074	1002	566	395	1243	1299	803
Puuttuva tieto, N	5	21	10	8	3	14	9	9

Liitetaulukko 2. Nuuskakokeilut iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole kokeillut	99	91	69	56	100	96	88	83
On kokeillut kerran	1	4	12	14	-	3	9	11
Nuuskannut 2–50 kertaa	0	4	13	21	-	1	3	6
On nuuskannut yli 50 kertaa	-	0	6	9	-	0	0	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	368	1091	1003	571	395	1252	1306	808
Puuttuva tieto, N	2	4	9	3	3	5	2	4

Liitetaulukko 3. Nykyinen nuuskaaminen iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei lainkaan	100	99	93	92	100	99	99	99
Silloin tällöin	0	1	6	6	-	1	1	1
Kerran päivässä tai useammin	-	-	1	2	-	-	-	-
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	359	1078	996	567	390	1247	1297	800
Puuttuva tieto, N	11	17	16	7	8	10	11	12

Liitetaulukko 4. Tupakkatyypin päivittäin tupakkaa käyttävillä iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT			TYTÖT		
	14	16	18	14	16	18
Vain tehdasvalmisteisia	57	60	72	56	69	83
Vain itsekäärityjä	12	15	10	2	7	6
Sekä tehdasvalmisteisia että itsekäärityjä	31	25	18	42	23	11
Muuta	-	-	-	-	-	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100
N	74	227	188	135	380	283
Puuttuva tieto, N	5	9	10	2	8	3

Liitetaulukko 5. Päivittäinen savukkeiden kulutus (tehdasvalmisteisten ja itsekäärittyjen savukkeiden sekä piipullisten ja sikareiden yhteenlaskettu lkm) päivittäin savukkeita polttaville iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT			TYTÖT		
	14	16	18	14	16	18
Keskiarvo	11,0	12,1	13,3	8,7	9,9	10,0
N	79	236	198	137	388	286

Liitetaulukko 6. Väittäjä ”Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ehdottomasti samaa mieltä	19	10	9	8	12	6	4	4
Jokseenkin samaa mieltä	7	15	17	13	9	17	15	12
Vaikea sanoa	12	15	17	13	13	13	13	8
Hieman eri mieltä	9	16	18	22	8	16	21	22
Ehdottomasti eri mieltä	54	43	39	44	58	48	47	54
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	363	1080	1000	565	377	1235	1296	806
Puuttuva tieto, N	7	15	12	9	21	22	12	6

Liitetaulukko 7. Väittäjä ”On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaille on kiellettyä” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ehdottomasti samaa mieltä	89	68	50	66	91	60	50	74
Jokseenkin samaa mieltä	8	19	21	18	8	22	24	18
Vaikea sanoa	2	6	12	7	0	7	10	4
Hieman eri mieltä	1	4	10	5	1	7	10	3
Ehdottomasti eri mieltä	-	3	8	3	-	3	5	1
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	369	1088	1008	569	393	1251	1306	807
Puuttuva tieto, N	1	7	4	5	5	6	2	5

Liitetaulukko 8. Tupakkaa kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	50	47	47	45	37	35	32	41	35	33	33	30	30	17
14	68	71	67	66	68	62	61	67	64	62	63	59	56	47
16	80	78	83	81	77	78	74	80	76	81	75	78	73	67
18	84	86	85	87	81	83	81	85	81	85	84	83	82	82
TYTÖT														
12	32	27	27	24	23	20	17	24	24	26	24	21	23	12
14	60	58	60	60	58	57	52	63	59	63	66	64	59	50
16	77	76	76	78	75	77	72	78	78	78	78	81	78	75
18	79	83	81	80	82	82	80	84	79	82	81	83	81	82

Liitetaulukko 9. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	1	1	3	1	.	1	1	1	2	1	1	1	1	1
14	11	9	16	15	.	14	17	14	15	12	14	12	13	7
16	30	25	31	28	.	33	37	33	30	31	26	30	31	25
18	41	34	37	36	.	37	39	37	37	37	36	36	36	36
TYTÖT														
12	2	1	1	1	.	0	1	1	1	1	0	0	1	-
14	15	9	12	13	.	10	13	15	13	13	17	17	15	11
16	27	25	25	23	.	28	29	27	26	26	27	29	31	30
18	32	26	26	25	.	32	29	28	25	28	28	29	32	36

Liitetaulukko 10. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	1	0	1	1
14	11	9	15	15	13	14	16	14	15	12	14	12	13	7
16	30	25	30	27	28	33	36	32	29	30	26	28	29	24
18	41	33	36	34	32	37	38	36	35	36	33	34	33	35
TYTÖT														
12	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	0	1	0
14	15	9	12	13	10	10	13	15	13	13	17	17	15	11
16	27	25	25	23	25	28	29	27	26	26	27	29	31	30
18	32	26	26	25	25	32	29	28	25	27	28	29	31	36

Liitetaulukko 11. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	0	0	0	–	0	0	1	–	0	1	–	–	–	0
14	3	2	4	4	5	7	7	7	6	5	6	5	6	3
16	15	13	17	18	18	20	25	21	19	19	16	18	18	15
18	30	24	26	25	25	29	30	28	26	26	24	25	24	24
TYTÖT														
12	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	–	–	–
14	3	3	3	5	3	3	6	7	5	4	5	7	6	4
16	10	9	8	10	14	12	13	15	11	12	12	13	15	14
18	14	12	12	13	15	20	14	17	16	16	15	16	18	20

Liitetaulukko 12. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	6	4	.	4	3	2	2	1	2	2	1	1
14	.	.	13	18	.	14	16	10	13	14	16	18	16	9
16	.	.	22	24	.	28	30	27	29	30	32	37	41	31
18	.	.	21	27	.	32	35	38	37	38	41	45	44	44
TYTÖT														
12	.	.	1	1	.	1	0	1	0	0	0	0	0	-
14	.	.	4	3	.	4	2	3	3	3	6	6	6	4
16	.	.	7	7	.	7	9	7	7	8	12	12	15	12
18	.	.	5	9	.	11	14	9	6	11	14	16	19	17

Liitetaulukko 13. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	0,9	–	.	0,5	0,3	0,5	0,3	0,3	0,7	0,5	–	0,3
14	.	.	2,5	2,4	.	2,8	3,4	1,9	2,3	3,5	4,3	4,8	3,5	1,3
16	.	.	4,2	3,2	.	5,3	7,3	4,3	4,6	6,5	7,4	12,0	12,3	7,0
18	.	.	2,4	5,1	.	3,9	7,1	7,0	7,1	7,1	9,7	11,2	11,4	8,5
TYTÖT														
12	.	.	–	0,2	.	0,3	–	0,3	–	0,2	–	–	–	–
14	.	.	0,4	–	.	0,3	–	0,5	0,4	0,2	0,5	0,9	0,7	0,6
16	.	.	0,2	0,2	.	0,6	0,3	0,2	0,2	0,5	1,2	0,9	1,1	0,6
18	.	.	0,4	–	.	0,6	0,5	0,5	0,2	0,4	0,7	0,7	0,7	0,9

Liitetaulukko 14. Itsekäärityjä savukkeita polttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003 päivittäin savukkeita polttavista. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
14	36	36	23	36	27	20	18	20	30	35	52	51	42	47
16	25	34	16	17	18	18	10	20	24	31	43	45	37	41
18	22	20	13	13	17	9	7	9	20	25	32	34	39	29
TYTÖT														
14	28	13	17	18	16	11	6	13	12	22	31	36	37	43
16	18	16	8	7	11	8	5	9	12	23	31	32	31	32
18	11	11	9	6	7	6	3	3	11	19	22	18	24	17

Liitetaulukko 15. Päivittäin poltettujen savukkeiden, sikarien ja piipullisten keskiarvo päivittäin savukkeita polttavilla iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
14	7,5	7,4	7,7	7,9	8,4	9,5	9,6	10,0	9,3	9,1	9,7	9,5	9,5	11,0
16	10,2	10,8	10,4	11,5	12,0	11,6	12,7	13,2	11,5	11,7	11,5	11,8	11,7	12,1
18	13,7	13,6	13,2	13,2	14,9	14,2	14,7	14,5	13,3	12,5	13,5	13,6	13,3	13,3
TYTÖT														
14	5,4	7,3	6,3	7,0	7,6	7,4	8,8	9,5	7,6	7,4	7,4	9,1	8,2	8,7
16	8,0	8,3	7,5	8,9	10,9	8,5	9,0	10,4	8,8	9,1	8,8	9,4	9,8	9,9
18	9,4	9,2	9,2	10,2	10,9	10,7	9,7	11,1	11,4	10,4	10,0	10,0	10,1	10,0

Liitetaulukko 16. Todennäköisesti vuoden kuluttua tupakoivien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1997. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	2	.	.	.	.	.	3	.	1	2	.	.	.
14	.	8	.	.	.	.	.	13	.	9	11	.	.	.
16	.	22	.	.	.	.	.	24	.	17	20	.	.	.
18	.	26	.	.	.	.	.	30	.	27	27	.	.	.
TYTÖT														
12	.	0	.	.	.	.	.	3	.	3	1	.	.	.
14	.	11	.	.	.	.	.	15	.	10	18	.	.	.
16	.	24	.	.	.	.	.	22	.	21	23	.	.	.
18	.	25	.	.	.	.	.	22	.	21	23	.	.	.

Liitetaulukko 17. Väittämä ”On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaalle on kiellettyä”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1995-2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	88	93	93	.	97
14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	68	74	77	.	87
16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	52	64	65	.	71
18	.	.	.	.	.	.	.	.	.	76	82	83	.	85
TYTÖT														
12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	91	92	93	.	99
14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	67	72	72	.	82
16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	54	65	71	.	74
18	.	.	.	.	.	.	.	.	.	81	85	88	.	92

Liitetaulukko 18. Väittämä ”Tupakoimattomille on järjestettävä savuttomia tiloja kahviloissa, baareissa ja ravintoloissa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1991-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	.	.	.	.	.	95	94	92	91	91	.	.
14	.	.	.	.	.	.	.	88	85	87	86	85	.	.
16	.	.	.	.	.	.	.	89	85	81	83	79	.	.
18	.	.	.	.	.	.	.	84	80	78	81	73	.	.
TYTÖT														
12	.	.	.	.	.	.	.	91	93	92	93	91	.	.
14	.	.	.	.	.	.	.	91	89	88	90	88	.	.
16	.	.	.	.	.	.	.	92	91	89	87	87	.	.
18	.	.	.	.	.	.	.	92	90	86	89	81	.	.

Liitetaulukko 19. Väittämä ”Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-2003 . Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	8	.	5	13	.	.	.	.	.	.	.	.	25
14	.	12	.	16	15	.	.	.	.	.	.	.	.	25
16	.	8	.	12	14	.	.	.	.	.	.	.	.	26
18	.	6	.	9	9	.	.	.	.	.	.	.	.	21
TYTÖT														
12	.	5	.	9	10	.	.	.	.	.	.	.	.	21
14	.	5	.	8	9	.	.	.	.	.	.	.	.	23
16	.	8	.	6	9	.	.	.	.	.	.	.	.	19
18	.	5	.	5	6	.	.	.	.	.	.	.	.	16

Liitetaulukko 20. Väittämä ”Tupakoinnin haitoista puhutaan nykyisin liikaa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999 . Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	13	.	11	15	15	.	18	13	22	19	20	.	.
14	.	14	.	17	19	22	.	21	24	27	26	28	.	.
16	.	10	.	17	20	17	.	20	23	27	23	27	.	.
18	.	11	.	15	16	15	.	17	16	20	17	21	.	.
TYTÖT														
12	.	9	.	9	13	12	.	12	11	11	11	15	.	.
14	.	10	.	16	15	16	.	18	15	21	20	22	.	.
16	.	11	.	12	15	12	.	16	16	19	17	20	.	.
18	.	7	.	9	11	10	.	11	10	12	11	14	.	.

Liitetaulukko 21. Väittäjä ”Tupakointi on jokaisen oma asia”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	47	.	48	.	.	.	70	70	69	66	61	.	.
14	.	63	.	65	.	.	.	75	81	76	74	74	.	.
16	.	61	.	76	.	.	.	79	82	79	77	78	.	.
18	.	64	.	67	.	.	.	77	78	73	73	75	.	.
TYTÖT														
12	.	41	.	45	.	.	.	68	72	68	58	56	.	.
14	.	62	.	67	.	.	.	76	81	77	74	73	.	.
16	.	55	.	66	.	.	.	80	79	74	74	74	.	.
18	.	55	.	59	.	.	.	74	73	66	68	65	.	.

Liitetaulukko 22. Ikä, jolloin ensimmäisen kerran juonut alkoholia iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole juonut alkoholi juomaa	81.6	44.2	17.0	6.6	86.4	35.6	11.1	4.2
5-vuotiaana	0.9	1.1	0.3	0.4	0.3	0.8	0.4	0.1
6-vuotiaana	0.9	1.0	0.7	0.7	0.3	0.9	0.4	-
7-vuotiaana	1.1	1.8	1.3	1.3	1.1	1.1	0.5	0.5
8-vuotiaana	2.0	2.0	1.2	0.9	1.1	1.2	0.7	0.3
9-vuotiaana	2.0	2.5	1.0	-	0.5	1.3	0.9	1.1
10-vuotiaana	6.6	6.9	4.8	4.0	2.7	4.7	2.5	1.6
11-vuotiaana	2.9	6.9	3.6	3.3	4.0	5.1	3.7	3.4
12-vuotiaana	2.0	12.3	11.4	9.5	3.7	18.0	14.5	14.4
13-vuotiaana	-	13.5	22.1	17.8	-	23.0	30.9	25.2
14-vuotiaana	-	7.8	16.1	20.9	-	8.3	21.7	24.1
15-vuotiaana	-	-	16.8	20.9	-	-	10.5	14.7
16-vuotiaana	-	-	3.6	6.6	-	-	2.2	6.7
17-vuotiaana	-	-	-	4.0	-	-	-	2.9
18-vuotiaana	-	-	-	3.1	-	-	-	0.8
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	348	1026	965	546	376	1205	1264	791
Puuttuva tieto, N	22	69	47	28	22	52	44	21

Liitetaulukko 23. Ikä, jolloin ensimmäisen kerran ollut humalassa iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei ole ollut tosihumalassa	99.1	68.2	31.4	14.5	97.0	57.2	27.7	13.6
7-9-vuotiaana	-	0.3	0.4	0.2	-	0.1	-	0.3
10-vuotiaana	-	0.6	0.3	0.6	-	0.1	-	0.3
11-vuotiaana	-	2.3	1.1	1.4	0.1	0.4	0.4	0.4
12-vuotiaana	0.9	4.2	4.3	3.7	2.0	6.4	3.5	4.5
13-vuotiaana	-	13.8	15.5	9.8	-	21.0	21.9	17.4
14-vuotiaana	-	10.5	16.5	18.5	-	14.8	21.2	21.9
15-vuotiaana	-	-	21.5	22.3	-	-	18.7	20.1
16-vuotiaana	-	-	9.0	16.0	-	-	6.6	12.8
17-vuotiaana	-	-	-	8.6	-	-	-	5.3
18-vuotiaana	-	-	-	4.1	-	-	-	3.6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	117	617	795	510	101	843	1147	758
Puuttuva tieto, N	253	478	217	64	297	414	161	54

Liitetaulukko 24. Alkoholin käytön useus iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Päivittäin	-	0	0	1	-	-	0	1
Pari kertaa viikossa	-	1	5	17	-	2	6	12
Kerran viikossa	0	3	11	23	-	5	11	23
Pari kertaa kuukaudessa	0	8	20	25	0	12	23	30
Noin kerran kuukaudessa	1	5	12	8	1	8	13	13
Noin kerran parissa kuukaudessa	2	7	11	8	2	10	15	9
3–4 kertaa vuodessa	2	12	13	5	2	12	12	6
Kerran vuodessa tai harvemmin	8	13	8	3	5	12	7	2
En käytä alkoholijuomia	86	50	21	9	90	39	13	6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	343	1055	987	561	381	1229	1284	803
Puuttuva tieto, N	27	40	25	13	17	28	24	9

Liitetaulukko 25. Tosihumalaan juomisen useus iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kerran viikossa tai useammin	-	1	4	7	-	2	4	8
Noin 1–2 kertaa kuukaudessa	1	6	22	36	-	11	21	27
Harvemmin en koskaan	2	26	42	41	2	29	45	46
Yhteensä	97	67	32	15	98	58	30	19
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	149	657	824	518	122	868	1153	762
Puuttuva tieto, N	221	438	188	56	276	389	155	50

Liitetaulukko 26. Arvio muiden juomisesta suhteessa omaan juomiseen iän ja sukupuolen mukaan 2001 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ikätoverit juovat enemmän	49	80	67	63	47	82	74	68
Ikätoverit juovat yhtä paljon	48	18	28	31	50	15	23	26
Ikätoverit juovat vähemmän	3	2	5	6	3	3	3	6
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	307	1177	860	752	362	1422	1091	946
Puuttuva tieto, N	44	74	32	22	63	63	47	30

Liitetaulukko 27. Nuorten arviot siitä, kuinka suuri osuus (%) heidän ikäisistänsä ja samaa sukupuolta olevista juo alkoholia noin kerran kuukaudessa tai useammin. Nuorten ilmoittamien osuuksien keskiarvot ja mediaanit iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Keskiarvo	16	45	64	74	20	52	63	72
Mediaani	10	45	68	80	10	50	63	75
N	341	1051	987	558	379	1228	1291	798
Puuttuva tieto, N	29	44	25	16	19	29	17	14

Liitetaulukko 28. Nuorten arviot siitä, kuinka suuri osuus (%) heidän ikäisistänsä ja samaa sukupuolta olevista juo tosi humalaan noin kerran kuukaudessa tai useammin. Nuorten ilmoittamien osuuksien keskiarvot ja mediaanit iän ja sukupuolen mukaan 2003 . Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Keskiarvo	6	28	44	53	10	35	43	49
Mediaani	1	25	41	50	5	30	40	50
N	343	1054	984	556	375	1228	1288	802
Puuttuva tieto, N	27	41	28	18	23	29	20	10

Liitetaulukko 29. Väittämä ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle” iän ja sukupuolen mukaan 2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ehdottomasti samaa mieltä	87	70	55	56	90	71	66	67
Jokseenkin samaa mieltä	10	23	31	29	9	25	28	27
Vaikea sanoa	2	5	9	8	1	3	4	4
Hieman eri mieltä	0	2	4	5	0	1	2	2
Ehdottomasti eri mieltä	0	1	2	2	-	0	0	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	364	1085	1006	567	388	1248	1303	807
Puuttuva tieto, N	6	10	6	7	10	9	5	5

Liitetaulukko 30. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	82	76	80	82	89	81	85	79	79	77	81	76	80	86
14	47	53	53	51	57	50	47	42	41	43	39	36	42	50
16	25	25	21	23	24	19	17	14	15	12	15	14	18	21
18	8	10	9	11	11	9	5	7	7	7	7	9	8	9
TYTÖT														
12	80	85	85	91	91	87	90	84	82	79	80	80	81	90
14	44	50	50	51	59	45	44	38	36	31	29	30	34	39
16	24	20	22	22	22	15	14	12	13	11	11	12	13	13
18	9	13	13	11	12	8	7	7	6	7	7	7	7	6

Liitetaulukko 31. Alkoholia ainakin kerran juoneiden osuus* iän ja sukupuolen mukaan 1977-2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													*
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	22	28	23	16	12	19	15	22	18	.	21	19	26	18
14	58	55	47	52	50	49	58	56	58	.	63	59	66	56
16	77	78	80	79	79	81	82	86	86	.	86	84	88	83
18	94	91	92	89	90	91	94	93	93	.	94	91	94	93
TYTÖT														
12	20	13	13	8	7	8	8	12	13	.	14	9	25	14
14	49	43	44	44	37	45	45	54	56	.	61	55	69	64
16	72	71	70	68	68	76	77	80	81	.	82	75	91	89
18	84	81	80	81	77	85	87	89	88	.	86	82	95	96

*Vuosien 1977-1999 kysymykset poikkesivat hieman vuosien 2001-2003 kysymyksistä.

Liitetaulukko 32. Humalassa ainakin kerran olleiden osuus iän ja sukupuolen mukaan 2001-2003 (%). Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	0
14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	29	20
16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	67	59
18	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	83	81
TYTÖT														
12	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3	1
14	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	38	31
16	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	71	66
18	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	82	83

Liitetaulukko 33. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	3	6	4	1	2	5	3	3	3	6	6	6	5	2
14	18	17	15	15	16	19	22	23	26	25	28	30	27	18
16	44	41	43	38	41	51	55	56	54	58	55	59	55	48
18	71	66	67	66	69	72	75	79	74	76	77	75	78	74
TYTÖT														
12	5	3	1	2	2	3	2	3	4	5	5	4	5	2
14	24	15	15	15	17	19	22	28	29	36	39	37	36	28
16	41	38	38	32	40	44	45	48	50	56	57	56	55	53
18	60	54	51	58	62	66	68	73	69	73	74	75	74	78

Liitetaulukko 34. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1977–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	2	1	0	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	0
14	4	5	4	3	2	5	6	6	7	6	8	9	8	5
16	16	13	15	12	11	15	20	18	18	22	21	23	21	16
18	32	25	28	21	29	31	38	43	37	39	40	40	41	42
TYTÖT														
12	2	1	-	1	1	-	1	1	1	1	1	0	1	-
14	7	3	3	3	3	4	5	6	6	7	9	11	9	7
16	10	8	7	7	9	12	12	12	12	15	17	17	18	17
18	23	22	17	15	18	24	24	26	25	26	29	31	31	36

Liitetaulukko 35. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	0	0	-	1	-	0	0	1	-	0	-	0
14	.	.	3	4	3	6	8	8	11	7	10	11	7	5
16	.	.	14	13	13	24	26	24	28	22	28	30	26	22
18	.	.	22	18	23	34	35	39	41	32	43	41	39	40
TYTÖT														
12	.	.	-	0	1	-	1	0	1	0	1	-	0	-
14	.	.	4	5	4	6	8	11	11	11	16	16	13	9
16	.	.	7	8	12	17	19	17	20	16	24	22	20	23
18	.	.	8	8	9	18	18	18	24	16	28	28	26	33

Liitetaulukko 36. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	0	-	-	-	-	0	0	-	-	0	-	-
14	.	.	0	1	-	1	2	1	2	1	2	2	1	1
16	.	.	2	2	3	3	4	5	5	3	6	6	6	4
18	.	.	5	3	5	7	10	10	10	8	12	10	9	7
TYTÖT														
12	.	.	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-
14	.	.	1	0	1	1	0	2	1	1	2	2	2	1
16	.	.	1	1	1	1	3	2	3	2	4	3	4	4
18	.	.	1	1	2	3	3	2	4	3	5	5	5	8

Liitetaulukko 37. Nuorten arviot muiden juomisesta suhteessa omaan juomiseen iän ja sukupuolen mukaan 1979-2001. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	39	.	.	.	.	43	.	.	45	.	.	49	.
14	.	75	.	.	.	.	74	.	.	76	.	.	80	.
16	.	76	.	.	.	.	61	.	.	63	.	.	67	.
18	.	66	.	.	.	.	53	.	.	51	.	.	63	.
TYTÖT														
12	.	41	.	.	.	.	43	.	.	44	.	.	47	.
14	.	83	.	.	.	.	77	.	.	76	.	.	82	.
16	.	77	.	.	.	.	71	.	.	62	.	.	74	.
18	.	74	.	.	.	.	62	.	.	58	.	.	68	.

Liitetaulukko 38. Väittämä ”Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	97	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	98
14	.	97	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	93
16	.	95	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	86
18	.	95	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	85
TYTÖT														
12	.	99	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	99
14	.	98	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	96
16	.	97	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	93
18	.	98	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	93

Liitetaulukko 39. Väittämä ”Kohtuullinen alkoholin käyttö kuuluu tavalliseen elämänmenoon”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	19	.	.	25	22	.	30	28	35	29	33	.	.
14	.	31	.	.	43	40	.	49	55	55	51	57	.	.
16	.	53	.	.	59	63	.	72	73	76	70	74	.	.
18	.	67	.	.	71	72	.	80	80	80	79	75	.	.
TYTÖT														
12	.	18	.	.	23	22	.	33	27	36	30	33	.	.
14	.	40	.	.	43	40	.	55	55	61	54	59	.	.
16	.	46	.	.	59	54	.	64	70	74	67	69	.	.
18	.	48	.	.	57	59	.	70	72	76	71	73	.	.

Liitetaulukko 40. Väittämä ”On tärkeää, että ihmiset voivat joskus juoda itsensä humalaan rentoutuakseen ja puhuakseen suunsa puhtaaksi”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1999. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	10	.	.	.	.	.	.	.	16	17	20	.	.
14	.	18	.	.	.	.	.	.	.	32	37	40	.	.
16	.	25	.	.	.	.	.	.	.	42	47	51	.	.
18	.	24	.	.	.	.	.	.	.	42	42	43	.	.
TYTÖT														
12	.	10	.	.	.	.	.	.	.	12	14	18	.	.
14	.	17	.	.	.	.	.	.	.	30	33	33	.	.
16	.	25	.	.	.	.	.	.	.	32	33	32	.	.
18	.	20	.	.	.	.	.	.	.	25	27	26	.	.

Liitetaulukko 41. Väittämä ”Ryypyy silloin tällöin vaikuttaa vain pirstävästi, eikä sitä voi pitää sopimattomana”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1995. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	23	.	.	26	.	.	.	.	34	.	.	.	.
14	.	33	.	.	41	.	.	.	.	52	.	.	.	.
16	.	51	.	.	52	.	.	.	.	65	.	.	.	.
18	.	59	.	.	54	.	.	.	.	68	.	.	.	.
TYTÖT														
12	.	23	.	.	24	.	.	.	.	31	.	.	.	.
14	.	45	.	.	40	.	.	.	.	52	.	.	.	.
16	.	51	.	.	50	.	.	.	.	58	.	.	.	.
18	.	54	.	.	45	.	.	.	.	60	.	.	.	.

Liitetaulukko 42. Väittämä ”Alkoholista ei ole kenellekään mitään todellista iloa”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1997. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	76	.	.	75	.	.	.	.	62	.	.	.	.
14	.	59	.	.	50	.	.	.	.	40	.	.	.	.
16	.	46	.	.	38	.	.	.	.	24	.	.	.	.
18	.	34	.	.	27	.	.	.	.	22	.	.	.	.
TYTÖT														
12	.	83	.	.	81	.	.	.	.	67	.	.	.	.
14	.	64	.	.	56	.	.	.	.	39	.	.	.	.
16	.	60	.	.	49	.	.	.	.	31	.	.	.	.
18	.	51	.	.	44	.	.	.	.	28	.	.	.	.

Liitetaulukko 43. Väittämä ”On tilanteita, joissa välitöntä ja rentoa tunnelmaa ei synny ilman alkoholia”. Ehdottomasti ja jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa olleiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1979-1995. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	17	.	.	12	5	.	12	10	10	.	.	.	.
14	.	25	.	.	27	17	.	24	25	22	.	.	.	.
16	.	42	.	.	44	32	.	40	41	42	.	.	.	.
18	.	50	.	.	50	40	.	47	44	43	.	.	.	.
TYTÖT														
12	.	16	.	.	14	5	.	10	8	9	.	.	.	.
14	.	33	.	.	25	19	.	28	26	28	.	.	.	.
16	.	37	.	.	36	30	.	36	37	37	.	.	.	.
18	.	37	.	.	36	29	.	31	35	31	.	.	.	.

Liitetaulukko 44. Huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana kokeilleita tuttavien osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan vuonna 2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
En tiedä ketään nuorta	95	80	60	51	95	63	42	38
Tiedän yhden nuoren	3	8	12	10	3	13	14	13
Tiedän 2-5 nuorta	2	9	20	25	2	19	29	30
Tiedän useampia kuin 5 nuorta	1	3	8	14	0	5	14	18
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	364	1077	992	569	390	1237	1299	808
Puuttuva tieto, N	6	18	20	28	8	20	9	4

Liitetaulukko 45. Huumetarjontaa Suomessa viimeksi kuluneen vuoden aikana kohdanneiden osuudet (%) tarjoajan sekä iän ja sukupuolen mukaan 2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Ei	100	96	88	79	99	92	84	80
Kyllä	0	4	12	21	1	7	16	20
<i>Sisältää:</i>								
Sekä tuttavat että tuntemattomat tarjosivat	0	0	2	3	0	1	3	4
Vain tuttavat tarjosivat	0	2	7	12	1	4	9	13
Vain tuntemattomat henkilöt tarjosivat	0	2	3	5	1	2	4	4
Tieto tarjouksen tekijästä puuttuu	0	0	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100
N	367	1080	980	569	393	1248	1302	808
Puuttuva tieto, N	3	15	19	5	5	9	6	4

Liitetaulukko 46. Niiden osuudet (%), jotka tiesivät vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavan, iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	9	.	6	6	.	11	5	7	8	7	9	5
14	.	.	12	.	14	12	.	22	20	23	23	27	29	20
16	.	.	13	.	20	20	.	30	34	40	43	45	49	40
18	.	.	14	.	24	21	.	31	41	44	49	50	56	49
TYTÖT														
12	.	.	6	.	8	3	.	8	7	7	6	6	13	5
14	.	.	16	.	23	21	.	34	31	39	42	44	48	37
16	.	.	18	.	29	29	.	40	45	54	56	60	66	58
18	.	.	14	.	25	21	.	32	42	47	54	57	65	62

Liitetaulukko 47. Niiden osuudet (%), jotka tiesivät yli viisi huumeita kokeillutta tuttavaa, iän ja sukupuolen mukaan 1981–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
POJAT														
12	.	.	0	.	0	0	.	-	0	1	0	0	1	1
14	.	.	2	.	3	2	.	2	3	3	3	4	5	3
16	.	.	2	.	3	3	.	4	7	9	10	13	13	8
18	.	.	2	.	6	3	.	7	11	13	16	17	20	14
TYTÖT														
12	.	.	0	.	0	-	.	4	1	0	0	1	0	0
14	.	.	2	.	3	2	.	4	4	6	6	8	9	5
16	.	.	2	.	4	4	.	5	8	12	12	15	19	14
18	.	.	2	.	3	3	.	4	8	12	13	15	23	18

Liitetaulukko 48. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa huumetarjontaa kohdanneiden osuudet (%) iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi														
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	
POJAT															
12	.	.	.	.	.	.	.	2	1	1	1	1	1	0	
14	.	.	.	.	.	.	.	5	5	4	6	6	8	4	
16	.	.	.	.	.	.	.	14	12	16	16	18	17	12	
18	.	.	.	.	.	.	.	18	20	23	25	25	24	21	
TYTÖT															
12	.	.	.	.	.	.	.	6	0	0	1	1	1	1	
14	.	.	.	.	.	.	.	6	5	7	7	9	12	8	
16	.	.	.	.	.	.	.	11	12	16	16	17	20	16	
18	.	.	.	.	.	.	.	10	12	15	18	17	22	20	

Liitetaulukko 49. Niiden osuudet (%), joille ystävät tai tuttavat olivat tarjonneet huumeita viimeksi kuluneen vuoden aikana, iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi														
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	
POJAT															
12	.	.	.	.	.	.	.	-	1	0	-	1	1	0	
14	.	.	.	.	.	.	.	2	2	2	3	3	5	2	
16	.	.	.	.	.	.	.	5	6	8	9	11	11	9	
18	.	.	.	.	.	.	.	8	9	13	15	18	19	15	
TYTÖT															
12	.	.	.	.	.	.	.	4	0	0	0	-	-	1	
14	.	.	.	.	.	.	.	2	3	4	3	7	8	5	
16	.	.	.	.	.	.	.	6	5	9	10	13	16	12	
18	.	.	.	.	.	.	.	10	11	12	13	14	18	16	

Liitetaulukko 50. Niiden osuudet (%), joille tuntemattomat henkilöt olivat viimeksi kuluneen vuoden aikana tarjonneet huumeita, iän ja sukupuolen mukaan 1991–2003. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi														
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	
POJAT															
12	.	.	.	.	.	.	.	-	-	0	1	-	1	0	
14	.	.	.	.	.	.	.	3	3	2	4	3	4	2	
16	.	.	.	.	.	.	.	9	8	10	9	9	8	5	
18	.	.	.	.	.	.	.	11	13	13	13	9	9	8	
TYTÖT															
12	.	.	.	.	.	.	.	2	-	0	0	1	1	1	
14	.	.	.	.	.	.	.	4	3	4	5	3	5	4	
16	.	.	.	.	.	.	.	6	7	9	9	6	7	7	
18	.	.	.	.	.	.	.	6	7	8	8	6	8	8	

Liitetaulukko 51. Tupakkaa kokeilemattomien osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	29	29	29	31	34	36	38	32	36	35	36	37	40	47
Tytöt	38	39	39	40	41	41	45	38	40	38	38	38	40	46
Kaikki	34	34	34	35	37	38	41	35	38	36	37	38	40	46

Liitetaulukko 52. Päivittäin tupakkatuotteita käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	28	26	.	28	31	28	27	27	25	26	27	23
Tytöt	.	.	21	20	.	23	24	23	21	22	24	25	26	25
Kaikki	.	.	25	23	.	26	27	26	24	24	25	25	26	24

Liitetaulukko 53. Päivittäin savukkeita polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	27	23	27	25	24	28	30	27	26	26	24	24	25	23
Tytöt	25	20	21	20	20	23	24	23	21	22	24	25	26	25
Kaikki	26	21	24	23	22	26	27	25	24	24	24	25	25	24

Liitetaulukko 54. Yli 9 savuketta päivittäin polttavien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	16	13	16	16	16	19	21	19	17	17	15	16	16	14
Tytöt	9	8	7	9	11	12	11	13	10	11	10	12	13	13
Kaikki	12	11	12	13	13	15	16	16	14	14	13	14	15	13

Liitetaulukko 55. Itsekäärityjä savukkeita polttavien osuudet (%) päivittäin tupakoivista 14–18 -vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	28	30	17	22	21	16	12	16	25	30	42	43	40	39
Tytöt	19	13	11	10	11	8	4	8	12	21	28	29	31	31
Kaikki	23	22	14	16	16	12	8	12	18	26	35	36	35	35

Liitetaulukko 56. Päivittäin poltettujen savukkeiden, sikarien ja piipullisten keskiarvo päivittäin polttavilla 14–18-vuotiailla 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	12,0	12,2	11,8	12,3	13,5	12,9	13,7	13,9	12,4	12,1	12,5	11,7	11,5	12,1
Tytöt	7,6	8,3	7,7	8,7	9,8	8,9	9,2	10,3	9,2	9,0	8,8	9,5	9,4	9,5
Kaikki	9,8	10,2	9,7	10,5	11,6	10,9	11,4	12,1	10,8	10,5	10,6	10,6	10,4	10,8

Liitetaulukko 57. Nuuskaa joskus kokeilleiden osuudet (%) 12–18-vuotiaista 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	15	18	.	20	21	19	20	21	23	25	25	21
Tytöt	.	.	4	5	.	6	6	5	4	5	8	9	10	8
Kaikki	.	.	10	12	.	13	14	12	12	13	15	17	18	15

Liitetaulukko 58. Nuuskaa silloin tällöin tai päivittäin käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaissa 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	3,0	3,6	.	4,0	5,9	4,4	4,7	5,7	7,1	9,3	7,5	5,6
Tytöt	.	.	0,3	0,1	.	0,5	0,3	0,4	0,3	0,4	0,8	0,9	0,8	0,7
Kaikki	.	.	1,7	1,8	.	2,3	3,1	2,4	2,5	3,0	4,0	5,1	4,2	3,1

Liitetaulukko 59. Raittiiksi itsensä ilmoittaneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	27	29	28	28	30	26	23	21	21	21	20	19	23	27
Tytöt	26	27	28	28	31	23	22	19	18	16	15	16	18	19
Kaikki	26	28	28	28	31	24	22	20	20	18	18	18	20	23

Liitetaulukko 60. Vähintään kerran kuukaudessa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	44	41	42	40	42	47	50	53	52	53	53	54	53	47
Tytöt	42	36	35	35	39	43	45	50	50	55	57	56	55	53
Kaikki	43	39	38	37	41	45	48	51	51	54	55	55	54	50

Liitetaulukko 61. Vähintään kerran viikossa alkoholia käyttävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1977–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	17	14	16	12	14	17	21	22	21	22	23	24	23	21
Tytöt	13	11	9	9	10	13	14	15	14	16	18	20	19	20
Kaikki	15	13	12	10	12	15	17	19	18	19	21	22	21	20

Liitetaulukko 62. Vähintään kerran kuukaudessa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	13	12	13	21	23	24	26	20	27	27	24	22
Tytöt	.	.	6	7	8	14	15	15	18	15	23	22	20	22
Kaikki	.	.	10	9	11	17	19	19	22	17	25	25	22	22

Liitetaulukko 63. Vähintään kerran viikossa tosihumalaan itsensä juovien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	2,6	1,8	2,7	3,5	5,1	5,6	5,6	4,1	6,5	6,2	5,4	3,6
Tytöt	.	.	0,8	0,7	1,2	1,7	2,0	2,0	2,4	2,1	3,9	3,4	3,5	4,2
Kaikki	.	.	1,7	1,3	2,0	2,6	3,6	3,8	4,0	3,1	5,2	4,8	4,4	3,9

Liitetaulukko 64. Vähintään yhden huumeita kokeilleen tuttavien tietävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	13	.	20	18	.	28	32	36	38	41	45	36
Tytöt	.	.	16	.	26	24	.	35	39	46	51	54	60	52
Kaikki	.	.	14	.	23	21	.	31	36	41	44	47	52	44

Liitetaulukko 65. Useampia kuin viisi huumeita kokeillutta tuttavaa tietävien osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1981–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat	.	.	2	.	4	3	.	4	7	8	9	11	13	8
Tytöt	.	.	2	.	4	3	.	5	7	10	10	13	17	13
Kaikki	.	.	2	.	4	3	.	4	7	9	10	12	15	10

Liitetaulukko 66. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa huumerajonnan kohdanneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat								12	13	15	15	16	16	12
Tytöt								9	10	13	14	15	18	15
Kaikki								11	11	14	15	15	17	14

Liitetaulukko 67. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa ystävien tai tuttavien huumerajonnan kohdanneiden osuudet (%) 14–18-vuotiaista 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat								5	6	8	9	11	12	9
Tytöt								4	5	7	8	11	14	11
Kaikki								5	5	8	9	11	13	10

Liitetaulukko 68. Viimeksi kuluneen vuoden aikana Suomessa tuntemattomien henkilöiden huumerajonnan kohdanneiden osuus (%) 14–18-vuotiaista 1991–2003, ikä ja sukupuoli vakioitu. Nuorten terveystapatutkimus.

	Vuosi													
	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
Pojat								8	8	9	9	7	7	5
Tytöt								6	6	7	7	5	7	6
Kaikki								7	7	8	8	6	7	6

Liitetaulukko 69. Eri indikaattorien vuosien 2001 ja 2003 välisen muutoksen tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. χ^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus.

Indikaattori	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.000	.000	.005	.732	.000	.000	.060	.719
Päivittäin tupakkatuotteita	.	.000	.001	.892	.	.003	.601	.075
Kokeillut nuuskaa	.763	.000	.000	.966	.	.005	.065	.384
Nuuskaa nykyisin	.	.001	.000	.080	.	.657	.215	.745
Raitis	.028	.000	.203	.311	.000	.005	.783	.227
Alkoholia viikoittain	.	.010	.002	.815	.	.061	.534	.022
Alkoholia kuukausittain	.011	.000	.001	.152	.017	.000	.347	.059
Tosihumala viikoittain	.	.238	.022	.074	.	.513	.651	.008
Tosihumala kuukausittain	.	.002	.029	.695	.	.001	.164	.003
Yksi huumeita kokeillut tuttava	.056	.000	.000	.011	.000	.000	.000	.183
5- huumeita kokeillutta tuttavaa	.	.020	.000	.007	.	.000	.001	.021
Tarjottu huumeita	.	.001	.019	.151	.695	.000	.008	.405
Ystävät tarjonneet huumeita	.	.001	.046	.106	.	.003	.001	.260
Tuntemattomat tarjonneet huumeita	.	.037	.132	.499	.	.034	.772	.467

Liitetaulukko 70. Eri indikaattorien vuosien 1999 ja 2003 välisen muutoksen tilastollinen merkitsevyys ikä- ja sukupuoliryhmittäin. χ^2 -testin p-arvot. Nuorten terveystapatutkimus.

Indikaattori	POJAT				TYTÖT			
	12	14	16	18	12	14	16	18
Kokeillut tupakkaa	.000	.000	.000	.483	.001	.000	.000	.531
Päivittäin tupakkatuotteita	.	.000	.005	.963	.	.000	.979	.006
Kokeillut nuuskaa	.392	.000	.001	.766	.161	.006	.798	.430
Nuuskaa nykyisin	.	.000	.000	.090	.	.281	.385	.643
Raitis	.000	.000	.000	.575	.000	.000	.338	.306
Alkoholia viikoittain	.	.001	.000	.667	.	.001	.759	.016
Alkoholia kuukausittain	.002	.000	.000	.800	.027	.000	.085	.085
Tosihumala kuukausittain	.	.000	.000	.896	.	.000	.722	.020
Tosihumala viikoittain	.	.021	.002	.016	.	.339	.778	.015
Yksi huumeita kokeillut tuttava	.512	.000	.023	.573	.605	.000	.206	.017
5- huumeita kokeillutta tuttavaa	.457	.039	.000	.143	.	.004	.567	.075
Tarjottu huumeita	.248	.250	.003	.117	.240	.120	.487	.083
Ystävät tarjonneet huumeita	.	.203	.063	.162	.	.076	.263	.081
Tuntemattomat tarjonneet huumeita	.	.438	.007	.297	.	.934	.747	.142

LIITE 1. Otostaulukko

Nuorten terveystapatutkimuksen otokset syntymäajan, kyselyvuoden ja kyselyiän mukaan

Syntymä- vuosi	Syntymä- päivä	Kyselyvuosi												
		1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001
		Ikä kyselyn aikana												
1958	20-23.7	18												
1960	20-23.7	16	18											
	24-25.7		18											
1962	20-23.7	14	16											
	24-25.7		16											
	26-31.7			18										
1964	20-23.7	12	14		18									
	24-25.7		14		18									
	26-31.7			16										
1966	14-19.7					18								
	20-25.7		12	14										
	26-31.7				16									
1968	14-19.7						18							
	20-25.7			12	14	16	18							
	26-31.7					16	18							
1970	28-30.6							18						
	14-19.7						16							
	20-25.7				12	14	16							
	26-31.7						16							
	1-3.8							18						
1972	19-27.6								18					
	28-30.6							16						
	14-19.7						14							
	20-25.7					12	14							
	26-31.7						14							
	1-3.8							16						
	20-28.8								18					
1974	29.5-3.6									18				
	5-10.7								16					
	11-13.7									18				
	14-19.7								16					
	20-25.7						12							
	26-31.7							14						
	1-3.8									18				
	4-9.8								16					
	15-20.9									18				
1976	29.5-3.6									16				
	26.6-1.7										18			
	5-10.7								14					
	11-13.7										18			
	14-19.7									16				
	20-25.7							12						
	26-31.7								14					
	1-3.8										18			
	4-9.8								14					
	18-23.8										18			
	15-20.9									16				
1978	30.5-4.6											18		
	5-10.6										16			
	3-8.7									14				
	9-13.7											18		
	14-19.7										16			
	20-25.7								12					
	26-31.7									14				
	1-5.8											18		
	6-11.8									14				
	3-8.9										16			
	9-12.9											18		

1977-2003.

otostaulukko jatkuu...

otostaulukko jatkoa...

Syntymä- vuosi	Syntymä- päivä	Kyselyvuosi													
		1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003
		Ikä kyselyn aikana													
1980	23-25.6														18
	26-29.6														18
	30.6-2.7											16			
	3-8.7										14				
	9.7												18		
	10-19.7											16			
	20-25.7									12					
	26-31.7										14				
	1-5.8												18		
	6-11.8										14				
	12-16.8											16			
	17-18.8												18		
	19-22.8												18		
1982	22-24.6												16		
	25-26.6												16		
	27.6-2.7													18	
	3-8.7											14			
	9-13.7												16		
	14-19.7											14			
	20-25.7										12				
	26-31.7											14			
	4-7.8													18	
	9-13.8												16		
	14-16.8												16		
	17-21.8													18	
1984	28-30.6														18
	1-2.7														18
	3-5.7												14		
	6-8.7												14		
	9.7														18
	10-18.7													16	
	19.7														18
	20-25.7											12			
	26-31.7												14		
	1-5.8													16	
	6-8.8												14		
	9-11.8												14		
	12-13.8													16	
	14-18.8														18
1986	23-24.6													14	
	3-8.7													14	
	8-19.7														16
	20-25.7												12		
	26-31.7													14	
	1-5.8														16
	6-11.8													14	
	12-14.8														16
	21-22.8													14	
1988	10-19.7														14
	26-31.7														14
	20-25.7													12	
	1-3.8														14
1990	20-25.7														12

LIITE 2. Vastausaktiivisuuden vähenemisen vaikutus tuloksiin

Vastausprosentin laskun vaikutusta tuloksiin arvioitiin käyttämällä kahta eri menetelmää. Näiden perusteella etsittiin kohdeväestön ”todellisen käyttäytymisen yleisyyden ” ja kyselyn antaman käyttäytymisen yleisyyden välistä eroa.

Arvio 1. Kysymysten reliabiliteetin selvittämiseksi otettiin vuosina 1995 ja 1997 kyselyyn vastanneista satunnaisotokset, joille sitten lähetettiin toinen samanlainen lomake lähetekirjeen kera noin neljä viikkoa ensimmäisen lomakkeen saapumisesta (toistomittauslomake). Vuoden 1995 kyselyyn vastanneille 1022:lle 16- ja 18-vuotiaalle lähetettiin toistomittauslomake. Näistä vastasi 733 henkeä eli 72 %. Vuonna 1997 lähetettiin toistolomake 305:lle ensimmäiseen kyselyyn vastanneelle 14-vuotiaalle, joista vastasi 71 % (N=216). Vastausprosentin laskun vaikutuksen kannalta kiinnostavan ryhmän muodostavat ne, jotka vastasivat vain ensimmäiseen lomakkeeseen (peruslomake), mutta jättivät vastaamatta toiseen (toistomittaus). Tätä ryhmää verrataan peruskyselyn tulosten osalta niihin, jotka vastasivat molempiin. Kadon käyttäytymistä suhteessa kyselyyn vastanneisiin arvioitiin vertaamalla toistomittaukseen vastaamatta jättäneiden ja vastanneiden suhdetta kussakin ikä- ja sukupuoliryhmässä. Oletuksena oli, että varsinaisen kyselyn kato suhteessa kyselyyn vastanneisiin käyttäytyy samalla tavalla kuin toistomittauksen kato suhteessa toistomittaukseen vastaamattomiin.

Arvio 2. Vuoden 1997 aineiston vastanneet jaettiin vastaamisajankohdan mukaan kolmeen ryhmään sen perusteella, olivatko he vastanneet helmikuun alussa lähetettyyn ensimmäiseen kyselylomakkeeseen, vastaamattomille ensimmäisen karhukirjeen mukana lähetettyyn lomakkeeseen vai toisen karhun mukana menneeseen lomakkeeseen. Mitä myöhempään lähetyskertaan vastaaja vastasi, sitä paremmin hänen oletettiin edustavan kadon käyttäytymistä. Oletus oli, että katoon jääneiden ja kolmanteen lomakkeeseen vastanneiden välinen ero kussakin käyttäytymisindikaattorissa oli samansuuruinen ja -suuntainen kuin mitä kyseiset indikaattorit keskimäärin muuttuivat yhtä kyselykertaa kohden (esim. tupakointiluku kasvoi).

Kadon ja vastanneiden suhteen oletettiin kaikkien indikaattorien osalta pysyvän samana koko tarkastelujakson ajan. Näin ollen vastausprosentin ikäryhmittäinen muutos on se tekijä, jonka mukaan arvioitujen ja kyselyssä mitattujen osuuksien välinen ero ajassa muuttuu. Molempien vaihtoehtojen mukaan laskettuja eri indikaattorien ikä- ja sukupuolivakioituja ”todellisen” käyttäytymisen osuuksia verrattiin lopuksi kyselyn antamiin tuloksiin.

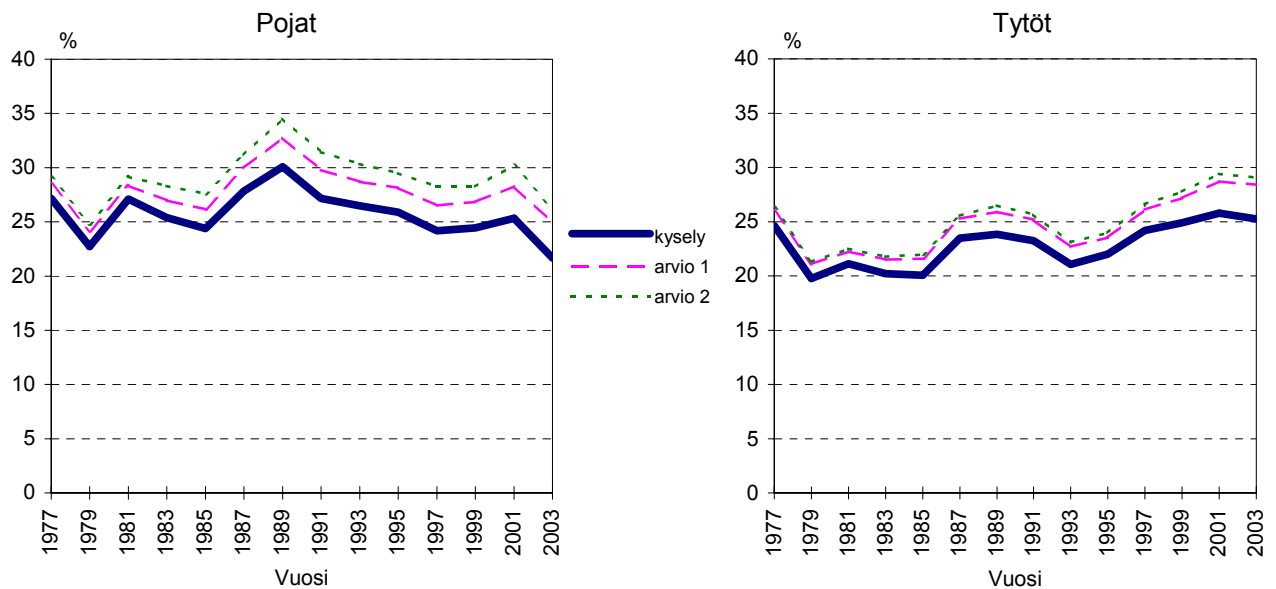
Molemmat arviot viittasivat siihen, että katoon kuuluvat tupakoivat, nuuskaavat ja käyttävät alkoholia hieman enemmän kuin vastanneet. Kun vastausprosentti on kuluneiden 26 vuoden aikana laskenut, ”todellisen” yleisyyden ja kyselyn antaman yleisyyden välinen ero kasvaa ajan myötä. Tämä näkyy kuviossa 1, 2 ja 3 siten, että ”todellista” käyttäytymistä arvioivat käyrät (arvio 1 ja arvio 2) ovat korkeammalla kuin kyselyistä saadut. Ero kasvaa vastausprosentin laskun mukaan.

Raittiiden osuuksiin ei vastausprosentin lasku näyttäisi työillä juurikaan vaikuttavan, sillä katoon jääneet poikkeavat vain vähän vastanneista (kuviot 4–5). Pojilla saatetaan saada hieman todellista suurempi raittiiden osuus. Myös sosiaalinen altistuminen

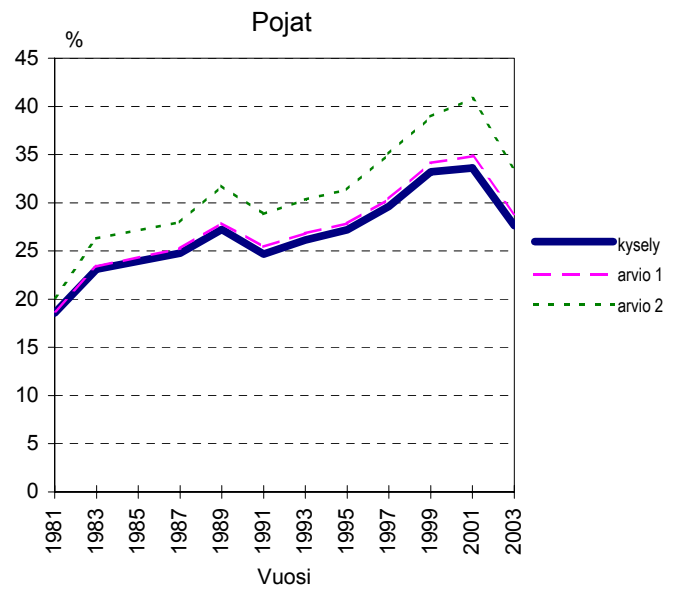
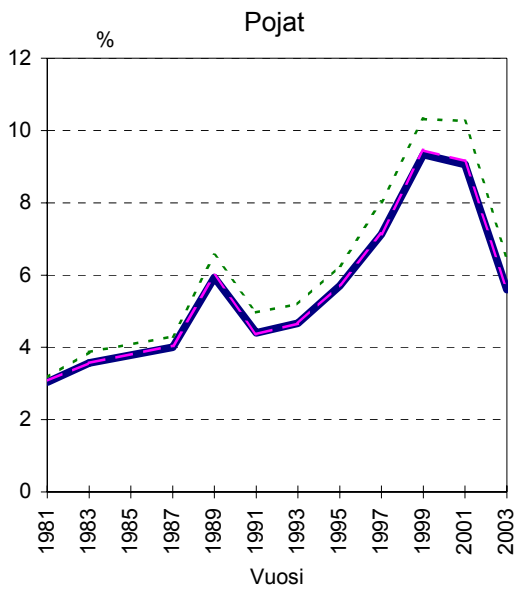
huumeille ja huumeiden tarjonta –indikaattorit osoittavat pienempää eroa kyselystä saatujen lukujen ja arvion perusteella kuin tupakassa ja alkoholissa. Pieni ero on kuitenkin odotusten suuntainen eli kadossa on huumeuttavia tuntevia hieman enemmän.

Tärkeää on kuitenkin huomata, että trendien suunta pysyy samana kaikissa tapauksissa vaikka ajan myötä vastausprosentin lasku vaikuttaa tuloksista saatuihin prosenttilukuihin. Myöskään vuoden 2003 osalta ei vastausprosentin lasku näytä selittävän vuosien 2001 ja 2003 välistä eroa.

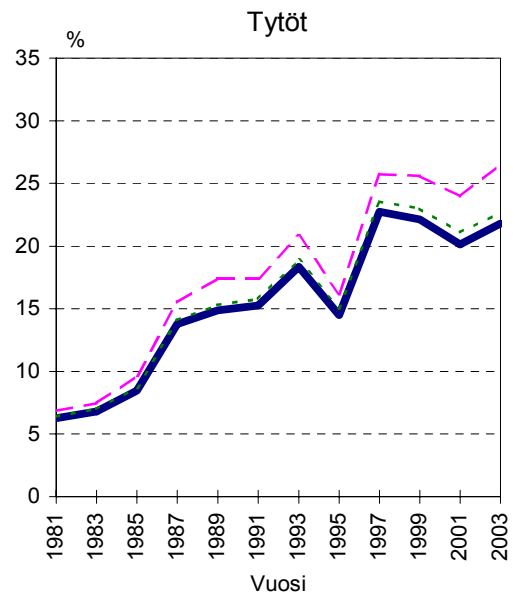
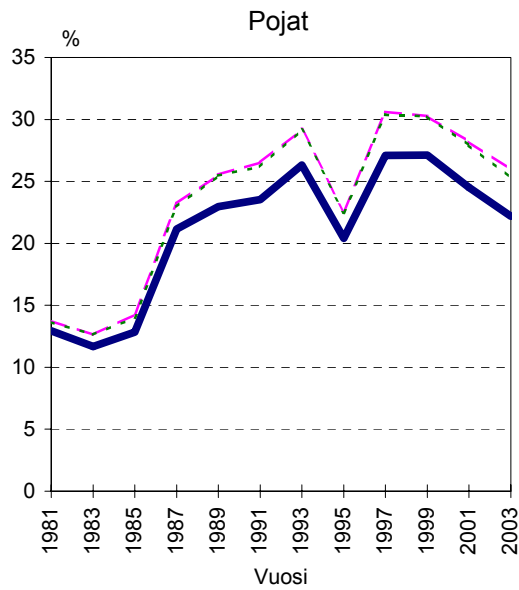
Taulukossa 1 verrataan vuosien 2001 ja 2003 osalta eri indikaattorien yleisyyttä kyselyssä sekä arvioiden 1 ja 2 perusteella. ”Todellinen” päivittäin tupakoivien osuus voisi olla vuosina 2001-2003 olla useita prosentteja kyselyssä saatuja korkeampi, samoin tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien osuudet. Tyttöillä erot ovat pienempiä kuin pojilla, koska heidän vastausprosenttinsa on parempi ja laskenut vähemmän. Erot muiden indikaattorien osalta ovat pienempiä.

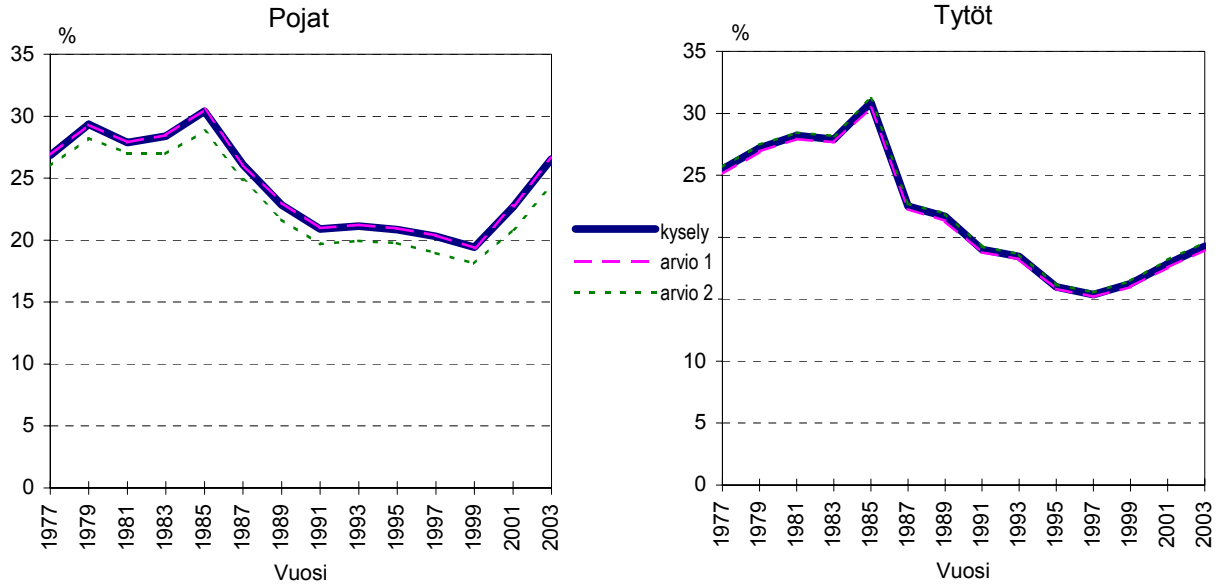
Kuvio 1. Päivittäin tupakoivien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan pojilla ja tytöillä vuosina 1977-2003.

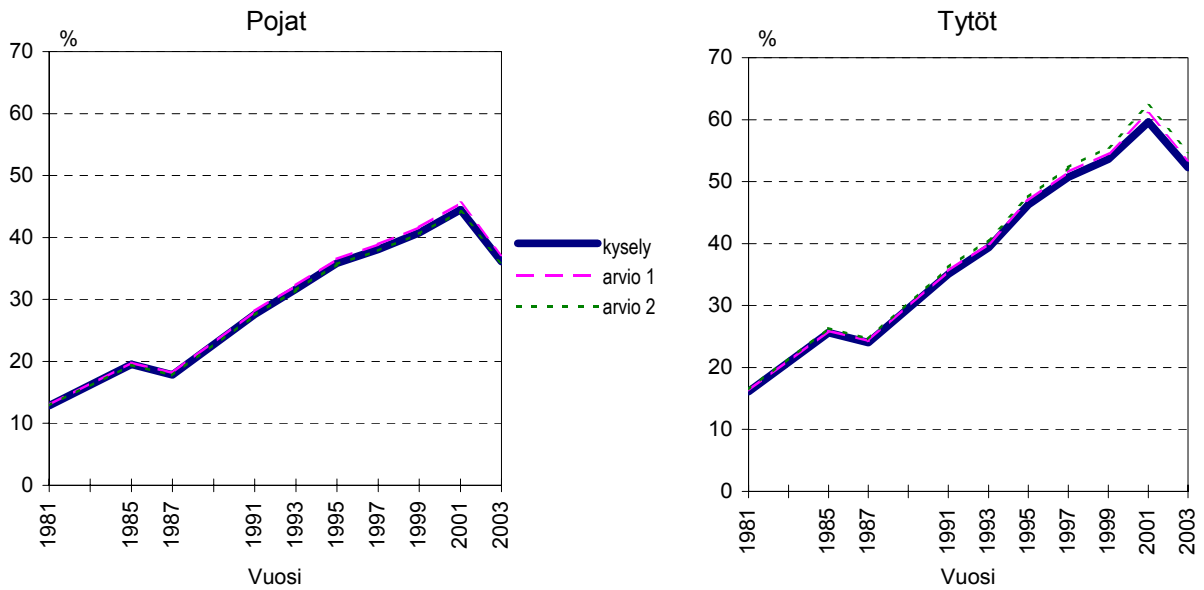
Kuvio 2. Nykyisin nuuskaavien ja nuuskaa kokeilleiden 14-18-vuotiaiden poikien ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan vuosina 1981-2003.

Kuvio 3. Tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan pojilla ja tytöillä vuosina 1981-2003.

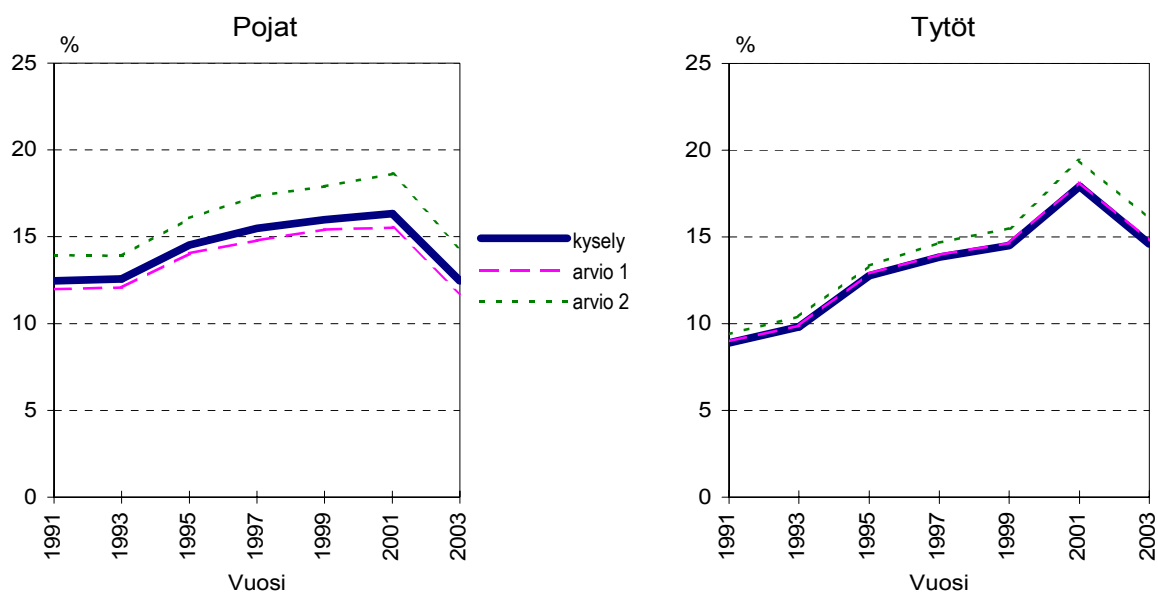

Kuvio 4. Raittiiden 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan pojilla ja tytöillä vuosina 1977-2003.

Kuvio 5. Huumeita kokeilleita tuttavien 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan pojilla ja tytöillä vuosina 1981-2003.

Kuvio 6. Huumerajontaa kohdanneiden 14-18-vuotiaiden ikävakioidut osuudet (%) aineistosta mitattuna ja kadon käyttäytymiseen perustuvan kahden arviointivaihtoehdon mukaan pojilla ja tytöillä vuosina 1981-2003.

Taulukon 1 perusteella nähdään, että sekä vuoden 2001 että 2003 indikaattoreissa on tasovirhettä. Tästä huolimatta pysyy kyselyssä havaittu indikaattorien muutosprosentti vuosien 2001 ja 2003 vuosien lähes muuttumattomana, kun varsinaisen kyselyn sijasta käytetään arvioitujen osuuksien eroja vuosien välillä. Taulukossa esitetyt erotukset on laskettu vähentämällä vuoden 2003 luvusta vastaava vuoden 2001 luku sekä kyselyn perusteella että kummankin arvioin perusteella. Erotusten vaihteluväli on esitetty taulukossa.

Taulukko 1. Keskeisten indikaattorien arvot (%) kyselyssä ja kahdessa vastaamattomuuden vaikutuksen huomioon ottavassa arvioissa vuosina 2001 ja 2003. Erotus-sarake tarkoittaa vuosien 2001 ja 2003 välisten muutosten erotuksia, kun nämä lasketaan edellä olevien kolmen sarakkeen perusteella. Ikävakioidu yleisyys 14 – 18-vuotiailla sekä yleisyys 14-vuotiailla sukupuolittain.

Indikaattori ja ikä		Pojat				Tytöt			
		Kysely	Arvio1	Arvio2	Erotus 2001-3	Kysely	Arvio1	Arvio2	Erotus 2001-3
14 – 18-vuotiaat									
Tupakoi päivittäin	2001	25	28	30	-3 - -4	26	29	29	-1 - 0
	2003	22	25	26		25	28	29	
Nuuskaa nykyisin	2001	9	9	10	-3	.	.	.	
	2003	6	6	7		.	.	.	
Nuuskan kokeilu	2001	34	35	41	-6 - -8	.	.	.	
	2003	28	29	33		.	.	.	
Tosihumala /kk	2001	25	28	28	-2- -3	20	24	21	+2-+3
	2003	22	26	25		22	27	23	
Raittiit	2001	23	23	21	+3-+4	18	18	18	+1-+2
	2003	27	27	24		19	19	20	
Huumetuttavia	2001	44	46	44	-8 - -9	60	61	62	-7 - -8
	2003	36	37	36		52	53	55	
Tarjottu huumeita	2001	16	18	19	-3 - -5	18	18	19	-3
	2003	12	15	14		15	15	16	
14-vuotiaat									
Tupakoi päivittäin	2001	13	11	16	-5 - -7	15	16	17	-4
	2003	7	6	9		11	12	13	
Nuuskaa nykyisin	2001	4	4	4	-3	.	.	.	
	2003	1	1	1		.	.	.	
Nuuskan kokeilu	2001	16	15	22	-7- -11	.	.	.	
	2003	9	8	11		.	.	.	
Tosihumala /kk	2001	8	8	9	-3	13	14	15	-4
	2003	5	5	6		9	10	11	
Raittiit	2001	42	44	41	+8	34	34	34	+5
	2003	50	52	49		39	39	39	
Huumetuttavia	2001	29	28	29	-9	48	50	49	-11
	2003	20	19	20		37	39	38	
Tarjottu huumeita	2001	8	7	8	-3 - -4	12	12	12	-4
	2003	4	4	5		8	8	8	

*Arvio 1 perustuu toistomittaukseen ja arvio 2 kyselyyn vastaamisen ajankohtaan

TAMPEREEN YLIOPISTO
Terveystieteen laitos
33014 TAMPEREEN YLIOPISTO

NUORTEN TERVEYSTAPATUTKIMUS

Hyvä nuori!

Sinut on valittu edustamaan suomalaisia nuoria Nuorten terveystapatutkimukseen. Teemme tutkimusta nuorten terveydestä, tottumuksista ja hyvinvoinnista.

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on tärkeää, että vastaat kaikkiin kysymyksiin. Lomakkeen voit palauttaa oheisessa kirjekuoressa ILMAN POSTIMERKKIÄ. Tallennamme tiedot optisella lukijalla, joten laitathan lomakkeen TAITTAMATTA kirjekuoreen.

Vastaathan jo VIIKON KULUESSA!

Koska kysely on lähetetty 12 - 18-vuotiaille, kaikki varttuneemmille tarkoitetut kysymykset eivät ehkä ole ajankohtaisia nuoremmille ja päinvastoin. Vanhempasi voivat halutessaan tutustua lomakkeeseen ennen vastaamistasi. Osoitetietosi olemme saaneet Väestötietojärjestelmästä (Väestörekisterikeskus, PL 7, 00521 Helsinki). Käsittelemme kaikki lomakkeen tiedot luottamuksellisesti. Lomakkeet on numeroitu, jotta emme lähettäisi uusintakyselyä jo vastanneille.

Toukokuun puolivälin jälkeen voit käydä tutustumassa tutkimuksen perustuloksiin kotisivullamme http://www.uta.fi/laitokset/tsph/nttt_tulos. Tutkimusta koskeviin kyselyihin vastaavat tutkija Susanna Rainio, puh. 03-215 7997, ja tutkimussihteeri Marja Vajaranta, puh. 03-215 7926.

Helmikuussa 2003

Arja Rimpelä
Kansanterveystieteen professori
Tampereen yliopisto, terveystieteen laitos

Ruotsinkielisille vastaajille / Till Dig som har svenska som modersmål:

*Denna enkät är endast på finska och vi förstår, att det för Dig som har svenska som modersmål kan vara svårt att besvara frågorna på finska. Ifall Du inte kan besvara frågorna på finska, ber vi Dig vänligen returnera blanketten till oss. Då skickar vi inga påminnelser till Dig.
Tack för Ditt samarbete!*

TÄYTTÖOHJE

Lue ensin koko kysymys. Vastaa merkitsemällä rasti oikean tai sopivimman vaihtoehdon mukaiseen ruutuun. Jos kysymyksessä ei ole valmiita vastausvaihtoehtoja, kirjoita vastaus sitä varten varattuun tilaan. Käytä pehmeää lyijykynää, kuulakärkikynää tai mustekynää. Virheen sattuessa ÄLÄ KÄYTÄ PYYHEKUMIA, vaan täytä väärin merkitsemäsi ruutu kokonaan ja rasti oikea vaihtoehto.

Näin: virhe oikea

Joidenkin kysymysten jälkeen huomautetaan, että voit siirtyä suoraan numerolla ilmoitettuun kysymykseen. Tällöin Sinun ei tarvitse vastata väliin jääviin kysymyksiin.

1. Sukupuoli

- tyttö
 poika

2. Syntymäaika ____ / ____ 19 ____

3. Pituus

--	--	--

 cm

4. Paino

--	--	--

 kg

5. Millaisella paikkakunnalla asut nykyisin?

- KAUPUNGISSA keskustassa tai muussa taajamassa
 KAUPUNGISSA keskustan ja taajamien ulkopuolella
 MAASEUDULLA kirkonkylässä, asutuskeskuksessa tai muussa taajamassa
 MAASEUDULLA kirkonkylän, asutuskeskusten ja muiden taajamien ulkopuolella

6. Mikä on isäsi tai muun huoltajasi pääammatti, -toimi tai -toiminta?

MERKITSE AMMATTI MAHDOLLISIMMAN TARKASTI.

(Esim. koneasentaja, lähihoitaja, puutarhayrittäjä.) Vältä ylimalkaisia nimikkeitä (esim. työmies, insinööri), oppiarvoja ja arvonimiä (esim. merkonomi, maisteri, kunnallisneuvos). Eläkkeellä olevalle myös entinen ammatti (esim. eläkkeellä, myyntipäällikkö).

7. Minkälaista työtä isäsi tai muu huoltajasi tekee suurimman osan vuodesta? Jos hän on nykyisin eläkkeellä tai työtön, merkitse aikaisempi työ.

- suunnittelu-, hallinto-, opetus-, tutkimus- tai muut vastaavat tehtävät
 työnjohtotehtävät teollisuudessa, rakennustöissä, metsätöissä, kaivoksissa tms.
 ruumiillinen työ teollisuudessa, rakennustöissä, metsätöissä, kaivoksissa tms.
 toimistotyö, palvelutyöt kaupassa ja baarissa ja muut vastaavat työt
 maanviljelys-, karjanhoito ja muu maataloustyö
 muu työ, millainen? _____

8. Kuuluuko perheeseesi?

- äiti ja isä
 äiti ja isäpuoli
 isä ja äitipuoli
 vain äiti
 vain isä
 avo/aviomies tai -vaimo
 joku muu huoltaja, kuka? _____

9. Seurusteletko nykyisin vakituisesti?

- kyllä
 en

10. Minkälainen koulutus isälläsi on?

- kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta
- kansa- tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kursseja tms.)
- keskikoulu (ja ammatillisia opistoja tms.)
- ylioppilastutkinto (ja ammatillisia opistoja tms.)
- korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, diplomi-insinööri tms.)

11. Minkälainen koulutus äidilläsi on?

- kansakoulu tai peruskoulu, ei muuta
- kansa- tai peruskoulu ja ammattikoulutus (ammattikoulu, kursseja tms.)
- keskikoulu (ja ammatillisia opistoja tms.)
- ylioppilastutkinto (ja ammatillisia opistoja tms.)
- korkeakoulu- tai yliopistotutkinto (maisteri, diplomi-insinööri tms.)

MITÄ AJATTELET TULEVAISUUDESTA?

12. Kun ajattelet elämäsi ja tulevaisuuttasi yleensä, mitä kolmea asiaa TOIVOT eniten?

1. _____
2. _____
3. _____

13. Entä mitä kolmea asiaa PELKÄÄT eniten?

1. _____
2. _____
3. _____

KOULUNKÄYNTI JA TYÖ

14. Millaisia suunnitelmia Sinulla on jatkaa koulunkäyntiä ja opiskelua?

- suoritan ylioppilastutkinnon ja haen yliopistoon tai korkeakouluun
- suoritan ylioppilastutkinnon, mutta en luultavasti hae yliopistoon tai korkeakouluun
- suoritan ammatillisen tutkinnon
- en aio enää jatkaa opintoja
- en osaa sanoa

15. Käytkö koulua tai opiskeletko nykyisin?

- en ole koulussa enkä opiskele (voit siirtyä kysymykseen 20)
- olen koulussa tai opiskelen päätoimisesti
- olen koulussa tai opiskelen muun työn ohella

16. Minkälaisessa oppilaitoksessa opiskelet?

- peruskoulu tai vastaava
- lukio
- yliopisto, korkeakoulu, ammattikorkeakoulu
- ammatillinen oppilaitos
- yhdistetty ammatillinen oppilaitos ja lukio
- muu, mikä? _____

17. Minkälaisen todistuksen sait viimeksi? Oliko se luokan tai kurssin keskitasoon verrattuna

- paljon parempi
- hieman parempi
- suurinpiirtein luokan keskitasoa
- hieman huonompi
- huomattavasti huonompi

**18. Olitko joululomalla tai viime kesänä
ansioytyössä?**

- en
 olin vain kesällä
 olin vain joululomalla
 olin molempina

**19. Oletko käynyt tämän lukuvuoden aikana
(koulun alettua elokuussa) ansioytyössä kodin
ulkopuolella?**

- en
 olen

TERVEYS

**20. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?
Onko se tällä hetkellä**

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko huono
 erittäin huono

**21. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN
VUODEN aikana ollut jotakin seuraavista
oireista ja kuinka usein? Rastita sopivin
vaihtoehto joka riviltä.**

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Vatsakipu	☐	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä tai hermostunei- suutta	☐	☐	☐	☐
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräile- mistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Käsien vapinaa	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai hei- kotusta	☐	☐	☐	☐
Huimauksen tunnetta	☐	☐	☐	☐

**22. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN
VUODEN aikana ollut selän alaosan kipuja?**

- harvoin tai ei lainkaan
 noin kerran kuussa
 noin kerran viikossa
 lähes joka päivä

**23. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN
VUODEN aikana ollut niska- tai hartiaki-
puja?**

- harvoin tai ei lainkaan
 noin kerran kuussa
 noin kerran viikossa
 lähes joka päivä

**24. Onko Sinulla jokin pitkäaikainen sairaus,
vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä
toimintaasi?**

- ei
 kyllä, minkälainen?

**25. Käytätkö jatkuvasti tai lähes jatkuvasti jo-
takin lääkärin määräämää lääkettä?**

- en
 kyllä, mitä? _____

**26. Oletko viimeksi kuluneen PUOLEN VUO-
DEN aikana käyttänyt jotain särkylääket-
tä?**

- harvoin tai ei lainkaan
 noin kerran kuussa
 noin kerran viikossa
 lähes joka päivä

27. Tietokoneen käyttö voi aiheuttaa vaivoja (kipu, särky, epämukavuuden tunne). Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut näitä vaivoja? Rastita sopivin vaihtoehto joka riviltä.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Niskassa tai hartioissa	☐	☐	☐	☐
Käsissä, sormissa, ranteissa	☐	☐	☐	☐
Alaselässä	☐	☐	☐	☐
Päässä	☐	☐	☐	☐
Silmissä	☐	☐	☐	☐

28. Oletko viime vuonna (2002) tai tänä vuonna käyttänyt mitään mielenterveyspalveluja (esim. lasten- tai nuorisopsykiatrian poliklinikka, kasvatus- tai perheneuvola, psykologi tai psykiatri)? Kuinka monta kertaa yhteensä?

- en kertaakaan
- yhden kerran
- kaksi kertaa
- 3 - 4 kertaa
- 5 - 10 kertaa
- yli 10 kertaa

29. Kuinka usein harjaat hampaasi?

- en koskaan
- noin kerran viikossa tai harvemmin
- pari kolme kertaa viikossa
- noin 4-5 kertaa viikossa
- noin kerran päivässä
- useampia kertoja päivässä

30. Onko sinulla ollut hammassärkyä viimeksi kuluneiden KAHDEN VUODEN aikana?

- ei
- kyllä, kuinka kauan sitten viimeksi?
  - viimeisen vuoden aikana
  - yli vuosi sitten

31. Jos olit viime syyslukukaudella koulussa, toteutettiinko luokallasi

fluorigeeliharjausta

- ei
- yhden kerran
- useampia kertoja

fluoripurskuttelua

- ei
- yhden kerran
- useampia kertoja

TUPAKOINTI

32. Kuinka monta tuntia keskimäärin päivässä olet tupakansavuisissa tiloissa?

- en yleensä lainkaan
- alle tunnin
- 1 - 5 tuntia
- yli 5 tuntia

33. Onko myyjä (esimerkiksi kaupassa, kioskiassa, huoltoasemalla) kieltäytynyt myymästä Sinulle tupakkaa viimeisen KUUKAUDEN aikana Sinun ikäsi takia?

- ei ole
- on
- en ole yrittänyt ostaa tupakkaa

34. Oletko koskaan polttanut (kokeillut) tupakkaa?

- en (voit siirtyä kysymykseen 42)
 olen

35. Kuinka monta savuketta, piipullista ja sikaria olet polttanut yhteensä tähän mennessä?

- en yhtään (voit siirtyä kysymykseen 42)
 vain yhden (voit siirtyä kysymykseen 42)
 noin 2 - 50
 yli 50

36. Koska olet viimeksi polttanut savukkeen, sikarin tai piipullisen?

- eilen tai tänään
 2 - 4 päivää sitten
 noin viikko sitten
 noin 2 viikkoa - 2 kuukautta sitten
 noin 2 kuukautta - puoli vuotta sitten
 yli puoli vuotta sitten (voit siirtyä kysymykseen 42)

37. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten NYKYISTÄ TUPAKOINTIASI?

- tupakoin kerran päivässä tai useammin
 tupakoin kerran viikossa tai useammin, en kuitenkaan päivittäin
 tupakoin harvemmin kuin kerran viikossa
 olen lakossa tai lopettanut tupakoinnin

38. Kuinka paljon poltat nykyisin tai poltit ennen lakkoa päivässä? Vastaa jokaiseen kohtaan.

Tehdasvalmisteisia savukkeita

--	--

 kpl päivässä

Itsekäärittyjä savukkeita

--	--

 kpl päivässä

Sikareita tai piippua

--	--

 kertaa päivässä

39. Oletko ostanut viimeisen KUUKAUDEN aikana itsellesi tupakkaa?

- en
 olen ostanut, MISTÄ (vastaa kaikkiin kohtiin)

	En	Kyllä
Kaupasta	☐	☐
Kioskista	☐	☐
Kavereilta	☐	☐
Huoltoasemalta	☐	☐
Baarista	☐	☐
Automaatista	☐	☐
Ruotsin tai Viron matkoilta	☐	☐
Katukaupasta	☐	☐
Internetistä	☐	☐
Muualta, mistä?	☐	☐

40. Onko joku muu (esimerkiksi kaverit, sisarukset, vanhemmat) ostanut Sinulle tupakkaa viimeisen KUUKAUDEN aikana Sinun antamallasi rahalla?

- ei ole
 on, yhden kerran
 on, useampia kertoja

41. Entä oletko saanut tupakkaa viimeisen KUUKAUDEN aikana jollain muulla tavalla? Vastaa kaikkiin kohtiin.

	En	Kyllä
Isältä tai äidiltä	☐	☐
Muilta aikuisilta	☐	☐
Sisaruksilta	☐	☐
Kavereilta	☐	☐
Otin kotoa	☐	☐
Muualta, mistä?	☐	☐

KAIKKI VASTAAVAT

42. Oletko koskaan kokeillut nuuskaamista? Montako kertaa yhteensä tähän mennessä?

- en ole kokeillut
- olen kokeillut kerran
- olen nuuskannut 2 - 50 kertaa
- olen nuuskannut yli 50 kertaa

43. Nuuskaatko nykyisin?

- en lainkaan
- silloin tällöin
- kerran päivässä tai useammin

44. Jos olet kokeillut tai nuuskaat nykyisin, mistä olet nuuskaa hankkinut?

_____

45. Tiedätkö tuttaviesi joukossa jonkun, joka viimeksi kuluneen VUODEN aikana olisi kokeillut huumaavia aineita (hasista, tinneriä tai muuta nuuhkittavaa, lääkkeitä joista saa humalan, tai muita vastaavia aineita) ?

- en tiedä ketään nuorta
- tiedän yhden nuoren
- tiedän 2-5 nuorta
- tiedän useampia kuin 5 nuorta

46. Onko Sinulle viimeksi kuluneen VUODEN aikana tarjottu huumaavia aineita SUOMESSA?

- ei
- kyllä, rastita ne, jotka ovat tarjonneet
  - ystävät tai tuttavat
  - tuntemattomat henkilöt

LIIKUNTA JA NUKKUMINEN

47. Kuinka usein harrastat urheilua tai liikuntaa vapaa-aikanasi?

A URHEILUSEURAN järjestämissä harjoituksissa, kilpailuissa tai otteluissa?

- en lainkaan
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- noin kerran viikossa
- 2 - 3 kertaa viikossa
- 4 - 5 kertaa viikossa
- suunnilleen joka päivä

B MUULLA TAVOIN VAPAA-AIKANASI?

- en lainkaan
- harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- 1 - 2 kertaa kuukaudessa
- noin kerran viikossa
- 2 - 3 kertaa viikossa
- 4 - 5 kertaa viikossa
- suunnilleen joka päivä

48. Mikä seuraavista vaihtoehdoista parhaiten kuvaa Sinun liikunnanharjastustasi? Harrastan urheilua tai liikuntaa YLEENSÄ siten, että

- en hengästy enkä hikoile
- hengästyn tai hikoilen vähän
- hengästyn ja hikoilen jonkin verran
- hengästyn ja hikoilen runsaasti
- en harrasta lainkaan liikuntaa vapaa-aikanani

49. Onko nukkumaanmenoaikasi tavallisesti säännöllinen?

- hyvin säännöllinen
- melko säännöllinen
- melko epäsäännöllinen
- hyvin epäsäännöllinen

50. Mihin aikaan tavallisesti menet nukkumaan koulu- tai työpäivinä?

- noin klo 21 tai aikaisemmin
 noin 21.30
 noin 22
 noin 22.30
 noin 23
 noin 23.30
 noin 24
 noin 00.30 tai myöhemmin

51. Mihin aikaan tavallisesti heräät koulu- tai työpäivinä?

- noin klo 6 tai aikaisemmin
 noin 6.30
 noin 7
 noin 7.30
 noin 8
 noin 8.30 tai myöhemmin

52. Tunnetko itsesi AAMULLA herätessäsi tavallisesti pirteäksi?

- usein tai joka aamu
 melko usein
 silloin tällöin
 harvoin tai en koskaan

53. Oletko tuntenut itsesi väsyneeksi PÄIVÄS-AIKAAN viimeisen KUUKAUDEN aikana?

- en koskaan
 harvemmin kuin kerran viikossa
 1-2 päivänä viikossa
 3-5 päivänä viikossa
 päivittäin tai lähes päivittäin

54. Mitä mieltä olet nykyisestä ruumiillisesta kunnostasi? Onko se

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 tyydyttävä
 melko huono
 erittäin huono

VAPAA-AJAN VIETTO

55. Kuinka paljon keskimäärin käytät aikaasi PÄIVITTÄIN seuraaviin asioihin?

	En lainkaan	En joka päivä	Tunnin tai alle	2 - 3 tuntia	4 - 5 tuntia	Yli 5 tuntia
Katselen televisiota, videoita tai DVD:tä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oleskelen kadulla tai ulkona muuten vaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pelaan tietokone-, Internet-, TV- tai konsolipelejä (PlayStation tms.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käytän tietokonetta sähköpostiin, kirjoittamiseen, tiedonhakuun ym.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Käytän kännykkää soittamiseen, pelaamiseen, tekstiviesteihin ym.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

56. Kuinka monta tuntia käytät tietokonetta keskimäärin **VIIKOSSA**?

--	--

 tuntia viikossa

57. Entä montako tuntia käytät Internetiä keskimäärin **VIIKOSSA**?

--	--

 tuntia viikossa

ALKOHOLIN KÄYTTÖ

58. Kuinka vanha olit, kun ensimmäisen kerran joit alkoholijuomaa?

--	--

 vuotta

en ole juonut alkoholijuomaa

59. Kuinka usein kaiken kaikkiaan käytät alkoholia? Koeta ottaa mukaan myös ne kerrat, jolloin nautit hyvin pieniä määriä alkoholia, vaikkapa vain puoli pulloa keskiolutta tai tilkan viiniä.

- päivittäin
 pari kertaa viikossa
 kerran viikossa
 pari kertaa kuukaudessa
 noin kerran kuukaudessa
 noin kerran parissa kuukaudessa
 3 - 4 kertaa vuodessa
 kerran vuodessa tai harvemmin
 en käytä alkoholijuomia (voit siirtyä kysymykseen 62)

60. Entä kuinka usein käytät alkoholia **TOSI HUMALAAAN** asti?

- kerran viikossa tai useammin
 noin 1 - 2 kertaa kuukaudessa
 harvemmin
 en koskaan

61. Kuinka vanha olit, kun ensimmäisen kerran olit **TOSI HUMALASSA**?

--	--

 vuotta

en ole ollut tosi humalassa

KAIKKI VASTAAVAT

62. Arvioi, kuinka suuri osuus Sinun ikäisistäsi samaa sukupuolta olevista juo alkoholia noin kerran kuukaudessa tai useammin.

Arvioi prosentteina 0-100%

--	--	--

 %

63. Arvioi, kuinka suuri osuus Sinun ikäisistäsi samaa sukupuolta olevista juo itsensä **TOSI HUMALAAAN** noin kerran kuukaudessa tai useammin.

Arvioi prosentteina 0-100%

--	--	--

 %

64. Kuinka monta kupillista kahvia juot päivässä?

- en juo kahvia
 noin

--	--

 kupillista

65. Juotko joskus seuraavia erikoiskahveja?

	Kyllä	En
Cappuccino	☐	☐
Espresso	☐	☐
Café au lait	☐	☐
Caffè latte	☐	☐
Maustetut kahvit	☐	☐

KAIKKI VASTAAVAT

66. Kuinka paljon Sinulla on rahaa käytettävissäsi keskimäärin VIIKOSSA (pois lukien asunto-, ruoka- ja vaatemenot)?

- alle 1 €
- 1-2 €
- 3-4 €
- 5-6 €
- 7-9 €
- 10-16 €
- 17-33 €
- 34-67 €
- yli 67 €

67. Onko perheelläsi oma-auto?

- ei
- kyllä, yksi
- kyllä, kaksi tai useampia

68. Onko sinulla oma huone?

- ei
- kyllä

69. Kuinka monta kertaa viimeisen vuoden aikana olet matkustanut perheesi kanssa jonnekin lomalle?

- en kertaakaan
- kerran
- kaksi kertaa
- useammin kuin kaksi kertaa

75. Miten helppoa tai vaikeaa Sinun on kertoa seuraaville henkilöille asioista, jotka todella vaivaavat Sinua?

ISÄLLE

- hyvin helppoa
- helppoa
- vaikeaa
- hyvin vaikeaa
- ei ole isää

ÄIDILLE

- hyvin helppoa
- helppoa
- vaikeaa
- hyvin vaikeaa
- ei ole äitiä

YSTÄVILLE

- hyvin helppoa
- helppoa
- vaikeaa
- hyvin vaikeaa
- ei ole ystäviä

70. Kuinka monta tietokonetta perheelläsi on?

- ei yhtään
- yksi
- kaksi
- useampia kuin kaksi

71. Mikä on äitisi nykyinen työtilanne?

- työssä kodin ulkopuolella
- työssä kotona
- työtön tai pakkolomalla
- eläkkeellä tai pitkäaikaisella sairauslomalla

72. Mikä on isäsi nykyinen työtilanne?

- työssä kodin ulkopuolella
- työssä kotona
- työtön tai pakkolomalla
- eläkkeellä tai pitkäaikaisella sairauslomalla

73. Tuntevatko vanhempasi useimmat ystäväsi?

- molemmat tuntevat
- vain isä tuntee
- vain äiti tuntee
- ei kumpikaan tunne

74. Tietävätkö vanhempasi, missä vietät perjantai- ja lauantai-iltasi?

- tietävät aina
- tietävät joskus
- useimmiten eivät tiedä

POJILLE (tytöt siirtyvät kysymykseen 77)

76. Minkä ikäinen olit, kun Sinulla oli ensimmäinen siemensyöksy?

- minulla ei ole vielä ollut siemensyöksyä
- 10-vuotias tai nuorempi
- 11-vuotias
- 12-vuotias
- 13-vuotias
- 14-vuotias
- 15-vuotias tai vanhempi

TYTÖILLE (pojat siirtyvät kysymykseen 81)

77. Minkä ikäinen olit, kun Sinulla oli ensimmäiset kuukautiset?

- minulla ei ole vielä ollut kuukautisia
- 10-vuotias tai nuorempi
- 11-vuotias
- 12-vuotias
- 13-vuotias
- 14-vuotias
- 15-vuotias tai vanhempi

78. Oletko koskaan käyttänyt ehkäisypillereitä?

- en
- kyllä

79. Käytätkö nykyisin ehkäisypillereitä?

- en
- kyllä

80. Oletko käyttänyt jälkiesiintymistä?

- en tiedä, mitä jälkiesiintymistä on
- en ole käyttänyt
- kyllä olen, montako kertaa yhteensä
  - kerran
  - 2 kertaa
  - 3 kertaa tai useammin

MIELIPIDEVÄITTÄMÄT

81. Jatkuva alkoholin käyttö on vaaraksi terveydelle.

- ehdottomasti samaa mieltä
- jokseenkin samaa mieltä
- vaikea sanoa
- hieman eri mieltä
- ehdottomasti eri mieltä

82. Tupakoinnin terveydellisiä haittoja on liioiteltu.

- ehdottomasti samaa mieltä
- jokseenkin samaa mieltä
- vaikea sanoa
- hieman eri mieltä
- ehdottomasti eri mieltä

83. On oikein, että tupakan myynti alle 18-vuotiaalle on kiellettyä.

- ehdottomasti samaa mieltä
 jokseenkin samaa mieltä
 vaikea sanoa
 hieman eri mieltä
 ehdottomasti eri mieltä

84. Sukupuoliyhdyntä ei kuulu ikäisteni seurusteluun.

- ehdottomasti samaa mieltä
 jokseenkin samaa mieltä
 vaikea sanoa
 hieman eri mieltä
 ehdottomasti eri mieltä

TIETOKONE-, INTERNET-, TV- JA KONSOLIPELIT

85. Mikä pelaamisessa on Sinulle tärkeintä? Rastita sopivin vaihtoehto joka riviltä. Jos et lainkaan pelaa näitä pelejä, voit lopettaa vastaamisen.

	Ei lainkaan tärkeä	Hieman tärkeä	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä
Etsin peleistä elämyksiä, jännitystä, saan tutustua erilaisiin rooleihin ja maailmoihin	☐	☐	☐	☐
Pelaan ajankuluksi tai huvikseni	☐	☐	☐	☐
Pelaan virkistyäkseni ja rentoutuakseni	☐	☐	☐	☐
Pelaan päästäkseni irtaantumaan arjesta, unohtaakseni huolet ja harmit	☐	☐	☐	☐
Peleissä voin käyttää ja kehittää pelitaitojani, nopeutta ja nokkeluutta	☐	☐	☐	☐
Pelit ovat yhteinen puheenaihe ja yhdistävä asia kavereiden kanssa	☐	☐	☐	☐
Opin pelatessa uusia asioita ja toimintoja	☐	☐	☐	☐

86. Kenen kanssa yleensä pelaat?

---

87. Mainitse nimeltä pelit, joita pelaat eniten:

1. _____

2. _____

3. _____

Kiitämme vastauksistasi!